ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 34

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΖΙΑΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—ΣΤ'
«ΚΥΡΙΕ ΟΥΧΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ...»
Η ΘΛΙΨΙΣ ΑΠΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΜΟΝΗΝ

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ ἓξ ὁμιλίαι ποὺ ἀκολουθοῦν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς πραγματεία περὶ τῆς ὑπερηφανείας τοῦ βασιλέως Ὀζίου, μὲ βάσιν τὸ ἐδάφιον τοῦ προφήτου Ἡσαΐου «καὶ ἐγένετο τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὗ ἀπέθανε Ὀζίας ὁ βασιλεύς, εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου..... κλπ.» (6, 1-3). Τὸ θέμα, βέβαια, ἐμφανίζεται ἑνιαῖον, ἀλλὰ παραλλήλως διανθίζεται ὑπὸ ποικίλων ἄλλων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα παρεμβάλλει ὁ Χρυσόστομος κατὰ τὴν συνήθειάν του.

Εἰς τὴν πρώτην, ἐπαινεῖ τοὺς πιστούς, οἱ ὁποῖοι μὲ μεγάλην προθυμίαν συγκεντρώνονται εἰς τὸν ναὸν διὰ νὰ ἀκροασθοῦν τὸ κήρυγμα. Ἐν συνεχείᾳ, ὁμιλεῖ διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν σεμνότητα, ποὺ πρέπει νὰ ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν ὥραν τῆς λατρείας, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἁρμόζει νὰ μεταφέρουν τὴν εἰς τὰ θέατρα κρατοῦσαν ἄτακτον ἀτμόσφαιραν.

Εἰς τὴν δευτέραν, συνιστᾷ τὴν προσεκτικὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν καί, ἰδιαίτερα, προτρέπει, ὄχι μόνον νὰ μὴ παρατρέχωμεν τὰς ἐν αὐταῖς διαλαμβανομένας χρονολογίας, ἀλλὰ οὔτε ἕνα ἁπλὸ γράμμα αὐτῶν νὰ μὴ ἀφήνωμεν χωρὶς τὴν προσήκουσαν μελέτην καὶ ἔρευναν.

Εἰς τὴν τρίτην, ἀφορμώμενος ἐκ τοῦ ἐδαφίου Β΄ Παραλ. 26, 16 «ὑψώθη ἡ καρδία Ὀζίου», κάνει λόγον περὶ ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ μὴ ἔχουν οἱ πιστοὶ ὑπερβολικὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀγαθότητά των, διότι ἐλλοχεύει ἡ ἀλαζονεία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει ἄλλο μεγαλύτερον κακόν.

Εἰς τὴν τετάρτην ὁμιλίαν, ἐπαινεῖ κατ' ἀρχὰς τὴν πόλιν τῆς Ἀντιοχείας διὰ τὴν θερμὴν πίστιν τῶν κατοίκων της καί, ἔπειτα, διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰλημμένων ἀποδεικνύει ὅτι ὁ γάμος δὲν ἀποτελεῖ ἐμπόδιον εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν τελείωσιν καὶ κακῶς κατακρίνεται ἀπὸ μερικούς. Ἐπίσης, ὁμιλεῖ περὶ τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ ποὺ πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα πρὸς αὐτήν, τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μειώνῃ τὸ γεγονὸς ὅτι πολλάκις ὑπάρχουν ἀνάξιοι ἱερεῖς, ὅπως δὲν χάνομεν τὴν ἐμπιστοσύνην μας εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἀνικάνων ἰατρῶν. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὴν παι-

δευτικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν περικλείουν αἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιβαλλόμεναι τιμωρίαι τοῦ σώματος ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ πνεύματος.

Εἰς τὴν πέμπτην, ἐξηγεῖ διατί ὑπῆρξε δικαία ἡ ἐπιβληθεῖσα εἰς τὸν Ὀζίαν τιμωρία, καθ᾽ ὅσον οὗτος ἠθέλησε νὰ ὑπερβῇ τὰς δικαιοδοσίας, τὰς ὁποίας τοῦ ἔδιδε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, καὶ νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὰς ἁρμοδιότητας τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος. Τέλος συγκρίνει βασιλείαν καὶ ἱερωσύνην καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἀνωτερότητα τῆς δευτέρας.

Εἰς τὴν ἕκτην, τέλος, ὁμιλεῖ διὰ τὰ Σεραφεὶμ καὶ τὴν ἀξίαν ποὺ ἔχει τὸ γεγονὸς ὅτι ἵστανται πλησίον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, ἀξίαν, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἀποκτήσουν, ὅταν μετέχουν ἐπαξίως τῆς θείας λατρείας γενικώτερον καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Σχετικῶς μὲ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐκφωνήσεως τῶν ὡς ἄνω ὁμιλιῶν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὗται ἔλαβον χώραν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, περὶ τὸ 388. Ὑπάρχει, ὅμως, ἓν ζήτημα διὰ τὴν τετάρτην ὁμιλίαν. Μερικοί, δηλαδή, τοποθετοῦν ταύτην ἐκτὸς τῆς σειρᾶς τῶν λοιπῶν ὁμιλιῶν καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἐξεφωνήθη ὄχι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, βασιζόμενοι εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμιλίας, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χρυσόστομος ὁμιλεῖ περὶ συγκλήτου, ἀρχόντων καὶ συγκρίνει ταύτην πρὸς τὴν Ρώμην. Ἡ ἄποψις αὕτη ἐμφανίζεται πιθανή, ἐὰν ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὁμιλία αὐτὴ συμπίπτει ἐν πολλοῖς πρὸς τὴν πέμπτην. Ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἄποψιν ταύτην, δέον ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένη Ἀντιόχεια νὰ μετατραπῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀδιαφόρως τοῦ θέματος τούτου, καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς τῆς μερικῆς συμπτώσεως τοῦ περιεχομένου τῶν δύο αὐτῶν ὁμιλιῶν, ἑκάστη τούτων διατηρεῖ τὴν ἰδιοτυπίαν της καὶ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρά της καί, ὡς ἐκ τούτου, ὀρθῶς, συναριθμεῖται μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἰδίας σειρᾶς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν βασιλέα Ὀζίαν, πέραν τῶν ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου παρεχομένων πληροφοριῶν περὶ αὐτοῦ ἐν αὐταῖς ταῖς ὁμιλίαις, ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ γνωρίσῃ τὰ κατ᾽ αὐτόν, ἀνατρέχων εἰς τὰ σχετικὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἤτοι ἐν Β´ Παραλ. 26 ἑξ., Δ´ Βασιλ. 15, 1 - 7, Ἡσ. 6, 1 ἑξ. Ὡσαύτως, παρέχομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι οὗτος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 783 - 742 π.Χ. καὶ ὅτι συγκαταλέγεται εἰς τὸν κατάλογον τῶν προγόνων τοῦ Κυρίου (Ματθ. 1, 8 - 9).

ΚΥΡΙΑΚΟΣ Γ. ΡΟΥΜΠΗΣ
Καθηγητής

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ Α´

ΕΠΑΙΝΟΣ

93 Α ΤΩΝ ΠΡΟΣΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ, Η ΟΠΟΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΠΙΚΡΑΤΗ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΣ. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΕΔΑΦΙΟΝ: «ΕΙΔΟΝ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΝΑ ΚΑΘΗΤΑΙ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΘΡΟΝΟΝ ΥΨΗΛΟΝ ΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΟΝ».[1]

Σᾶς βλέπω νὰ ἐπιδεικνύετε μεγάλην προθυμίαν νὰ μετουσιώσετε εἰς ἔργον αὐτὰ ποὺ εἴπαμε κατὰ τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ρίπτω ἄοκνα τοὺς σπόρους τῆς διδασκαλίας, διότι τρέφομαι μὲ καλὰς ἐλπίδας ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό. **B** Καὶ πραγματικὰ ὁ γεωργός, ὅταν σπείρῃ τοὺς σπόρους μὲ κόπον καὶ βλέπῃ κατόπιν τὴν γῆν νὰ φέρῃ ἀφθόνους καρποὺς καὶ νὰ φουντώνουν τὰ ἀθέριστα χωράφια, λησμονεῖ ὅλους τοὺς κόπους ποὺ κατέβαλε καὶ δραστηριοποιεῖται εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ἐργασίας μὲ κίνητρον τὸ προσδοκώμενον κέρδος. Καὶ ὅμως πόσον πλουσιωτέρα καὶ ἐπικερδὴς εἶναι αὐτὴ ἐδῶ ἡ γεωργία; Διότι ἐκείνη παρέχει τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑλικῶν καρπῶν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν τροφὴν τοῦ σώματος. Ἐνῷ αὐτὴ ἐδῶ, ἡ ὁποία σπείρει καὶ καλλιεργεῖ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων λόγων καὶ φέρει ἄφθονα τὰ πνευματικὰ δένδρα, ἐξασφαλίζει τὸν ψυχικὸν πλοῦτον, **C** τὴν ἀδαπάνητον καὶ ἀλώβητον τροφήν, ἡ ὁποία δὲν διαλύεται οὔτε φθείρεται ἀπὸ τὸν χρόνον, ἀλλὰ συντηρεῖται ἀπὸ μίαν μυστικὴν πρόνοιαν καὶ προσφέρει πνευματικὴν ἀπόλαυσιν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἰδική μου ἀπόλαυσις τῶν μόχθων μου, αὐτὸς ὁ πνευματικὸς πλοῦτος ποὺ ἐναποτίθεται εἰς τὴν πλήρη ἀγάπης καρδίαν σας. Ὅταν, λοιπόν, αἰσθάνωμαι, ὅτι ὁ πλοῦτος αὐτὸς αὐξάνει μέσα σας, χαίρω πάντοτε, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ἔρριψα ἄσκοπα τοὺς σπόρους, ὅτι δὲν ὑπέμεινα τοὺς μόχθους μάταια, ὅτι ἔσπειρα εἰς εὔφορον καὶ λιπαρὰν γῆν, κατάλληλον διὰ καρποφορίαν.

D Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν συμπεραίνω αὐτὸ τὸ κέρδος; Ἀπὸ ποῦ κρίνω ὅτι οἱ λόγοι μετουσιώνονται εἰς ἔργον; Προφανῶς ἀπὸ τὴν παροῦσαν συνάθροισιν, ἀπὸ τὴν προθυμί-

1. Ἡσ. 6, 1.

αν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐσπεύσατε νὰ καταλάβετε τὴν ἐκκλησίαν, τὴν μητέρα ὅλων, ἀπὸ τὴν ὁλονύκτιον αὐτὴν καὶ διαρκῆ ὀρθοστασίαν, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μιμεῖσθε τὴν ἀγγελικὴν χοροστασίαν καὶ ὑμνολογεῖτε τὸν κτίστην. Ὢ, θαυμαστὰ δῶρα τοῦ Χριστοῦ. Ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν δοξολογοῦν στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων. Κάτω, εἰς τὰς ἐκκλησίας χοροστατοῦν ἄνθρωποι καὶ μιμοῦνται τὴν ἰδίαν δοξολογίαν. Ἄνω τὰ Σεραφεὶμ ἀνακράζουν τὸν τρισάγιον ὕμνον.[2] Κάτω τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἀναπέμπει τὸν ἴδιον ὕμνον. E Καὶ συγκροτεῖται κοινὴ πανήγυρις τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων. Μία εὐχαριστία, μία ἀγαλλίασις μία εὐφρόσυνος χοροστασία. Διότι τὴν συνεκρότησεν ἡ ἀνέκφραστος συγκατάβασις τοῦ Κυρίου, 96 A τὴν συνέπλεξε τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ ἁρμονία τῶν φθόγγων αὐτῆς συνετέθη ἀπὸ τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ Πατρός. Ἡ ἁρμονικὴ μελωδία προέρχεται ἄνωθεν καὶ καθὼς κινεῖται ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τριάδα, ὡσὰν ἀπὸ κάποιο πλῆκτρον, ἀναδίδει τὴν τερπνὴν καὶ μακαρίαν μελωδίαν, τὸ ἀγγελικὸν ᾆσμα, τὴν παντοτεινὴν συμφωνίαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ τέρμα τοῦ θρησκευτικοῦ μας ζήλου, αὐτὸς ὁ καρπὸς τῆς συγκεντρώσεώς μας. Διὰ τοῦτο χαίρω ποὺ βλέπω αὐτὴν τὴν ἐπίδοσιν. Χαίρω ποὺ βλέπω τὴν χαρὰν μέσα εἰς τὰς ψυχάς σας, τὴν πνευματικὴν χαράν, τὴν σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀγαλλίασίν σας. Διότι τίποτε δὲν καθιστᾶ τόσον χαρούμενην τὴν φωνήν μας, ὅσον ἡ ψυχικὴ ἱκανοποίησις, τὴν ὁποίαν προσφέρει ἡ φοίτησίς μας εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Πραγματικὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συντηρεῖται ἡ χαρὰ τῶν χαιρόντων, εἰς τὴν ἐκκλησίαν εὑρίσκεται ἡ εὐθυμία, ὅσων κατέχονται ἀπὸ θλῖψιν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν οἱ λυπούμενοι εὑρίσκουν τὴν εὐφροσύνην, B οἱ καταπονημένοι εὑρίσκουν τὴν ἀναψυχήν, οἱ κουρασμένοι τὴν ἀνάπαυσιν. «Ἔλθετε πρὸς ἐμέ», λέγει, «ὅλοι ὅσοι εἶσθε κοπιασμένοι καὶ φορτωμένοι ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν θλίψεων καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω».[3] Τί δύναται νὰ γίνῃ ποθητότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν φωνήν; Τί γλυκύτερον ἀπὸ τὴν πρόσκλησιν αὐτήν; Ὁ Κύριος ποὺ σὲ καλεῖ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, σὲ καλεῖ πρὸς εὐωχίαν, σὲ προτρέπει εἰς ἀνάπαυσιν ἀπὸ τοὺς κόπους, ἀπὸ τοὺς πόνους σοῦ δημιουργεῖ κατάστασιν ἀνέσεως, διότι ἐλαφρώνει τὸ βάρος τῶν ἁμαρτημάτων. Ἡ ἀπόλαυσις θεραπεύει τὴν μελαγχολίαν

2. Πρβλ. Ἠσ. 6, 3.
3. Ματθ. 11, 28.

καὶ ἡ χαρὰ τὴν λύπην. Ὢ, τί ἄφατος φροντίς, ὢ, τί οὐρανία πρόσκλησις. C Ἂς σπεύσωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, νὰ ἐπαυξάνωμεν διαρκῶς τὴν προθυμίαν μας καὶ νὰ τὴν ὁλοκληρώνωμεν μὲ τὴν πρέπουσαν εὐκοσμίαν καὶ τὸν ἀνάλογον στοχασμόν. Καὶ πράγματι, σήμερα θέλω νὰ σᾶς ἀναπτύξω αὐτὸ τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι εἶναι ἐνοχλητικόν, ἐνῷ εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι καὶ εὐχάριστον καὶ ὠφέλιμον. Διότι ἔτσι κάνουν καὶ οἱ φιλόστοργοι πατέρες. Δὲν παρέχουν εἰς τὰ τέκνα των μόνον ὅσα χαρίζουν πρόσκαιρον χαράν, ἀλλὰ καὶ ὅσα προκαλοῦν λύπην. Καὶ δὲν τοὺς προτρέπουν νὰ πράττουν μόνον ὅσα εἶναι προφανῶς ὠφέλιμα, ἀλλὰ καὶ ὅσα φαίνονται μὲν ὅτι εἶναι ἐνοχλητικά, εἶναι ὅμως σωτήρια, ὅταν πραγματώνωνται, D καὶ αὐτὰ κυρίως τοὺς διδάσκουν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ ἀπαιτοῦν τὴν αὐστηράν των τήρησιν.

Καὶ προτείνομεν αὐτὸ τὸ θέμα, διὰ νὰ μὴ κοπιάζωμεν ἐδῶ ἄσκοπα, διὰ νὰ μὴ ἀγωνιζώμεθα χωρὶς ὠφέλειαν τὴν στιγμὴν ποὺ ὑπομένομεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγρυπνίας, διὰ νὰ μὴ διαλύωνται αἱ φωναί μας εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀντηχοῦν μᾶλλον πρὸς ζημίαν παρὰ πρὸς ὄφελος. Διότι οὔτε ὁ ἔμπορος, ὁ ὁποῖος ταξιδεύει εἰς μακρινὰς χώρας διὰ τὰς ἐμπορικάς του ὑποθέσεις ὑπομένων τὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων καὶ τὴν τρικυμίαν, θὰ ἐδέχετο νὰ ὑπομείνῃ ὅλα αὐτὰ ματαίως, χωρὶς κέρδος. Ἀλλὰ διασχίζει τὰ πελάγη, E ἀποτολμᾷ μεγάλους κινδύνους καὶ μεταβαίνει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, καὶ διέρχεται ὁλοκλήρους νύκτας ἄϋπνος, διὰ νὰ πλουτίσῃ μὲ τὸ ἐμπόριον. Διότι, ἐὰν δὲν ἐπιτυγχάνῃ αὐτό, 97 A καὶ μαζὶ μὲ τὸ κέρδος χάνει καὶ τὸ κεφάλαιον, δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ ἀποπλεύσῃ οὔτε νὰ ὑπομείνῃ τοὺς πολυπλόκους ἐκείνους κινδύνους.

Ἔχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἂς ἐρχώμεθα ἐδῶ μὲ τὴν πρέπουσαν εὐλάβειαν, διὰ νὰ μὴ ἐπιστρέφωμεν εἰς τὰ σπίτια μας μὲ προσθέτους ἁμαρτίας, ἀντὶ νὰ ἔχωμεν ἐπιτύχει τὴν συγχώρησιν αὐτῶν. Τί ζητεῖται, λοιπόν, καὶ τί ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς; Ὅταν ἀναπέμπωμεν τοὺς θείους ὕμνους, νὰ τοὺς προσφέρωμεν συνεσταλμένοι ἀπὸ φόβον καὶ κοσμημένοι μὲ εὐλάβειαν. Καὶ πράγματι, B ὑπάρχουν ἐδῶ μερικοί, οἱ ὁποῖοι, νομίζω, δὲν εἶναι ἄγνωστοι καὶ εἰς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην, οἱ ὁποῖοι καταφρονοῦν τὸν Θεόν, τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος τὰ θεωροῦν ὡς κοινὰ καὶ δι' αὐτὸ ἐκβάλλουν ἀτάκτους φωνὰς καὶ δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τοὺς μαινομένους, καὶ δονοῦνται μὲ ὅλον των τὸ σῶμα καὶ περιστρέφονται καὶ γενικὰ ἐπιδει-

κνύουν τρόπους ξένους πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐκείνην στιγμήν. Ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ἐνῷ πρέπει νὰ ἀναπέμπῃς τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν μὲ φόβον καὶ τρόμον, νὰ κάμνῃς τὴν ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν κτίστην μὲ φόβον, καὶ νὰ ζητῇς ἔτσι συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σου, σὺ φέρεις ἐδῶ τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἠθοποιῶν καὶ τῶν χορευτῶν, C σηκώνεις τὰ χέρια σου μὲ ἀταξίαν καὶ κάμνεις πηδήματα καὶ στριφογυρίζεις ὁλόκληρον τὸ σῶμα σου. Καὶ πῶς δὲν φοβεῖσαι οὔτε φρίττεις μὲ τὴν ἀπρέπειάν σου αὐτὴν ἔναντι τῶν ἱερῶν λόγων; Δὲν σκέπτεσαι, ὅτι μεταξύ μας παρίσταται ἀοράτως ὁ Κύριος καὶ ἀναμετρᾷ τὴν κίνησιν τοῦ καθενὸς καὶ ἐξετάζει τὴν συνείδησίν του; Δὲν σκέπτεσαι, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν φρικτὴν τράπεζαν παρίστανται ἄγγελοι καὶ τὴν περιβάλλουν μὲ δέος; Ἀλλὰ σὺ δὲν τὰ κατανοεῖς αὐτά, διότι ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς σου ἀπὸ τὰ θεάματα καὶ τὰ ἀκούσματα τῶν θεάτρων, D καὶ διὰ τοῦτο ἀναμιγνύεις ὅσα γίνονται ἐκεῖ μὲ τοὺς τύπους τῆς ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο μὲ τὰς ἀνάρθρους κραυγὰς ἐξωτερικεύεις τὴν ἀταξίαν τῆς ψυχῆς σου. Πῶς λοιπὸν θὰ ζητήσῃς συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν σου; Πῶς θὰ ἀποσπάσῃς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Κυρίου, ὅταν προσφέρῃς τὴν δέησιν μὲ τοιαύτην περιφρόνησιν; Λέγεις «ἐλέησόν με ὁ Θεός» καὶ ἡ συμπεριφορά σου εἶναι ξένη πρὸς τὸ ἔλεος. Λέγεις «σῶσον με» καὶ παρουσιάζεις μίαν εἰκόνα ξένην πρὸς τὴν σωτηρίαν. Ποίαν σχέσιν μὲ τὴν ἱκεσίαν δύνανται νὰ ἔχουν τὰ χέρια ποὺ ὑψώνονται συνεχῶς μετέωρα E καὶ περιφέρονται ἄτακτα, καθὼς ἐπίσης καὶ δυνατὴ κραυγή, ἡ ὁποία ἐξέρχεται μὲ τόσην διαιότητα, ὥστε νὰ φαίνεται ἄναρθρος; Αὐτὰ δὲν τὰ κάμνουν αἱ ἑταῖραι τῶν τριόδων ἢ οἱ ἠθοποιοὶ ποὺ φωνάζουν εἰς τὰ θέατρα; Πῶς, λοιπόν, τολμᾷς νὰ ἀναμιγνύῃς τὰ παιγνίδια τῶν δαιμόνων μὲ τὴν ἀγγελικὴν αὐτὴν δοξολογίαν; Πῶς δὲν σέβεσαι αὐτὴν τὴν φράσιν ποὺ προφέρεις ἐκεῖ, ὅταν λέγῃς «ὑπηρετήσατε τὸν Κύριον μὲ φόβον, διὰ νὰ δοκιμάσετε εἰς τὴν καρδίαν σας τὴν ἀγαλλίασιν ποὺ φέρει ἡ εὐλάβεια πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁ φόβος, μὴ τυχὸν τὸν παροργίσετε μὲ κάποιαν ἁμαρτίαν σας»;[4] 98 A Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τὸ «ὑπηρετήσατε μὲ φόβον», αὐτὴ ἡ διάχυσις καὶ αὐτὸ τὸ τέντωμα καὶ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃς, οὔτε σὺ ὁ ἴδιος περὶ ποίων ὁμιλεῖς μὲ τὴν ἄναρθρον κραυγήν σου; Αὐτὸ ἐκφράζει περιφρόνησιν καὶ ὄχι φόβον, ἀλαζονείαν καὶ ὄχι ταπείνωσιν. Αὐτὸ φανερώ-

4. Ψαλμ. 2, 11.

νει ἀνθρώπους ποὺ παίζουν μᾶλλον, παρὰ ποὺ δοξολογοῦν. Τί σημαίνει λοιπόν, τὸ «ὑπηρετήσατε τὸν Κύριον μὲ φόβον;» Μά, σημαίνει νὰ ἐκπληρώνωμεν ὁλόκληρον τὴν ἐντολὴν καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάμνωμεν μὲ φόβον καὶ συστολήν, νὰ προβάλλωμεν τὰς ἱκεσίας μὲ συντετριμμένην καρδίαν καὶ τεταπεινωμένον νοῦν. Καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτου δὲν μᾶς παραγγέλλει B μόνον νὰ ὑπηρετῶμεν τὸν Κύριον μὲ φόβον, ἀλλὰ καὶ νὰ «αἰσθανώμεθα χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν μὲ τρόμον». Ἐπειδή, δηλαδὴ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἐντολῆς συνηθίζει νὰ προκαλῇ χαρὰν εἰς αὐτὸν ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἀρετήν, δι' αὐτὸ λέγει, ὅτι πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ συνοδεύεται μὲ φόβον καὶ μὲ τρόμον, διὰ νὰ μὴ ὑφιστάμεθα σύγχυσιν ἀπὸ τὴν ἀφοβίαν καὶ ἀποβοῦν εἰς μάτην οἱ κόποι μας καὶ ἐπὶ πλέον παροργίσωμεν καὶ τὸν Θεόν. Ἀλλὰ πῶς θὰ συμβῇ, θὰ εἴπῃ νὰ χαιρώμεθα μὲ τρόμον; Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίνουν καὶ τὰ δύο ταυτοχρόνως, διότι ὑπάρχει μεταξύ των μεγάλη διαφορά. Διότι χαρὰ εἶναι ἐκπλήρωσις ἐπιθυμιῶν, ἀπόλαυσις τῶν εὐχαρίστων καὶ λήθη τῶν λυπηρῶν. Ἐνῷ φόβος εἶναι προσέγγισις ἀναμενομένων κακῶν, C ὁ ὁποῖος ἐγείρεται εἰς βεβαρυμένην συνείδησιν. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ χαιρώμεθα μὲ φόβον καὶ ὄχι ἁπλῶς μὲ φόβον, ἀλλὰ καὶ μὲ τρόμον, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἐπίτασις τοῦ φόβου καὶ ἔνδειξις μεγάλης ἀγωνίας; Πῶς, λέγει, θὰ συμβῇ αὐτό;

Αὐτὸ σοῦ τὸ διδάσκουν τὰ ἴδια τὰ Σεραφείμ, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦν πλήρως αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν. Καὶ πράγματι, ἐκεῖνα ἀπολαμβάνουν τὴν ἄφατον δόξαν τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἀτενίζουν τὸ ἀσύλληπτον κάλλος. Δὲν ἐννοῶ τὸ κάλλος ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν D (τοῦτο τὸ κάλλος εἶναι ἀκατάληπτον καὶ ἀθέατον καὶ ἄμορφον καὶ εἶναι ἄτοπον νὰ τὸ θεωρῇς τέτοιο), ἀλλὰ τὸ κάλλος ποὺ ἐπιτρέπεται νὰ ἴδουν, ὅσοι δύνανται νὰ φωτισθοῦν ἀπὸ τὴν ἀκτῖνα ἐκείνων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ λειτουργοῦν διαρκῶς πέριξ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, διατελοῦν μέσα εἰς διαρκῆ χαράν, εἰς αἰώνιον εὐφροσύνην, εἰς ἀκατάπαυστον ἀγαλλίασιν καὶ χαίρουν καὶ σκιρτοῦν καὶ δοξολογοῦν ἀκαταπαύστως. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἵστανται ἐνώπιον τῆς δόξης ἐκείνης καὶ φωτίζονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπαστράπτουσαν αἴγλην, αὐτὸ εἶναι ἡ χαρά των, E αὐτὸ καὶ ἡ ἀγαλλίασις, αὐτὸ καὶ ἡ εὐφροσύνη, αὐτὸ καὶ ἡ δόξα. Ἴσως αἰσθάνεσθε κάποιαν ἀπόλαυσιν καὶ σᾶς κατέλαβεν ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης ἐκείνης.

'Αλλά, ἐὰν θέλετε ν' ἀκούσετε τὴν συμβουλήν μου καὶ νὰ κάμνετε τὴν παροῦσαν δοξολογίαν μὲ εὐλάβειαν, δὲν θὰ στερηθῆτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν χαράν. Διότι δοξάζεται ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος δοξάζεται καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. «Διότι», λέγει, «ὁ οὐρανὸς εἶναι γεμᾶτος, ὅπως καὶ ἡ γῆ, ἀπὸ τὴν δόξαν αὐτοῦ».[5] 99 A Πῶς λοιπὸν ἐκεῖνα ποὺ ἀπολαμβάνουν τόσην εὐφροσύνην, ἀναμιγνύουν αὐτὴν μὲ φόβον; Ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης: «Εἶδον τὸν Κύριον νὰ κάθηται ἐπάνω εἰς ὑψηλὸν καὶ μετέωρον θρόνον».[6] Διὰ ποῖον λόγον, ἀφοῦ εἶπε τὸ «ὑψηλόν», προσέθεσε καὶ τὸ «μετέωρον»; Μήπως δὲν ἠδύνατο μὲ τὸ «ὑψηλὸν» ν' ἀποδώσῃ ὅλην τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγματος καὶ νὰ δείξῃ τὴν ὑπερτάτην ἀξίαν; Διατί, λοιπόν, προσέθεσε τὸ «μετέωρον»; Διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ἀκατάληπτον τοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἰς ἡμᾶς τὸ ὑψηλὸν μᾶς παρέχει κάποιαν ἔννοιαν συγκρίσεως πρὸς τὰ εὐτελῆ καὶ τὰ χαμηλά, ὅπως π.χ. ὑψηλὰ εἶναι τὰ ὄρη ἐν σχέσει πρὸς τὰς πεδιάδας καὶ τὰς κοιλάδας τῆς γῆς, B ὑψηλὸς δὲ εἶναι ὁ οὐρανὸς ὁ ὁποῖος ὑψώθη μετέωρος ὑπεράνω ὅλων τῶν γηΐνων. Ἀλλὰ τὸ ἐπηρμένον καὶ μετέωρον μετέχει ἐκείνης τῆς ἀκαταλήπτου φύσεως, τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ ἐννοήσωμεν οὔτε νὰ ἑρμηνεύσωμεν. Διὰ τοῦτο λέγει «εἶδα τὸν Κύριον νὰ κάθηται ἐπάνω εἰς θρόνον ὑψηλὸν καὶ μετέωρον». Καὶ τί ἄλλο εἶδες, ὦ προφῆτα; Τί εἶδες πέριξ αὐτοῦ; «Καὶ τὰ Σεραφείμ», λέγει, «ἵσταντο πέριξ αὐτοῦ».[7] Τί ἔκαμναν καὶ τί ἔλεγαν; Ποίαν παρρησίαν ἀπελάμβανον; Καμμίαν παρρησίαν, λέγει, δὲν ἀπελάμβανον, ἀλλὰ ἦσαν γεμᾶτα φόβον καὶ κατάπληξιν καὶ μὲ τὸ σχῆμα των ἐφανέρωναν τὸ ἄφατον δέος. Διότι μὲ τὰς δύο πτέρυγας κατεκάλυπτον τὰ πρόσωπα, C ἐνῷ ταυτοχρόνως ἠμπόδιζον τὴν ἀκτῖνα, ἡ ὁποία ἐξεπέμπετο ἀπὸ τὸν θρόνον, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπομείνουν τὴν ἀπέραντον δόξαν αὐτῆς, καὶ μαζὶ ὑπεδήλωναν τὴν ἰδικήν των εὐλάβειαν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται πρὸς τὸν Κύριον. Μὲ τοιαύτην χαρὰν χαίρουν ἐκεῖνα, μὲ τοιαύτην εὐφροσύνην ἀγάλλονται, καὶ δὲν καλύπτουν μόνον τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ τοὺς πόδας. Διὰ ποῖον λόγον τὸ κάμνουν αὐτό; Τὰ μὲν πρόσωπα τὰ καλύπτουν εὐλόγως, διότι τὸ θέαμα εἶναι φοβερόν, καὶ διότι δὲν δύνανται νὰ ἀτενίσουν κατάματα τὴν ἀπρόσιτον δόξαν. Ἀλλὰ τοὺς πόδας διατί

5. Ἡσ. 6, 3.
6. Ἡσ. 6, 1.
7. Ἡσ. 6, 2.

τοὺς συγκαλύπτουν; Καὶ θὰ ἤθελα νὰ τὸ ἀφήσω αὐτὸ διὰ νὰ τὸ εὕρετε σεῖς, D ὥστε νὰ κουρασθῆτε ἐρευνῶντας διὰ τὴν λύσιν του καὶ νὰ ἀγρυπνῆτε περὶ τὴν ἔρευναν τῶν πνευματικῶν θεμάτων. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἀφήσω τὴν διάνοιάν σας νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν ἔρευναν αὐτοῦ τοῦ θέματος καὶ γίνω ἔτσι αἴτιος νὰ ἀδιαφορήσετε διὰ τὴν παραίνεσιν, εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσω ἐγὼ τὴν λύσιν. Διατὶ λοιπὸν κατακαλύπτουν τοὺς πόδας;

Σπεύδουν νὰ δείξουν ἄπληστον τὴν εὐλάβειάν των πρὸς τὸν δημιουργὸν καὶ προσπαθοῦν νὰ φανερώσουν τὴν μεγάλην ἀγωνίαν των καὶ μὲ τὸ σχῆμα, καὶ μὲ τὴν φωνήν, καὶ μὲ τὴν ὄψιν, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν στάσιν. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἔτσι πάλιν ἀποτυγχάνουν εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦν καὶ εἶναι τὸ ἁρμόζον, ἀφοῦ καλύπτονται πανταχόθεν, E περικρύπτουν καὶ τὸ μέρος ποὺ ἀπομένει. Ἆρά γε ἐννοήσατε αὐτὸ ποὺ σᾶς εἶπα ἢ εἶναι δίκαιον νὰ τὸ ἐπαναλάβω πάλιν; Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ τὸ πρᾶγμα σαφέστερον, θὰ προσπαθήσω νὰ τὸ καταστήσω φανερὸν ἀπὸ τὰ παραδείγματα ποὺ μᾶς προσφέρει ἡ ζωή. 100 A Παρουσιάζεται κάποιος εἰς τὸν ἐπίγειον βασιλέα καὶ προσπαθεῖ μὲ ὅλα τὰ μέσα νὰ δείξῃ τὴν εὐλάβειάν του πρὸς αὐτόν, ὥστε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀποσπάσῃ τὴν μεγάλην του εὔνοιαν. Χάριν αὐτοῦ, λοιπόν, καὶ μὲ τὴν στάσιν τῆς κεφαλῆς του καὶ μὲ τὸ σταύρωμα τῶν χεριῶν του, καὶ μὲ τὴν ἕνωσιν τῶν ποδιῶν του καὶ μὲ τὴν συστολὴν τοῦ ὅλου σώματος μεθοδεύει αὐτὴν τὴν εὐλάβειαν. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ μὲ τὰς ἀσωμάτους ἐκείνας δυνάμεις. Ἐπειδὴ ἔχουν μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ δείξουν τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν κτίστην B καὶ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἐκφράσουν μὲ ὅλα τὰ μέσα, ἔπειτα, ἐπειδὴ ἀποτυγχάνουν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των, τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπιθυμίας των τὴν κρύπτουν μὲ τὴν κάλυψιν. Δι' αὐτὸ περιγράφονται μὲ καλυμμένα τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς πόδας. Ἂν καὶ ὑπάρχῃ καὶ μία ἄλλη ἄποψις περὶ αὐτοῦ, περισσότερον μυστική. Ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχουν πόδας καὶ πρόσωπον (διότι εἶναι ἀσώματα ὅπως καὶ ἡ θεότης), ἀλλὰ περιγράφονται ἔτσι διὰ νὰ φανῇ, ὅτι εἶναι πλήρως συνεσταλμένα καὶ ὅτι ὑπηρετοῦν τὸν Κύριον μὲ φόβον καὶ εὐλάβειαν.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ παρουσιαζώμεθα, ὅταν προσφέρωμεν εἰς αὐτὸν τέτοιαν δοξολογίαν, μὲ φόβον καὶ τρόμον καὶ ὡσὰν νὰ ἀτενίζωμεν τὸν ἴδιον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας. Διότι παρίσταται ἐδῶ ὁπωσδήποτε ὁ Θεός, C ὁ ὁποῖος δὲν περιορίζεται εἰς κανένα τό-

πον, καὶ καταγράφει τὰς φωνάς ὅλων μας. Ἔτσι, λοιπόν, ἂν ἀναπέμπωμεν τὸν ὕμνον πρὸς αὐτὸν μὲ συντετριμμένην καὶ ταπεινωμένην καρδίαν, θὰ τὸν καταστήσωμεν εὐπρόσδεκτον καὶ θὰ τὸν ἀναπέμψωμεν πρὸς τὸν οὐρανὸν ὡς εὐῶδες θυμίαμα. «Διότι», λέγει, «ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐξουθενώση καρδίαν ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἔχει συντριβῆ ἀπὸ τὴν μετάνοιαν καὶ ἔχει ταπεινωθῆ».[8]

Ἀλλά, θὰ εἴπῃς κάπου ὁ προφήτης προτρέπει νὰ κάμνωμεν τὴν δοξολογίαν μὲ ἀλαλαγμόν. «Ἀλαλάξατε μὲ ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς δόξαν τοῦ Κυρίου οἱ κατοικοῦντες ὅλην τὴν γῆν».[9] Ἀλλὰ ἕνα τέτοιον ἀλαλαγμὸν δὲν τὸν ἀπορρίπτομεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ ἀπορρίπτωμεν τὴν ἄναρθρον κραυγήν. Οὔτε τὴν φωνὴν τῆς δοξολογίας, ἀλλὰ τὴν φωνὴν τῆς ἀταξίας, **D** τὰς μεταξύ σας φιλονικίας, τὰς χεῖρας, αἱ ὁποῖαι ἀνυψώνονται εἰς τὸν ἀέρα ἄσκοπα καὶ τυχαῖα, τοὺς πόδας ποὺ τριποδίζουν ὡσὰν τῶν ἵππων, τὰ ἄκοσμα καὶ θηλυπρεπῆ ἤθη, τὰ ὁποῖα εἶναι παιγνίδια αὐτῶν οἱ ὁποῖοι περνοῦν τὸν καιρόν των εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰς ἱπποδρομίας. Ἀπὸ ἐκεῖ μεταφέρονται ἐδῶ τὰ ὀλέθρια αὐτὰ παραδείγματα, ἀπὸ ἐκεῖ προέρχονται αἱ ἀνευλαβεῖς καὶ χυδαῖαι αὐταὶ φωναί, ἀπὸ ἐκεῖ αἱ ἀταξίαι τῶν χειρῶν, αἱ ἔριδες, αἱ φιλονικίαι, τὰ ἀνάρμοστα ἤθη.

Τίποτε δὲν σὲ ἐπηρεάζει νὰ καταφρονῇς τόσον τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ὅσον ὁ θαυμασμὸς ἐκείνων τῶν θεαμάτων. **E** Διὰ τοῦτο σᾶς προέτρεψα πολλὰς φοράς, ὅσοι προσέρχεσθε ἐδῶ καὶ ἀπολαμβάνετε τὴν θείαν διδασκαλίαν καὶ μετέχετε εἰς τὴν μυστικὴν αὐτὴν καὶ τρομερὰν θυσίαν, νὰ μὴ πηγαίνετε ποτὲ πρὸς ἐκεῖνα τὰ θέατρα καὶ νὰ μὴ ἀναμιγνύετε τὰ θεῖα μυστήρια μὲ τὰ δαιμονικά. Ἀλλά, μερικοὶ ἔχουν περιέλθει εἰς τοιαύτην μανίαν, ὥστε, ἐνῷ ἐξωτερικῶς περιβάλλονται τὸ σχῆμα τῆς εὐλαβείας καὶ ἔχουν φθάσει εἰς βαθὺ γῆρας, ἐν τούτοις αὐτομολοῦν πρὸς τὰ θεάματα ἐκεῖνα, χωρὶς νὰ δίδουν σημασίαν εἰς τοὺς λόγους μας, **101 A** οὔτε νὰ ἐντρέπωνται τὴν ἡλικίαν των. Ἀλλὰ ὅταν τοὺς προτείνωμεν τοῦτο καὶ τοὺς παρακινῶμεν νὰ σεβασθοῦν τὴν λευκὴν κεφαλήν των καὶ τὴν εὐλάβειαν, ποία εἶναι ἡ ψυχρὰ καὶ καταγέλαστος ἀπάντησίς των; Ἐκεῖνα ἐκεῖ, λέγουν, εἶναι παράδειγμα τῆς νίκης εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ τῶν στεφάνων, καὶ ἀποκομίζομεν ἀπὸ ἐκεῖ μεγάλην ὠφέλειαν. Τί λέγεις, ὦ ἄν-

8. Ψαλμ. 50, 19.
9. Ψαλμ. 65, 1.

θρωπε; Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι τετριμμένος καὶ γεμᾶτος ἀπάτην. Ἀπὸ ποῦ ἀποκομίζεις ὠφέλειαν; Ἀπὸ τὰς ἀπείρους ἐκείνας ἔριδας καὶ φιλονικίας καὶ τοὺς ὅρκους, οἱ ὁποῖοι λαμβάνονται ἄνευ λόγου πρὸς ζημίαν τῶν ὁρκιζομένων; **B** Ἢ ἀπὸ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς βλασφημίας καὶ τὰ πειράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα περιλούουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον οἱ θεαταὶ αὐτῶν τῶν θεαμάτων; Ἀπὸ αὐτά, ὁπωσδήποτε, ὄχι. Ἀλλὰ μήπως ἀπὸ τὰς ἀτάκτους φωνὰς καὶ τὴν ἄναρθρον κραυγὴν καὶ τὸν ἀναδιδόμενον κονιορτόν, ἀπὸ τοὺς ὠθοῦντας, τοὺς μετερχομένους βίαν, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κάνουν νάζια μπροστὰ εἰς τὰς γυναῖκας, ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀποκομίζεις ὠφέλειαν;

Καὶ ἐδῶ μὲν τὸν ἴδιον τὸν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων τὸν παριστάνουν ὅλοι οἱ προφῆται καὶ οἱ διδάσκαλοι νὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ὑψηλὸν καὶ μετέωρον θρόνον καὶ νὰ ἀπονέμῃ εἰς τοὺς ἀξίους τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους καὶ διὰ τοὺς ἀναξίους νὰ ἐπιφυλάσσῃ τὴν κόλασιν καὶ τὸ πῦρ. **C** Αὐτὸ δὲ τὸ διαβεβαιώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος. Ἔπειτα, καταφρονεῖς αὐτὰ ἐδῶ, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει καὶ ὁ φόβος τῆς συνειδήσεως καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν πράξεων καὶ ἡ ἀγωνία τῶν εὐθυνῶν, καὶ ἡ ἀναπότρεπτος τιμωρία; Καὶ διὰ νὰ εὕρῃς μίαν ἀπίθανον δικαιολογίαν διὰ τὸν θαυμασμόν σου, λέγεις, ὅτι ὠφελεῖσαι ἀπὸ πράγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑφίστασαι ἀπαρηγόρητον ζημίαν; Μή, σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἱκετεύω, μὴ προβάλλωμεν προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι δικαιολογίαι καὶ ἀπάται, ποὺ ζημιώνουν ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Ἀλλὰ ἀρκετὰ δι' αὐτό. Εἶναι καιρὸς πλέον **D** νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν προτέραν παραίνεσιν καὶ ἀφοῦ εἴπωμεν ὀλίγα δι' αὐτήν, νὰ θέσωμεν τὸ κατάλληλον τέλος εἰς τὴν ὁμιλίαν μας.

Καὶ πράγματι, ἐδῶ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀταξία, ἀλλὰ περιφέρεται καὶ ἄλλο βαρύτερον νόσημα. Ποῖον εἶναι αὐτό; Ἐνῷ ἔχετε τὴν πρόθεσιν νὰ ὁμιλήσετε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀναπέμπετε πρὸς αὐτὸν τὴν δοξολογίαν, αἴφνης ἀφήνετε αὐτὸν καὶ ἁρπάζει καθένας τὸν πλησίον του καὶ τακτοποιοῦν οἰκογενειακάς των ὑποθέσεις, συζητοῦν τί ἔγινε εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν δῆμον, εἰς τὰ θέατρα, εἰς τὸν στρατόν, καὶ πῶς διηυθετήθησαν αὐτά, πῶς παρημελήθησαν τὰ ἄλλα, καὶ γενικῶς ποία ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις ἱκανοποιεῖ καὶ ποία παρουσιάζει ἐλλείψεις. **E** Καὶ γενικῶς συζητοῦν ἐδῶ δι' ὅλα τὰ θέματα, δημόσια καὶ ἰδιωτικά. Καὶ ποῖος δύναται νὰ τὰ συγχωρήσῃ αὐτά; Καὶ ὅταν συζητῇ κανεὶς μὲ τὸν ἐπίγειον βασιλέα, ὁμιλεῖ μόνον δι' ἐ-

κεῖνα τὰ θέματα ποὺ θὰ θελήση ἐκεῖνος καὶ δι' ὅσα ὑποβάλλει ἐρωτήσεις. Ἐὰν δὲ τολμήση κανεὶς νὰ θέση, παρὰ τὴν γνώμην ἐκείνου, καὶ κάποιο ἄλλο θέμα, θὰ ὑποστῆ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Καὶ σύ, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖς μὲ τὸν βασιλέα τῶν βασιλέων, 102 A τὸν ὁποῖον ὑπηρετοῦν μὲ φόβον οἱ ἄγγελοι, ἀφήνεις τὴν ὁμιλίαν πρὸς αὐτὸν καὶ συζητεῖς διὰ τὸν πηλὸν καὶ τὴν σκόνην καὶ τὴν ἀράχνην; Διότι τέτοια εἶναι τὰ παρόντα πράγματα. Καὶ πῶς θὰ ὑπομείνης τὴν τιμωρίαν δι' αὐτὴν τὴν καταφρόνησιν; Ποῖος θὰ σὲ ἀπαλλάξη ἀπὸ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν; Ἀλλά, θὰ εἰπῆς, ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων εἰς τὴν πόλιν εἶναι ἄσχημος καὶ δι' αὐτὴν κυρίως ὁμιλοῦμεν, διότι εἶναι μεγάλος ὁ ἀγών. Καὶ ποία εἶναι ἡ αἰτία; Ἡ ἀβουλία τῶν ἀρχόντων, θὰ εἰπῆς. Ὄχι ἡ ἀβουλία τῶν ἀρχόντων, ἀλλὰ ἡ ἰδική μας ἁμαρτία, ἡ τιμωρία μας διὰ τὰς ἀδικίας. B Ἐκείνη ἔκανε τὰ πάντα ἄνω κάτω, ἐκείνη εἰσήγαγεν ὅλα τὰ δεινά, ἐκείνη ἐξώπλισε τοὺς πολέμους, ἐκείνη ἐπροκάλεσε τὴν ἧτταν. Ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν παρὰ μόνον ἀπὸ αὐτὴν ἐπλημμύρησε τὸ πλῆθος τῶν θλίψεων. Ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἄρχων ὁ Ἀβραάμ, καὶ ἂν εἶναι ὁ Μωϋσῆς, ἢ ὁ Δαυΐδ, ἢ ὁ σοφώτατος Σολομών, καὶ ἂν εἶναι ὁ δικαιότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν διὰ τὰς συμφοράς, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ζῶμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; Διότι καὶ ἂν αὐτὸς ἦταν παρανομώτατος, καὶ ἦταν ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἀντιμετωπίζουν τὰ προβλήματα ἀπερισκέπτως, ἡ δική μας ἀπερισκεψία καὶ ἀταξία συντελεῖ C ὥστε νὰ ἔχωμεν τέτοιον ἄρχοντα, τὰ ἰδικά μας ἁμαρτήματα προξενοῦν συνήθως τὴν πληγήν. Διότι τὸ νὰ λαμβάνωμεν ἄρχοντας κατὰ τὰ αἰσθήματά μας δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡμαρτήσαμε πρῶτα ἡμεῖς καὶ ἐλάβομεν τέτοιον ἄρχοντα, εἴτε αὐτὸς εἶναι ἱερωμένος, εἴτε κοσμικὸς ἄρχων. Ἀλλά, καὶ ἂν εἶναι πολὺ δίκαιος, καὶ μάλιστα τόσον πολὺ δίκαιος, ὥστε νὰ φθάνη ἕως τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσέως, δὲν θὰ δυνηθῆ ἡ δικαιοσύνη μόνον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου νὰ συγκαλύψη τὰ ἄμετρα ἁμαρτήματά μας. Καὶ τοῦτο δύναται νὰ κατανοήση κανεὶς μὲ ἀκρίβειαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Μωϋσῆν. D ὁ ὁποῖος ὑπέστη πολλὰ δεινὰ ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ, ἀπηύθυνε δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ μεγάλην ἱκεσίαν, διὰ νὰ κληρονομήση τὴν γῆν ποὺ τοῦ ὑπεσχέθη. Ἀλλὰ ἐπειδὴ μὲ τὰς ἁμαρτίας του ὁ λαὸς αὐτὸς ἀπεξενώθη ἀπὸ τὴν κληρονομίαν αὐτήν, δὲν ἴσχυσεν ἡ δέησις αὐτοῦ νὰ μεταβάλη τὴν δικαίαν ἀπόφασιν

τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλος ὁ λαὸς ἐξουθενώθη εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ὅμως, ποῖος ἦταν δικαιότερος ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν; Ἢ ποῖος εἶχε μεγαλυτέραν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Λέγεται, ὅτι ἰσχύει ἡ δέησις τοῦ δικαίου, ἀλλὰ ὅταν συνακολουθεῖται δηλαδὴ βοηθῆται ἀπὸ τὴν μεταμέλειαν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐκείνων ὑπὲρ τῶν ὁποίων τελεῖται.[10] E Πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ βοηθήση ἀνθρώπους μὲ ἀμετανόητον χαρακτῆρα, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι μὲ τὰ ἔργα των ἐμποδίζουν τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς προσευχῆς;

Καὶ διατὶ λέγομεν, ὅτι συνέβη αὐτό, διότι ἕνας ὁλόκληρος λαὸς ἡμάρτανε, ὅταν ἡ ἁμαρτία καὶ τῶν ὀλίγων ὑπηκόων ἢ πολλὰς φορὰς καὶ τοῦ ἑνός, 103 A ὑπερακοντίζει τὴν παρρησίαν τῶν ἀσκούντων δικαίως τὴν ἐξουσίαν; Καὶ τοῦτο πάλιν δύναται νὰ τὸ ἐννοήση κανεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, ὅταν εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν ἀλλοεθνῶν καὶ συνῆψε πρὸς αὐτοὺς μάχην, εἶδε μερικοὺς ἰδικούς του νὰ κατέχωνται ἀπὸ μανίαν διὰ τὰς γυναῖκας ἐκείνων καὶ νὰ προκαλοῦν γενικὴν σφαγὴν καὶ ἀφανισμόν. Παρόμοιον συνέβη καὶ μὲ ἕνα ἄτομον, τὸν Ἄχαρ, δηλαδή, ὁ ὁποῖος ἀφήρεσε τὴν πολύχρωμον στολὴν ἀπὸ τὸ ἀφιέρωμα καὶ ἐξῆψε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ.[11] Ἀλλὰ ἴσως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παρόντας ἀγνοοῦν αὐτὴν τὴν ἱστορίαν. B Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἰπῶ δι' αὐτὴν ὀλίγα καὶ νὰ τὴν ὑπενθυμίσω εἰς ὅσους τὴν γνωρίζουν καὶ νὰ τὴν μάθουν ὅσοι τὴν ἀγνοοῦν. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἄχαρ ἦταν ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ διέβησαν τὸν Ἰορδάνην μὲ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ἐκεῖνον τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος προεκρίθη σὰν διάδοχος τοῦ Μωϋσέως μὲ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶχε τὸν τύπον καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἀληθινοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος διεβίβασε τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν ἔρημον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας διὰ τοῦ Ἰορδάνου, ἔτσι καὶ ὁ Σωτήρ μας ἀπὸ τὴν ἔρημον τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς εἰδωλολατρείας μᾶς μετέφερεν μὲ τὸ σωτήριον βάπτισμα εἰς τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ. C εἰς τὴν μητέρα τῶν πρωτοτόκων, ὅπου ἔχουν ἑτοιμασθῆ αἱ κατοικίαι τῆς ἀληθινῆς ἀναπαύσεως, ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀδιατάρακτος καὶ εἰρηνικὴ ζωή. Αὐτός, λοιπόν, μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου ποὺ διέταξε, διεβίβασε τὸν λαὸν καὶ ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Ἱεριχοῦς καὶ κατὰ τὴν διάρ-

10. Πρβλ. Ἰακ. 5, 16.
11. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 7 ἑξ.

κειαν τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης πολιορκίας, ὅταν πλέον ἐπρόκειτο νὰ κρημνισθοῦν τὰ τείχη, τί λέγει πρὸς τὸν λαόν; Αὐτὴ ἡ πόλις καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτὴν θὰ εἶναι ἀφιέρωμα πρὸς τὸν Κύριον Σαβαώθ, πλὴν τῆς Ραὰβ[12] τῆς πόρνης, τὴν ὁποίαν θὰ ἀσφαλίσετε καὶ θὰ περιποιηθῆτε. Προσέξατε πολὺ καὶ φυλαχθῆτε ἀπὸ τὸ ἀφιέρωμα αὐτό, μὴ τυχὸν ἐπιθυμήσετε καὶ λάβετε κάτι ἀπὸ ὅσα θὰ εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὸν Κύριον καὶ γίνετε αἰτία νὰ καταστραφῶμεν.[13] Ὅλα λοιπὸν ὅσα εὑρίσκοντο εἰς τὴν πόλιν ἀφιερώθησαν. Αὐτὸ σημαίνει ἡ λέξις «ἀνάθημα». **D** Νὰ μὴ ἰδιοποιηθῇ λοιπὸν κανεὶς τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀφιερώθησαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ μᾶς ἐξολοθρεύσῃ ἀπὸ τὴν γῆν. Ἡ ἐντολὴ ἦταν ἐπικίνδυνος, διότι ἦταν διατυπωμένη μὲ αὐστηρότητα καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος διέτασσε, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος ἐνομοθέτει. Διότι, πῶς ἦταν δυνατὸν νὰ μὴ σημειωθῇ παράβασις τοῦ νόμου αὐτοῦ μέσα εἰς τόσον πλῆθος, ἀφοῦ ὑπῆρχον πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἕτοιμοι καὶ συνωθοῦντο διὰ τὴν παράβασιν; Ἢ ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ ἰδιοτέλεια τοῦ λαοῦ ἢ τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλοι δὲν ἤκουσαν τὴν δοθεῖσαν ἐντολὴν ἢ ἡ ποικιλία τῶν λαφύρων, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε πειρασμὸν καὶ δόλωμα, εὐκόλως ἠδύνατο νὰ παρορμήσῃ πρὸς παράβασιν. **E** Ἐν τούτοις ὁ νόμος ἐτέθη καὶ ἐκρεμάσθη ὁ κίνδυνος ἐπάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ παραβάτου. Τί συνέβη λοιπὸν ἔπειτα; Κατέπεσαν τὰ τείχη καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολιορκητῶν. Ἐνῶ λοιπὸν ὅλος ὁ λαὸς ἐτήρει τὴν ἐντολὴν αὐτήν, ἡ παράβασις τοῦ ἑνὸς ἄναψε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐναντίον ὅλου τοῦ πλήθους. **104 A** «Οἱ Ἰσραηλῖται ὅμως περιέπεσαν εἰς μεγάλο παράπτωμα, διότι κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ἐπῆρε καὶ κράτησε διὰ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὰ ἀφιερωμένα εἰς τὸν Κύριον λάφυρα τῆς Ἱεριχοῦς. Ὁ Ἄχαρ, δηλαδή, ὁ υἱὸς τοῦ Χαρμεί, ἐκράτησεν ἀπὸ τὰ ἀφιερωθέντα εἰς τὸν Κύριον καὶ ὠργίσθη ὁ Κύριος ὀργὴν μεγάλην ἐναντίον τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ».[14] Καὶ ὅμως αὐ-

12. Εἶναι ἡ πόρνη γυναῖκα ἀπὸ τὴν Ἰεριχώ, ἡ ὁποία ἔκρυψεν εἰς τὸ σπίτι της δύο κατασκόπους τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐσώθηκε κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους. Πιθανὸν νὰ εἶναι τύπος τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὅπως τὸ σπίτι αὐτῆς ἀνεγνωρίσθηκε ἀπὸ ἕνα κόκκινο ὕφασμα, ποὺ ἐκρέματο ἀπὸ τὸ παράθυρον, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία, διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸ σύνολον ἐκείνων ποὺ θὰ διαφύγουν τὸν αἰώνιον θάνατον. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 2 καὶ 6 κεφ.

13. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 6, 17 - 18.

14. Ἰησ. Ν. 7, 1.

τὸς ποὺ περιέπεσεν εἰς παράπτωμα ἦταν ἕνας. Πῶς λοιπὸν παρενόμησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὠργίσθη ὁ Κύριος ἐναντίον τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ; Βλέπεις πῶς ἡ ἁμαρτία τοῦ ἑνὸς ἐπροξένησε τὴν τιμωρίαν ὅλου τοῦ λαοῦ; Πῶς κατέστησε τὸν Θεὸν ἐχθρὸν ὅλου τοῦ πλήθους; Ὅταν λοιπὸν διεπράχθη ἡ παρανομία καὶ οὐδεὶς τὴν ἐγνώριζε, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ μυστικά, **B** ἡ μὲν τιμωρία ἐβράδυνεν, ἐνῷ αὐτὸς ποὺ τὴν διέπραξε, καὶ ἂν ἐνόμιζεν ὅτι ἔμενεν ἄγνωστος, ὅμως κατεκαίετο ἀπὸ τὴν συνείδησίν του, ὡσὰν ἀπὸ φλόγα. Ἔφθασε λοιπὸν καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀπειλῆς, ὁ καιρὸς νὰ φανερωθῇ τὸ ἁμάρτημα. «Καὶ ἔστειλε», λέγει, «ὁ Ἰησοῦς ἄνδρας εἰς τὴν Γαῒ ἀπὸ τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἀνῆλθον οἱ ἄνδρες αὐτοὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γαΐ, περίπου τρεῖς χιλιάδες ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ὅμως, καθὼς ἀντίκρυσαν τοὺς ἄνδρας τῆς Γαΐ, ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Οἱ δὲ ἄνδρες τῆς Γαῒ ἐφόνευσαν τριάντα ἓξ ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας, τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς κατεδίωξαν ἀπὸ τὴν πύλην τῆς πόλεως καὶ τοὺς συνέτριψαν, καὶ ὁ λαὸς κατελήφθη ἀπὸ πανικὸν καὶ ἡ καρδία του ἔγινεν, ὡσὰν τὸ νερό».[15]

C Κοίταξε λοιπὸν τὴν τιμωρίαν μιᾶς ἁμαρτίας, κοίταξε πλῆγμα ἀπαρηγόρητον. Ἕνας ἡμάρτησε, καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ δειλία ὑπέπεσαν εἰς ὅλον τὸν λαόν. Τί εἶναι τοῦτο, φιλάγαθε Κύριε; Σὺ εἶσαι ὁ μόνος δίκαιος καὶ αἱ κρίσεις σου εἶναι ὀρθαὶ καὶ δίκαιαι. Σὺ ἀπονέμεις τὸ δίκαιον εἰς τὸν καθένα κατὰ τὰ ἔργα του. Σὺ εἶπες, φιλάνθρωπε, ὅτι καθένας θὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν ἰδικήν του ἁμαρτίαν καὶ ὅτι δὲν θὰ τιμωρηθῇ ἄλλος ἀντὶ ἄλλου. Τί λογῆς εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ δικαία σου ἀπόφασις; Τὰ πάντα σου, Κύριε, εἶναι καλά, καὶ πολὺ καλὰ μάλιστα, καὶ ὅλα συντελοῦνται πρὸς τὸ συμφέρον μας. Ἡ ἁμαρτία εἶναι, λέγει φθορά. Ἂς ἐξουδετερωθῇ, λοιπόν, μὲ τὴν τιμωρίαν ὅλων **D** διὰ νὰ μὴ τοὺς φθείρῃ ὅλους, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἰώνιον κόλασιν συνεπείᾳ περισσοτέρων ἁμαρτιῶν, ἀφοῦ γνωρίσουν πόσον μεγάλην ἀπειλὴν ἐγέννησε μία μόνον παράβασις. Καὶ βλέπων, λέγει, ὁ Ἰησοῦς τὴν φυγήν, τῆς ὁποίας ἡ αἰτία ἦταν ἄγνωστος, ἔσχισε τὰ ἱμάτιά του καὶ ἔπεσε πρηνὴς εἰς τὴν γῆν καὶ ἐπρόφερε τοὺς θρήνους ἐκείνους ποὺ ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή.[16] Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν; Σήκω. Διατί ἔπεσες σὺ πρηνὴς καὶ

15. Ἰησ. Ν. 7, 2. 4, 5.

16. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 7, 6 - 9.

καταπτοημένος εἰς τὴν γῆν; Ὁ λαὸς ἡμάρτησε καὶ παρέβη τὴν ἐντολὴν τὴν ὁποίαν ἔδωσα πρὸς αὐτούς. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ δυνηθοῦν οἱ Ἰσραηλῖται νὰ ἀντικρούσουν καὶ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς ἐχθρούς των, E ἕως ὅτου βγάλετε ἀπὸ ἀνάμεσά σας ἐκεῖνον ποὺ διέπραξε τὸ ἀνάθεμα.[17] Διεκηρύχθη, λοιπόν, τοῦτο εἰς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλεται ἀπὸ τὸν Θεὸν αὐτὸς ποὺ διέπραξε τὴν παράβασιν. Καὶ ἐκεῖνος ὁμολογεῖ. Ἀπεκρίθη, λέγει, ὁ Ἄχαρ καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἰησοῦν: «Ἀληθῶς ἡμάρτησα ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ. Ἔτσι καὶ ἔτσι ἔκαμα. Εἶδα μεταξὺ τῶν λαφύρων ὡραίαν, πολύχρωμον στολήν, διακόσια δίδραχμα ἀγρυρίου καὶ μίαν ράβδον χρυσῆν, ὁμοίαν πρὸς γλῶσσαν, ἀξίας πεντήκοντα διδράχμων, 105 A ἐπεθύμησα αὐτὰ καὶ τὰ πῆρα. Ἰδοὺ ὅλα αὐτὰ εἶναι χωμένα εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν σκηνήν μου».[18] Ὅλα λοιπὸν τὰ φανερώνει, διότι ἔβλεπεν ὅτι αὐτὸς ποὺ τὸν κατεμήνυσε δὲν ἐψεύδετο καὶ ὅτι ὁ μάρτυς ποὺ τὸν ἤλεγχε ἦταν δριμύς. Καίταξε τώρα καὶ τὸν ἐπονείδιστον καὶ ὀλέθριον θάνατόν του. Ἔλαβε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς αὐτὸν καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν φάραγγα Ἀχώρ, καὶ τοὺς υἱούς του καὶ τὰς θυγατέρας του, καὶ τὰ μοσχάριά του, τὰ ὑποζύγιά του καὶ ὅλα τὰ πρόβατά του, τὴν σκηνὴν καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του. Καὶ ὅλοι οἱ Ἰσραηλῖται τὰ ἐλιθοβόλησαν καὶ ἐφόνευσαν καὶ αὐτὸν μὲ λίθους.[19] B Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀνταπόδοσις τῆς παρανομίας, τόσον σκληρὰ εἶναι ἡ τιμωρία τοῦ Θεοῦ.

Ἔχοντες λοιπὸν αὐτὸ ὑπ' ὄψιν, νὰ θεωρῶμεν τὰς θλίψεις μας σὰν τιμωρίαν διὰ τὰς ἰδικάς μας ἁμαρτίας καὶ ἐξετάζοντες καθημερινῶς τὰ ἐγκλήματά μας, νὰ μὴ ἀποδίδωμεν τὴν αἰτίαν εἰς ἄλλους, ἀλλὰ εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν μας. Διότι τὰ κακὰ προέρχονται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν τῶν ἀρχόντων, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰ ἰδικά μας ἁμαρτήματα. Ἔτσι λοιπὸν καθένας ποὺ ἔρχεται ἐδῶ ἀναλογιζόμενος τὰ ἰδικά του παραπτώματα, οὔτε ἄλλον θὰ κατηγορήσῃ καὶ θὰ ἀναπέμψῃ τὴν παροῦσαν δοξολογίαν μὲ τὴν πρέπουσαν τάξιν καὶ εὐκοσμίαν. Καὶ ἡ εὐταξία ποὺ ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι ἡ ἑξῆς. Πρῶτον νὰ προσευχώμεθα εἰς τὸν Θεὸν μὲ συντετριμμένην καρδίαν, ἔπειτα νὰ φανερώνωμεν C καὶ τὸ ἦθος τῆς καρ-

17. Ἰησ. 7, 10, 12.
18. Ἰησ. 7, 20 - 21.
19. Ἰησ. 7, 24 - 25.

δίας μὲ τὴν ἐξωτερικήν μας ἐμφάνισιν, μὲ τὴν στάσιν μας, μὲ τὴν εὐταξίαν τῶν χειρῶν μας, μὲ τὴν ἥσυχον καὶ συνεσταλμένην φωνήν μας. Αὐτό, βέβαια, εἶναι εὔκολον καὶ δυνατὸν εἰς τὸν καθένα. Πῶς ὅμως θὰ τὸ ἐπιτύχουν ὅλοι; Ἂς θέσωμεν νόμον διὰ τὸν ἑαυτόν μας καὶ ἂς εἴπωμεν, ὅτι ὁ νόμος ἐτέθη πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καί, ὅτι ὅλοι πρέπει νὰ μετάσχωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ὠφέλειαν. Διὰ τοῦτο ἂς κατασιγάσωμεν καὶ τὰς ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἂς περιορίσωμεν τὰς κινήσεις τῶν χειρῶν μας, ἐμφανίζοντες αὐτὰς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δεμένας, χωρὶς νὰ ὑψώνωνται εἰς ἀκόσμους κινήσεις. Διότι αὐτὸ τὸ μισεῖ καὶ τὸ ἀποστρέφεται ὁ Θεός, D ὅπως ἀγαπᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ τὸν συνεσταλμένον. «Εἰς ποῖον», λέγει, «νὰ ρίψω τὸ βλέμα μου, παρὰ εἰς τὸν ταπεινὸν καὶ ἥσυχον καὶ αὐτόν, ὁ ὁποῖος τρέμει τοὺς λόγους μου;».[20]

Ἂς εἴπωμεν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ὅτι δὲν θέλει ὁ Θεός, ὅταν ἡμεῖς ὁμιλῶμεν μὲ αὐτόν, νὰ ἀνοίγωμεν μεταξύ μας συζητήσεις, οὔτε νὰ ἀφίνωμεν τὴν συνομιλίαν μαζί του καὶ νὰ ἀνακινῶμεν συζητήσεις διὰ τὰ παρόντα καὶ νὰ συμφύρωμεν τοὺς μαργαρίτας μὲ τὸν βόρβορον. Αὐτὸ τὸ θεωρεῖ ὕβριν καὶ ὄχι δοξολογίαν. Καὶ ἂν θελήσῃ κανεὶς νὰ παραβῇ αὐτὴν τὴν ἐντολήν, νὰ τὸν ἀποστομώσωμεν καὶ νὰ τὸν ἐκδιώξωμεν ὡς ἐπίβουλον τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας, μακράν, ἔξω ἀπὸ τὸν περίβολον τῆς ἁγίας ἐκκλησίας. Διότι, ὅταν ἐνεργῶμεν ἔτσι, θὰ ἀποπλύνωμεν εὐκόλως τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας E καὶ θὰ ἔχωμεν μεταξύ μας τὸν ἴδιον τὸν Κύριον νὰ ὁδηγῇ τὸν χορὸν μὲ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους καὶ νὰ ἀπονέμῃ εἰς τὸν καθένα τοὺς στεφάνους τῆς εὐταξίας. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι φιλάνθρωπος καὶ μεγαλόδωρος καὶ χαίρει διὰ τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο δὲ τερπόμενος μὲ τὰ ἰδικά μας καλὰ ὑπεσχέθη τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ζωὴν ἄσπιλον, καὶ προητοίμασε ὅλα τὰ ἀγαθά, διότι ἤθελε νὰ μᾶς ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτά. Τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι 106 A μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου πρέπει ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

20. Ἡσ. 66, 2.

ΟΜΙΛΙΑ Β'

ΕΙΣ ΤΟ ΕΔΑΦΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΣΑΪΟΥ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΛΕΓΕΙ· «ΚΑΙ ΣΥΝΕΒΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΠΟΥ ΑΠΕΘΑΝΕΝ Ο ΟΖΙΑΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ, ΕΙΔΟΝ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΝΑ ΚΑΘΗΤΑΙ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΘΡΟΝΟΝ ΥΨΗΛΟΝ ΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΟΝ».[1] 106 B ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΟΥΤΕ ΤΑΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΣ ΟΥΤΕ ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ ΝΑ ΠΑΡΑΤΡΕΧΩΜΕΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΜΒΑΘΥΝΩΜΕΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟ.

Χαίρω ποὺ σᾶς βλέπω νὰ συγκεντρώνεσθε διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων λόγων, καὶ τὸ θεωρῶ αὐτὸ μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς προόδου σας εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐσέβειαν. Διότι ὅπως ἡ ὄρεξις διὰ φαγητὸν εἶναι σημεῖον σωματικῆς ὑγείας, ἔτσι καὶ ὁ πόθος τῶν πνευματικῶν λόγων εἶναι σημεῖον ψυχικῆς ὑγείας. Χαίρω λοιπὸν δι' αὐτό. Φοβοῦμαι ὅμως, μήπως δὲν δυνηθῶ νὰ σᾶς προσφέρω τίποτε ἀντάξιον τῆς ἐπιθυμίας σας αὐτῆς. C Ἔτσι, βέβαια, καὶ ἡ φιλόστοργος μητέρα ὑποφέ[ρε]ι, ὅταν δὲν δύναται νὰ προσφέρῃ ἄφθονον γάλα εἰς τὸν υἱόν της ποὺ θηλάζει. Ἀλλά, ἂν καὶ δὲν ἔχῃ γάλα, τοῦ προσφέρει τὸν μαστόν της κι' ἐκεῖνος τὸν κρατεῖ, τὸν σύρει, τὸν πιέζει καὶ θερμαίνει μὲ τὸ στόμα του τὴν κατεψυγμένην θηλὴν καὶ ἐξάγει περισσοτέραν τροφὴν ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν κανονικῶς. Ἡ δὲ μητέρα πονεῖ, καθὼς ταλαιπωροῦνται οἱ μαστοί της, ἀλλὰ δὲν ἀπωθεῖ τὸ παιδίον. Διότι εἶναι μητέρα καὶ προτιμᾷ νὰ ὑποφέρῃ μᾶλλον παρὰ νὰ λυπήσῃ τὸ τέκνον της. Ἐὰν λοιπὸν αἱ μητέρες εἶναι τόσον φιλόστοργοι εἰς τὰ τέκνα των, πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν παρομοίαν διάθεσιν πρὸς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην. D Διότι αἱ ὠδῖνες τοῦ πνεύματος εἶναι ἰσχυρότεραι ἀπὸ τὰς ὠδῖνας τῆς φύσεως. Ὥστε, ἂν καὶ ἡ τράπεζα διὰ σᾶς εἶναι πολὺ πτωχή, ὅμως δὲν θὰ τὴν ἀποκρύψωμεν ἔτσι, ἀλλὰ θὰ φέρωμεν εἰς τὴν μέσην ὅ,τι ἔχομεν καὶ θὰ σᾶς τὰ παραθέσωμεν. Τώρα, ἐὰν αὐτὰ εἶναι μικρὰ καὶ εὐτελῆ, ὅμως τὰ παρέχομεν. Διότι καὶ ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κύριος ἐνεπιστεύθη τὸ τάλαντον, δὲν κατηγορήθη, διότι δὲν τοῦ προσέφερε πέντε τάλαντα, ἀλλὰ ἐ-

1. Ἠσ. 6, 1.

τιμωρήθη, διότι καὶ αὐτὸ τὸ ἕνα τὸ κατέχωσε.[2] Διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, δὲν εἶναι νὰ καταθέσουν πολλὰ ἢ ὀλίγα, ἀλλὰ ποτὲ ἡ εἰσφορὰ νὰ μὴ εἶναι κατωτέρα τοῦ δυνατοῦ. E

Ἠκούσατε προηγουμένως, ὅταν ἠξιώθημεν νὰ ὁμιλήσωμεν πρὸς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην, τότε ποὺ ἀνεγινώσκομεν τὸν ψαλμὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐξεδίωκε τὸν ἁμαρτωλὸν ἀπὸ τὸν ἱερὸν περίβολον καὶ προέτρεπε τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰς οὐρανίας δυνάμεις νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν τῶν ὅλων. Θέλετε λοιπὸν καὶ σήμερον νὰ ἀκούσωμεν αὐτὴν τὴν ἀγγελικὴν μελῳδίαν ἱστάμενοι καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ κάπου πλησίον; Ἐγὼ νομίζω, ὅτι θέλετε. 107 A Διότι ἐὰν ἄνθρωποι μιαροί, ὅταν στήνουν χορούς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὸ βαθὺ σκότος καὶ παράκαιρα τραγουδοῦν πορνικὰ καὶ χυδαῖα ᾄσματα, ἀναστατώνουν ὅλην τὴν πόλιν καὶ τὴν κάνουν νὰ στρέφῃ τὴν προσοχήν της πρὸς αὐτούς, τότε ἡμεῖς ποὺ ἀνυμνοῦμεν τὸν βασιλέα τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, τῶν ἐπουρανίων χορῶν, τὸν βασιλέα αὐτοῦ τοῦ σύμπαντος, δὲν θὰ συγκεντρωθῶμεν, ὥστε νὰ ἀκούσωμεν τὴν θείαν ἐκείνην καὶ μακαρίαν φωνήν; Διαφορετικά, ποίαν συγχώρησιν ἠμποροῦμεν νὰ ἐλπίζωμεν; Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκούσωμεν; Θὰ εἰπῇ κάποιος. Ἀφοῦ ἀνέλθωμεν εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, ἂν ὄχι σωματικῶς, ἀλλὰ ψυχικῶς, ἂν ὄχι μὲ τὴν προσωπικὴν παρουσίαν, ὅμως μὲ τὴν διάνοιαν. B Διότι τὸ σῶμα, καθὼς εἶναι γήϊνον καὶ βαρύ, εἶναι προωρισμένον ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ μένῃ κάτω. Ἐνῷ ἡ ψυχὴ εἶναι λυτρωμένη ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην καὶ ἵσταται εὐκόλως εἰς τὰ ὑψηλότατα καὶ τὰ μετάρσια μέρη. Ὥστε, καὶ ἂν θελήσῃ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς οἰκουμένης καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν οὐρανόν, τίποτε δὲν τὴν ἐμποδίζει. Τόσον ἐλαφρὰ εἶναι τὰ πτερὰ τῶν στοχασμῶν, ποὺ τῆς ἔδωσεν ὁ Θεός. Δὲν τῆς ἔδωσε δὲ μόνον ἐλαφρὰ πτερά, ἀλλὰ τῆς ἐχάρισε καὶ ὀφθαλμούς, οἱ ὁποῖοι βλέπουν ὀξύτερον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος. Διότι ἡ ὅρασις μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος, ἂν μὲν στρέφεται πρὸς τὴν καθαρὰν ἀτμόσφαιραν, προχωρεῖ καὶ φθάνει εἰς μεγάλην ἀπόστασιν. C Ἂν ὅμως προσπέσῃ εἰς μικρὸν ἔστω σῶμα, γυρίζει πάλι πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡσὰν νὰ ἀνεχαιτίσθη ἀπὸ κάποιο ἀντίθετον ρεῦμα. Ἐνῷ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς, εἴτε τοίχους συναντήσουν εἴτε τείχη, εἴτε μεγάλα ὄρη, ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ οὐράνια σώματα, ὅ-

2. Πρβλ. Ματθ. 25, 24-25.

λα τὰ προσπερνοῦν εὐκόλως.

Ἀλλὰ ὅμως, ἡ ψυχή, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχει τόσην ταχύτητα εἰς τὴν κίνησίν της καὶ βλέπει μὲ τόσην ὀξύτητα, ἐν τούτοις δὲν εἶναι αὐτάρκης εἰς τὴν κατανόησιν τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ θὰ τὴν χειραγωγήσῃ. Ἄς κάμωμεν λοιπόν, ὅπως κάμνουν αὐτοὶ ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἴδουν τὰ βασιλικὰ παλάτια. D Τί κάνουν λοιπὸν ἐκεῖνοι; Ἀφοῦ ζητήσουν τὸν κλειδοκράτορα τῶν θυρῶν, προσέρχονται εἰς αὐτὸν καὶ συζητοῦν καὶ τὸν ἱκετεύουν, πολλὰς φορὰς τοῦ δίδουν καὶ χρήματα, ὥστε νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσῃ. Ἄς προσέλθωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς εἰς ἕνα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἐπιτετραμμένοι διὰ τὰς οὐρανίους πύλας καὶ ἂς συζητήσωμεν καὶ ἂς τὸν ἱκετεύσωμεν καὶ ἀντὶ χρημάτων ἂς τοῦ φανερώσωμεν καλὴν θέλησιν καὶ εἰλικρινῆ διάθεσιν. Καὶ ἂν ἐκεῖνος λάβῃ αὐτὸν τὸν μισθόν, θὰ μᾶς κρατήσῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ θὰ μᾶς περιφέρῃ παντοῦ καὶ δὲν θὰ μᾶς δείξῃ μόνον τὰ ἀνάκτορα, E ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα καθήμενον, μὲ τὰ στρατεύματά του παρόντα, μὲ τοὺς ἀρχιστρατήγους παρισταμένους, μὲ τὰς μυριάδας τῶν ἀγγελικῶν στρατευμάτων καὶ τὰς χιλιάδας τῶν ἀρχαγγελικῶν. Ὅλα θὰ μᾶς τὰ δείξῃ μὲ ἀκρίβειαν, ὅσον ἠμποροῦμεν, βέβαια, νὰ τὰ ἴδωμεν. Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτός; Ποῖος εἶναι αὐτὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει ἀνατεθῆ ἡ εὐθύνη διὰ τὴν περιοχήν, εἰς τὴν ὁποίαν θέλομεν τώρα νὰ εἰσέλθωμεν; Εἶναι ὁ Ἡσαΐας, ὁ πλέον μεγαλόφωνος ἀπὸ ὅλους τοὺς προφήτας. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ συζητήσωμεν μὲ αὐτόν. Ἀλλὰ ἀκολουθήσατε βαδίζοντες μὲ συγκρατημένον βῆμα καὶ μὲ πολλὴν ἡσυχίαν. Ἄς μὴ εἰσέλθῃ κανεὶς φορτωμένος μὲ τὰς βιωτικὰς φροντίδας, κανεὶς ἀλαζών, κανεὶς καταπτοημένος. 108 A ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἀφήσωμεν ἔξω ἀπὸ τὴν πρώτην θύραν καὶ ἔτσι νὰ εἰσέλθωμεν ὅλοι. Διότι εἰσερχόμεθα εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν οὐρανῶν καὶ βαδίζομεν ἐπάνω εἰς ἀπαστράπτοντα μέρη. Καὶ τὸ ἐσωτερικόν των εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ ἀπόλυτον σιγὴν καὶ ἀπόρρητα μυστήρια.

Ἀλλὰ παρατηρήσατε μὲ προσοχήν. Διότι ἡ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν εἶναι ἀποκάλυψις τῶν οὐρανῶν. «Καὶ συνέβη», λέγει, «κατὰ τὸ ἔτος ὅπου ἀπέθανεν ὁ Ὀζίας ὁ βασιλεύς, εἶδον τὸν Κύριον νὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ἕνα θρόνον ὑψηλὸν καὶ μετέωρον».[3] Εἶδες φιλοφροσύνην καλοῦ δούλου; Μᾶς εἰσήγαγεν εὐθέως εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, B

3. Ἠσ. 6, 1.

χωρὶς νὰ μᾶς περάσῃ πρῶτα ἀπὸ μακροὺς διαδρόμους, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἤνοιξε τὰς πύλας καὶ μᾶς ἔδειξε ἀντικρὺ τὸν βασιλέα νὰ κάθεται. «Καὶ τὰ Σεραφείμ», λέγει, «ἵσταντο πέριξ αὐτοῦ εἰς σχῆμα κύκλου. Ἕξ πτέρυγας τὸ ἓν καὶ ἓξ πτέρυγας τὸ ἄλλο. Καὶ μὲ τὰς δύο ἐκάλυπτον τελείως τὸ πρόσωπον, μὲ τὰς ἄλλας δύο τοὺς πόδας καὶ μὲ τὰς ἄλλας δύο ἵπταντο καὶ ἐκραύγαζον τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο: ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ».[4] Ὄντως εἶναι ἅγιος, διότι ἠξίωσε τὴν ἰδικήν μας φύσιν νὰ βλέπῃ τόσα καὶ τέτοια μυστήρια, διότι μᾶς κατέστησε κοινωνοὺς τέτοιων μυστικῶν. Μὲ κατέλαβε φρίκη καὶ τρόμος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ᾠδῆς αὐτῆς. C Καὶ τί τὸ παράδοξον εἶναι, ἂν ἐμέ, ποὺ εἶμαι ἀπὸ πηλὸν καὶ χῶμα, μὲ κατέλαβεν ἔκπληξις, ἀφοῦ καὶ αὐτὰς τὰς οὐρανίας δυνάμεις κατέχῃ διὰ παντὸς μεγίστη ἔκπληξις; Διὰ τοῦτο ἀποστρέφουν τὰ πρόσωπά των καὶ προβάλλουν τὰς πτέρυγας ἀντὶ τείχους, διότι δὲν ὑποφέρουν τὰς ἀκτῖνας ποὺ ἐκπέμπονται ἀπὸ ἐκεῖ. Βεβαίως θὰ εἰπῇ κάποιος ἡ εἰκὼν αὐτὴ εἶναι μία ἔκφρασις συγκαταβάσεως. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ τὰς ὑπομένουν, εἰς ἐμὲ τὰ λέγεις αὐτά; Αὐτὰ νὰ τὰ εἰπῇς εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἐρευνοῦν μὲ περιέργειαν τὴν μυστικὴν καὶ μακαρίαν φύσιν, οἱ ὁποῖοι τολμοῦν τὰ ἀτόλμητα. Τὰ Σεραφεὶμ οὔτε κατὰ συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸν ἀντικρύσουν, καὶ ἐτόλμησεν ἄνθρωπος νὰ εἰπῇ, ἢ μᾶλλον ἐτόλμησε νὰ σκεφθῇ, D ὅτι δύναται νὰ ἴδῃ μὲ ἀκρίβειαν καὶ καθαρότητα τὴν ἀπαραβίαστον φύσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ ἀτενίσουν οὔτε τὰ χερουβείμ; Φρίξε, οὐρανέ, κλονίσου ἀπὸ τὴν θέσιν σου, γῆ. Διότι αὐτὰ τὰ τολμήματα εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα. Διότι τὰς ἀσεβείας ποὺ ἔπραττον ἐκεῖνοι τότε, τὰς κάμνουν καὶ αὐτοὶ τώρα. Διότι προσκυνοῦν τὴν κτίσιν ὁμοίως. Αὐτὸ ποὺ ἐπενόησαν αὐτοὶ τώρα, κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἐτόλμησεν οὔτε νὰ εἰπῇ, οὔτε νὰ ἀκούσῃ. Τί λέγεις, λοιπόν; Τὸ φαινόμενον ἦταν μία ἁπλῆ συγκατάβασις; Ναί, ἀλλὰ ἦταν συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐὰν ὁ Δανιήλ, ποὺ εἶχε μεγάλην παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, δὲν ὑπέμεινε νὰ ἰδῇ ἄγγελον, ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν, E ἀλλὰ ἔπεσε καὶ ἐξηπλώθη πρηνής, διότι διελύθησαν τὰ ὄργανα τῆς ὁράσεώς του μπροστὰ εἰς τὴν δόξαν ἐκείνην,[5] τί τὸ θαυμαστόν, ἂν ἐξεπλάγησαν τὰ Σερα-

4. Αὐτ. 6, 2, 3.
5. Πρβλ. Δαν. 10, 1 - 9.

φείμ, διότι δὲν ὑπέφεραν νὰ βλέπουν τὴν δόξαν ἐκείνην; Διότι δὲν εἶναι τόσον μεγάλη ἡ διαφορὰ τοῦ Δανιὴλ πρὸς τὸν ἄγγελον, ὅση εἶναι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰς δυνάμεις ἐκείνας.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιμείνωμεν περισσότερον εἰς αὐτὰ τὰ θαύματα καὶ ἐμβάλωμεν τὴν ψυχήν σας εἰς θάμβος, 109 A ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας μας καὶ ἂς τὴν ὁδηγήσωμεν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ θέματος μὲ ταπεινοτέρας διηγήσεις. «Καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας». Ἀξίζει νὰ ἀναζητήσωμεν πρῶτα, διὰ ποῖον λόγον ὁ προφήτης μᾶς προσδιορίζει τὸν χρόνον. Διότι δὲν τὸ κάμνει αὐτὸ ἀσκόπως καὶ ἄνευ λόγου. Διότι τὰ στόματα τῶν προφητῶν εἶναι στόμα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἕνα τέτοιο στόμα δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τίποτε ἀσκόπως. Καὶ ἡμεῖς, λοιπόν, ἂς μὴ τὰ ἀκούσωμεν ἀπρόσεκτα. Διότι, ἐὰν οἱ μεταλλωρύχοι δὲν παραλείπουν νὰ ἐξάγουν καὶ τὰ μικρὰ ψήγματα, ἀλλά, ὅταν συναντήσουν χρυσοφόρον φλέβα, B ἐξετάζουν ἀκόμη καὶ τὰς μικρὰς ἶνας, πόσον μᾶλλον πρέπει νὰ κάμνωμεν ἡμεῖς τὸ ἴδιον μὲ τὰς Γραφάς; Καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν μετάλλων ἡ ἀνεύρεσις τῶν ζητουμένων εἶναι πολὺ δύσκολος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ καὶ τὰ μέταλλα εἶναι γῆ καὶ ὁ χρυσὸς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ γῆ, αὐτὴ ἡ ἀνάμιξις τῆς φύσεως τῶν ζητουμένων μετάλλων μὲ τὴν φύσιν τῶν πετρωμάτων τὰ κάμνει ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται μὲ τοὺς ὀφθαλμούς. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ἐκεῖνοι δὲν ἐγκαταλείπουν τὴν προσπάθειάν των, ἀλλὰ ἐπιμένουν εἰς τὸ ἔργον των μὲ ἀκρίβειαν. Καὶ βεβαίως γνωρίζουν μὲ τὴν ὅρασιν τί εἶναι ἀκριβῶς ἡ γῆ καὶ τί ἀκριβῶς εἶναι ὁ χρυσός. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τῆς Γραφῆς τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει ἔτσι. Διότι ἐδῶ ὁ χρυσὸς δὲν εἶναι ἀναμεμιγμένος μὲ τὴν γῆν, ἀλλὰ εἶναι καθαρὸς χρυσός. C «Τὰ λόγια τοῦ Κυρίου», λέγει, «εἶναι καθαρά, ἁγνά, ἀπηλλαγμένα ἀπὸ κάθε ψεῦδος, ὅμοια πρὸς τὸν ἄργυρον ποὺ ἐπυρακτώθη καὶ ἐχωνεύθη εἰς τὸν κλίβανον τῆς γῆς».[6] Διότι αἱ Γραφαὶ δὲν εἶναι μέταλλα ποὺ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ κατεργασίαν, ἀλλὰ προσφέρουν ἕτοιμον θησαυρόν, εἰς ἐκείνους ποὺ ζητοῦν τὸν πλοῦτον, ἀπὸ αὐτάς. Διότι ἀρκεῖ νὰ ἐγκύψουν μόνον καὶ θὰ ἀπέλθουν πλήρεις ἀπὸ κάθε ἀλήθειαν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ τὰς ἀνοίξουν καὶ θὰ παρατηρήσουν ἀμέσως τὴν λάμψιν τῶν πολυτίμων λίθων.

Ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ εἶπα ἀσκόπως, οὔτε παρέτεινα τὸν

6. Ψαλμ. 11, 7.

λόγον εἰς τὴν τύχην, ἀλλὰ τὸ ἔπραξα διότι ὑπάρχουν μερικοὶ βάναυσοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, ὅταν λάβουν ἀνὰ χεῖρας τὰς θείας βίβλους καὶ εὕρουν μέσα χρονολογίας καὶ κατάλογον ὀνομάτων, D ἀμέσως τὰ προσπερνοῦν καὶ ἀπαντοῦν εἰς ὅσους τοὺς ἐπικρίνουν. Ὀνόματα μόνον εἶναι καὶ δὲν παρέχουν καμμίαν ὠφέλειαν. Τί λέγεις; Ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ καὶ σὺ τολμᾷς νὰ εἴπῃς, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου χρήσιμα; Διότι, ἐὰν εὕρῃς ἁπλῆν ἐπιγραφήν, δὲν θὰ σταματήσῃς μὲ ἐνδιαφέρον, εἰπέ μου, καὶ δὲν θὰ ἀνερευνήσῃς τὸν πλοῦτον ποὺ περιέχει; Καὶ τί λέγω μόνον χρονολογία καὶ ὀνόματα καὶ τίτλους; Μάθε πόσην δύναμιν ἔχει καὶ ἑνὸς μόνον γράμματος ἡ προσθήκη, καὶ παῦσε νὰ καταφρονῇς ὁλόκληρα ὀνόματα. Ὁ πατριάρχης μας Ἀβραὰμ (διότι μᾶλλον ἰδικός μας εἶναι αὐτὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων) εἰς τὴν ἀρχὴν ὠνομάζετο Ἀβράμ, τὸ ὁποῖον ἑρμηνευόμενον σημαίνει «περάτης». E Ἀργότερον μετονομασθεὶς Ἀβραὰμ ἔγινε πατὴρ ὅλων τῶν ἐθνῶν.[7] Ἔτσι ἡ προσθήκη ἑνὸς μόνον γράμματος εἰς τὸν δίκαιον τὸν περιέβαλε μὲ τόσον μεγάλο ἀξίωμα. Ὅπως δηλαδὴ οἱ βασιλεῖς ἀπονέμουν εἰς τοὺς ὑπάρχους των χρυσᾶ διπλώματα, ὡς σύμβολον τῆς ἐξουσίας, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς τότε ἔδωκεν εἰς τὸν δίκαιον ἐκεῖνον τὸ στοιχεῖον ὡς σύμβολον τῆς τιμῆς. 110 A

Ἀλλὰ περὶ τῶν ὀνομάτων θὰ ὁμιλήσω εἰς ἄλλην περίστασιν. Πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν χρόνων καὶ πόσον μεγάλη ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ τὸ ἀναπτύξω καὶ αὐτὸ τὸ θέμα. Καὶ πρῶτον θὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα τοῦ βίου. Αἱ διαθῆκαι καὶ τὰ συμβόλαια γάμων, τὰ συμβόλαια διὰ τὰ χρέη καὶ τὰ ἄλλα τὰ πάσης φύσεως, ἐὰν δὲν αναγράφουν ἐπάνω τὴν χρονολογίαν, στεροῦνται παντὸς κύρους. Διότι αὐτὸ εἶναι ποὺ δίδει ἰσχὺν εἰς αὐτά, B αὐτὸ ἀνατρέπει τὰς ἀμφισβητήσεις, αὐτὸ σὲ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ δικαστήρια καὶ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς κάμνει φίλους. Διὰ τοῦτο οἱ συντάκται τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἀναγράφουν πρῶτα ἐπάνω - ἐπάνω τὴν χρονολογίαν, ὅπως τοποθετοῦν τὸν λύχνον ἐπάνω εἰς τὸν λυχνοστάτην, διὰ νὰ φέγγῃ εἰς ὅλους ποὺ εὑρίσκονται κάτω. Καὶ ἂν ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τὰ συμβόλαια τὰ στοιχεῖα τῆς χρονολογίας, εἶναι ὡσὰν νὰ ἀφαιρέσῃς τὸ φῶς καὶ νὰ φέρῃς εἰς ὅλα τὸ σκότος καὶ τὴν ταραχήν. Διὰ τοῦτο κάθε δοσοληψία, εἴτε πρὸς φίλους

7. Ὁ Ἀβραὰμ κατ' ἀρχὴν ἐλέγετο Ἄβραμ, τὸ ὁποῖον σημαίνει «πατὴρ ὕψους», ἢ καὶ «περάτης», τὸ δὲ Ἀβραὰμ δηλοῖ «πατὴρ πλήθους».

εἴτε πρός ἐχθρούς, εἴτε πρός ἀνθρώπους τῆς οἰκίας, εἴτε πρός ἐπιτρόπους καί οἰκονόμους, ἔχει ἀνάγκην ἀπό αὐτήν τήν διασφάλισιν καί παντοῦ, εἰς ὅλα τά ἔγγραφα σημειώνομεν καί τό ἔτος, καί τόν μῆνα, καί τήν ἡμέραν.

C Ἐάν λοιπόν τό πρᾶγμα ἔχῃ τόσην ἰσχύν εἰς τάς βιωτικάς ὑποθέσεις, εἰς τάς πνευματικάς ἔχει ἀκόμη μεγαλυτέραν καί χρησιμωτέραν. Διότι τάς προφητείας αὐτάς τάς ἀποδεικνύει προφητείας. Καί ἡ προφητεία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ προαγγελία τῶν μελλόντων. Ἐκεῖνος λοιπόν πού ἀγνοεῖ τάς περιστάσεις καί τόν χρόνον τῶν πραγμάτων πού ἐλέχθησαν ἤ τῶν γεγονότων πού συνέβησαν, πῶς θά δυνηθῇ νά ἀποδείξῃ τό κῦρος τῆς προφητείας εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τό ἀμφισβητεῖ; Ἀπό ἐδῶ προέρχονται αἱ ἔριδες καί αἱ νῖκαι μεταξύ ἡμῶν καί τῶν εἰδωλολατρῶν, ὅταν ἡμεῖς ἀποφαινώμεθα, ὅτι αἱ ἰδικαί μας ἀλήθειαι εἶναι παλαιότεραι ἀπό τάς ἀληθείας ἐκείνων. Ἀπό ἐδῶ ἐπίσης προέρχονται καί αἱ ἀποδείξεις μας διά τήν ἀλήθειαν εἰς τόν ἀγῶνα, μέ τούς Ἰουδαίους. D Πρός τούς ἀθλίους καί ταλαιπώρους Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἀπό τήν ἄγνοιαν τῶν χρόνων διέπραξαν τό μέγιστον σφάλμα. Διότι ἐάν ἤκουον τόν πατριάρχην, ὁ ὁποῖος ἔλεγε «δέν θά λείψῃ ἄρχων ἀπό τήν φυλήν Ἰούδα καί ἀρχηγός ἀπό τούς ἀπογόνους του, μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἐκεῖνος εἰς τά χέρια τοῦ ὁποίου ἀπόκεινται αἱ ἐξουσίαι»[8] καί ἐάν παρετήρουν μέ ἀκρίβειαν τόν χρόνον τῆς παρουσίας, δέν θά ἐξέπιπτον ἀπό τόν Χριστόν, διά νά περιπέσουν εἰς τόν Ἀντίχριστον. Πρᾶγμα τό ὁποῖον ὑπηνίχθη καί ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὅταν εἶπεν, ὅτι: «Ἐγώ ἦλθον ἐξ ὀνόματος τοῦ Πατρός μου ὡς ἀντιπρόσωπός του, πού φανερώνει τό ὄνομά του καί τό θέλημά του, καί ὅμως δέν μέ δέχεσθε καί δέν πιστεύετε εἰς τήν θείαν ἀποστολήν μου. Ἐάν ἔλθῃ ἄλλος, ψευδής Μεσσίας, πού θά ἐπιδιώκῃ τό ἰδικόν του συμφέρον καί τήν δόξαν τοῦ ἰδικοῦ του ὀνόματος, ἐκεῖνον θά τόν ὑποδεχθῆτε».[9] Εἶδες ποῖον μέγα παράπτωμα E προῆλθεν ἀπό τήν ἄγνοιαν τῶν χρόνων; Μή ἀδιαφορήσῃς λοιπόν διά μίαν τόσον μεγάλην ἀλήθειαν. Ὅπως δηλαδή στούς ἀγρούς τά ὁροθετικά σημεῖα καί αἱ στῆλαι δέν ἐπιτρέπουν νά συγχέωνται αἱ ἀγροτικαί ἰδιοκτησίαι, ἔτσι καί αἱ χρονολογίαι δέν ἀφίνουν τά γεγονότα νά συμπίπτουν, ἀλλά μέ τόν διαχωρισμόν των καί τόν προσδιορισμόν τῆς χρονολογικῆς των τάξεως, μᾶς ἀπαλλάσσουν

8. Γεν. 49, 10.
9. Ἰω. 5, 43.

ἀπό μεγάλην ταραχήν.

Ἀξίζει λοιπόν νά σᾶς εἰπῶ ποῖος ἦταν αὐτός ὁ Ὀζίας[11] A καί πότε ἐβασίλευσε καί ποίων ὑπῆρξε βασιλεύς καί πόσον χρόνον ἐβασίλευσε καί πῶς ἐτελείωσε τήν ζωήν του. Ἤ μᾶλλον πρέπει νά σιωπήσω πλέον. Διότι κατ' ἀνάγκην θά ἀνοιχθῶ εἰς ἕνα ἄπειρον πέλαγος ἱστοριῶν. Καί ὅσοι σκοπεύουν νά διασχίσουν ἕνα τέτοιο πέλαγος πρέπει νά ἀρχίζουν τό ταξίδιον, ὄχι μέ κουρασμένους ἐπιβάτας, ἀλλά μέ ἀκμαίους. Διά τοῦτο ὑπάρχουν εἰς ὅλα τά μέρη τῆς θαλάσσης καί λιμένες καί νῆσοι, διά νά ἀναπαύεται ἐνδιαμέσως ἐκεῖ καί ὁ κυβερνήτης καί ὁ ναύτης, ὁ μέν ἕνας ἀφήνων τήν κώπην καί ὁ ἄλλος ἀπομακρυνόμενος ἀπό τό τιμόνι. Διά τοῦτο ἐσκέφθησαν οἱ ἄνθρωποι νά ἱδρύσουν εἰς ὅλους τούς δρόμους πανδοχεῖα καί καταλύματα, B διά νά ξεκουράζωνται καί τά ὑποζύγια καί οἱ ὁδοιπόροι. Διά τοῦτο καί διά τήν διδασκαλίαν ὑπάρχει ἐνδεδειγμένος χρόνος σιωπῆς, ὥστε οὔτε ἡμεῖς νά κουραζώμεθα ἀπό τό πλῆθος τῶν λόγων, οὔτε καί σᾶς νά κουράζωμεν. Αὐτόν τόν ἐνδεδειγμένον χρόνον ἔχει ὑπ' ὄψιν του καί ὁ Σολομών, ὅταν λέγει: «Εἶναι καιρός σιωπῆς καί καιρός κατά τόν ὁποῖον ἔχει τό δικαίωμα κανείς νά ὁμιλήσῃ».[10] Ἄς ὑπάρξῃ λοιπόν εἰς ἡμᾶς καιρός σιωπῆς, διά νά ὑπάρξῃ εἰς τόν διδάσκαλον καιρός νά ὁμιλήσῃ. Διότι τά ἰδικά μας ὁμοιάζουν μέ οἶνον, ὁ ὁποῖος προσφάτως ἐλήφθη ἀπό τό «ὑπολήνιον»,[11] ἐνῷ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ὁμοιάζει μέ οἶνον παλαιόν, ὁ ὁποῖος παρέχει μεγάλην ὠφέλειαν καί δύναμιν, εἰς αὐτούς πού ἔχουν ἀνάγκην ἀπό αὐτά. C Καί συνέβη σήμερον αὐτό πού λέγει τό εὐαγγέλιον. Μετά τόν κατώτερον οἶνον προσφέρεται ὁ καλύτερος.[12] Καί ὅπως ἐκεῖνον τόν οἶνον δέν τόν παρήγαγε ἄμπελος, ἀλλά τόν ἔκαμε ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι καί τόν λόγον αὐτόν δέν τόν παράγει ἀνθρωπίνη διάνοια, ἀλλά ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδή λοιπόν τά νάματα εἶναι ἄφθονα καί πνευματικά, ἄς τά δεχθῶμεν μέ ζῆλον, ἄς τά τηρήσωμεν μέ ἀσφάλειαν, ὥστε νά ἀρδευώμεθα διαρκῶς ἀπό αὐτά καί νά φέρωμεν ὥριμον τόν καρπόν εἰς τόν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐχάρισεν αὐτά. D Εἰς αὐτόν ἀνήκει κάθε δόξα καί τιμή μαζί μέ τόν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν καί τό πανάγιον Πνεῦμα, τώρα καί πάντοτε, καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

10. Ἐκκλ. 3, 7.
11. Πρόκειται διά τό δοχεῖον πού βάζομεν εἰς τό πατητήρι καί χύνεται ὁ χυμός τῶν σταφυλιῶν, διά νά καταστῇ εὐκολωτέρα ἡ μεταφορά του.
12. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 10.

ΟΜΙΛΙΑ Γ'

ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ, ΟΠΟΥ ΛΕΓΕΤΑΙ: «ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΥΘΗ Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ ΟΖΙΟΥ».[1] ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ Ο ΕΝΑΡΕΤΟΣ ΝΑ ΕΧΗ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ. ΚΑΙ ΠΟΣΟΝ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΚΟΝ ΕΙΝΑΙ Η ΑΛΑΖΟΝΕΙΑ.

111 **E** Εὐλογητὸς ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μας γενεᾶς ἀνεφάνησαν μάρτυρες καὶ ἠξιώθημεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἴδωμεν ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἐσφάζοντο ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔσταζον ἅγιον αἷμα ποὺ ποτίζει ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, οἱ ὁποῖοι στάζουν αἷμα, φοβερὸν μὲν εἰς τοὺς δαίμονας, ποθητὸν δὲ εἰς τοὺς ἀγγέλους, εἰς ἡμᾶς δὲ σωτήριον. Ἠξιώθημεν νὰ ἴδωμεν ἀνθρώπους νὰ πολεμοῦν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, νὰ νικοῦν, νὰ στεφανώνωνται. 112 **A** Καὶ δὲν ἠξιώθημεν μόνον νὰ ἴδωμεν, ἀλλὰ νὰ δεχθῶμεν καὶ τὰ ἴδια τὰ σώματα τῶν ἀθλητῶν καὶ νὰ ἔχωμεν τώρα πλησίον μας τοὺς στεφανωμένους νικητάς. Ἀλλὰ τὸν λόγον διὰ τοὺς μάρτυρας θὰ τὸν ἀφήσωμεν τώρα εἰς τὸν ζηλωτὴν τῶν μαρτύρων, τὸν κοινόν μας διδάσκαλον.[2] Ἐγὼ δὲ θὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὀζίου, διὰ νὰ ἐξοφλήσω ἕνα παλαιὸν χρέος καὶ νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν πολύχρονον ἀδημονίαν τῆς ἀκροάσεως. Διότι ἀνυπομονεῖ, τὸ γνωρίζω καλά, ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς νὰ ἀκούσῃ τὴν ἱστορίαν ἐκείνην. Καὶ αὐτὴν τὴν ἀδημονίαν τὴν παρέτεινα ἐγώ, ὄχι διότι ἤθελα νὰ ἐπιτείνω τὸν πόνον σας, **B** ἀλλὰ διότι ἐπεδίωκα νὰ αὐξήσω τὴν ἐπιθυμίαν σας, ὥστε ἡ τράπεζα ποὺ σᾶς παραθέτω νὰ σᾶς φανῇ γλυκυτάτη. Διότι οἱ πλούσιοι μάγειροι, ἂν οἱ συνδαιτυμόνες των εἶναι χορτᾶτοι, δύνανται νὰ διεγείρουν τὴν ὄρεξίν των μὲ πολυτελῆ ἐδέσματα. Τὴν τράπεζαν ὅμως τῶν πτωχῶν τίποτε δὲν τὴν κάμνει νὰ φαίνεται τόσον λαμπρά, ὅσον τὸ νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς τοὺς συνδαιτυμόνας του πεινασμένους.

1. Β' Παραλ. 26, 16, πρβλ. καὶ Δ' Βασιλ. 15, ἔνθα οὗτος ἀναφέρεται ὡς Ἀζαρίας.
2. Ἐννοεῖ τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Φλαβιανόν, περὶ τοῦ ὁποίου ἐκάναμεν λόγον εἰς προγενεστέρας ὁμιλίας.

Ποῖος εἶναι λοιπόν, ὁ Ὀζίας, καὶ ποίων ἦταν ἀπόγονος καὶ ποίων βασιλεύς, καὶ πόσον χρόνον ἐβασίλευσε, καὶ ποῖα ἐνάρετα ἔργα ἔπραξε καὶ ποῖα σφάλματα, καὶ πῶς ἐτερμάτισε τὸν βίον του; **C** Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ εἰπῶ τώρα πρὸς σᾶς, ἢ μᾶλλον ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ εἰπῶ, ὥστε νὰ μὴ παραφορτώσω τὸ μυαλό σας μὲ τὴν μακρὰν διήγησιν. Πρᾶγμα ποὺ γίνεται καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ λύχνου. Πραγματικά, ἂν ἐπιστάξῃς ἐκεῖ εἰς τὴν θρυαλλίδα σταγόνα-σταγόνα τὸ λάδι, τότε δίδεις τὴν ἀνάλογον τροφὴν εἰς τὸ πῦρ. Ἂν ὅμως τὸ χύσῃς ὅλον μαζὶ τὸ λάδι, τότε σβήνεις καὶ τὴν ὑπάρχουσαν φλόγα. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ὀζίας ἦταν ἀπόγονος τοῦ Δαυῒδ καὶ ἦταν βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Ἐβασίλευσε δὲ πενήντα δύο ἔτη. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκυβερνοῦσε μὲ ἐπιτυχίαν, ἀργότερον ὅμως ἔπεσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Διότι, ἀφοῦ ὑπερεξετίμησε τὴν ἀξίαν του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερωσύνης. **D** Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ ἀλαζονεία. Καὶ πραγματικά, πείθει τὸν καθένα νὰ ἀγνοῇ τὸν ἑαυτόν του καὶ ὕστερ' ἀπὸ πολλοὺς μόχθους καταστρέφει τὸν θησαυρὸν τῆς ἀρετῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα κακὰ συνήθως μᾶς νικοῦν, ὅταν ἀμελοῦμεν, ἐνῷ αὐτὴ γεννᾶται, ἐνῷ ζῶμεν εἰς τὴν ἀρετήν. Διότι τίποτε δὲν συνηθίζει τόσον νὰ γεννᾷ τὴν ἀλαζονείαν, ὅσον ἡ ἀγαθὴ συνείδησις, ἐὰν δὲν προσέχωμεν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν, ὅτι μετὰ τὰ κατορθώματα ἐμφανίζεται μέσα μας αὐτὸ τὸ πάθος, ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς: **E** «Ὅταν κάμετε ὅλα ὅσα σᾶς διέταξεν ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἐντολῶν του, πρέπει νὰ λέγετε, ὅτι εἴμεθα δοῦλοι ἀχρηστοι».[3] Ὅταν δηλαδὴ τὸ θηρίον πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ μέσα σας, τότε, λέγει, νὰ τοῦ κλείετε τὴν θύραν μὲ τὰς λέξεις αὐτάς. Καὶ δὲν τοὺς εἶπε, ὅταν τὰ κάμετε ὅλα εἶσθε ἄχρηστοι, ἀλλὰ νὰ λέγετε ὅτι «εἴμεθα ἄχρηστοι». Λέγε το, μὴ φοβηθῇς, ἐγὼ δὲν θὰ ἀποφασίσω μὲ γνώμονα τὴν ἰδικήν σου κρίσιν. Ἂν δηλαδὴ σὺ εἰπῇς τὸν ἑαυτόν σου ἄχρηστον, ἐγὼ σὲ στεφανώνω ὡς χρήσιμον. Ἔτσι καὶ ἀλλοῦ λέγει: «Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου, διὰ νὰ δικαιωθῇς».[4] 113 **A** Εἰς τὰ κοσμικὰ δικαστήρια μετὰ τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἀναμένει τὸν κατηγορούμενον ὁ θάνατος. Ἐνῷ εἰς τὸ θεῖον δικαστήριον μετὰ τὴν κατηγορίαν ἐπακολουθεῖ ὁ στέφανος. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Σολομὼν ἔλεγε: Μὴ παριστάνῃς τὸν ἑαυ-

3. Λουκ. 17, 10.
4. Ἡσ. 43, 26.

τόν σου δίκαιον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου.[5] Μὰ ὁ Ὀζίας δὲν ἤκουσε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ εἰσέβαλεν εἰς τὸν ναὸν καὶ ἤθελε νὰ θυμιάσῃ, καὶ δὲν ἠνείχετο τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἱερέως. Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ Θεός; Τοῦ ἔστειλε λέπραν εἰς τὸ μέτωπον, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸ ἀναίσχυντον πρόσωπον καὶ διὰ νὰ τὸν διδάξῃ, ὅτι τὸ δικαστήριον εἶναι θεῖον καὶ ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἦταν μὲ ἀνθρώπους. Αὐτὰ εἶναι τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ὀζίαν. B Ἀλλὰ ἂς διεξέλθωμεν τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Διότι δι' αὐτὸ ἀκριβῶς σᾶς διηγήθην ἐκ τῶν προτέρων ὅλα αὐτὰ συντόμως, ὥστε, ὅταν ἀκούσετε τὴν Γραφὴν νὰ τὰ διηγῆται αὐτά, νὰ τὰ παρακολουθῆτε μὲ ἀκρίβειαν. Ἀλλὰ προσέχετε. «Καὶ ἔπραξε», λέγει, «ὁ Ὀζίας τὸ ὀρθὸν καὶ εὐάρεστον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».[6] Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ Γραφὴ ἐπιβεβαιώνει τὴν μεγάλην του ἀρετήν. Διότι δὲν ἔπραττε μόνον τὸ ὀρθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔπραττεν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὄχι πρὸς ἐπίδειξιν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἐκεῖνοι μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἐσάλπιζαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην, ποὺ ἠφάνιζαν τὰ πρόσωπά των κατὰ τὰς νηστείας, C ποὺ ἔκαμναν τὴν προσευχήν των εἰς τὰ σταυροδρόμια.[7] Καὶ τί δύναται νὰ εἶναι ἀθλιώτερον ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἀφοῦ τοὺς μὲν μόχθους τοὺς ὑπομένουν, ἀλλὰ χάνουν κάθε ἀμοιβήν;

Τί κάμνεις, ὦ ἄνθρωπε; Εἰς ἄλλον πρόκειται νὰ λογοδοτήσῃς διὰ τὰς πράξεις σου, καὶ ἄλλον καλεῖς μάρτυρα τῶν πράξεών σου; Ἔχεις ἄλλον δικαστὴν καὶ ἐγκαθιστᾷς ἄλλον θεατήν; Δὲν βλέπεις τοὺς ἡνιόχους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὰς ἱπποδρομίας, ἐνῷ ὅλη ἡ πόλις κάθεται ἐπάνω εἰς τὰς κερκίδας, αὐτοὶ παρατρέχουν ὅλον τὸ μέρος τοῦ σταδίου D καὶ προσπαθοῦν νὰ καταστρέψουν τὰ ἅρματα τῶν ἀντιπάλων εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον, ὅπου θὰ ἰδοῦν, ὅτι κάθεται ὁ βασιλεύς, καὶ ἀπὸ τόσα μάτια θεωροῦν περισσότερον ἀξιόπιστον μόνον ἕνα ὀφθαλμόν; Σὺ ὅμως ὁ ὁποῖος βλέπεις τὸν βασιλέα τῶν ἰδίων τῶν ἀγγέλων νὰ εἶναι ἀγωνοθέτης εἰς τοὺς ἰδικούς σου δρόμους, ἀφήνεις ἐκεῖνον καὶ καταφεύγεις, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὁμοδούλων σου; Καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὕστερα ἀπὸ τοὺς μυρίους ἀγῶνας σου ἀναχωρεῖς ἀστεφάνωτος, ὕστερ' ἀπὸ πολλοὺς ἱδρῶτας ἀπέρχεσαι πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην χωρὶς βραβεῖα; Ἀλλὰ ὁ Ὀζίας δὲν ἦταν τέτοιος, ἀλλὰ ἔκαμνε

5. Πρβλ. Ἐκκλ. 7, 15 - 16.
6. Β' Παραλ. 26, 4.
7. Πρβλ. Ματθ. 6, 2, 5 καὶ 16.

τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. E Πῶς λοιπόν, ἐνῷ ἔζη μὲ τόσην προσοχήν, ὑπεσκελίσθη καὶ κατέπεσεν; Αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἐγὼ θαυμάζω καὶ διερωτῶμαι, ἢ μᾶλλον τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας. Διότι ἦταν ἄνθρωπος, ἕνα ὄν, τὸ ὁποῖον διολισθαίνει εὐκόλως πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ῥέπει ἐντόνως πρὸς τὴν κακίαν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ δύσκολον, ἀλλὰ εἶναι καὶ διότι μᾶς προσέταξεν ὁ Θεὸς νὰ βαδίζωμεν τὴν στενὴν ὁδὸν ποὺ εἶναι γεμάτη θλίψεις καὶ περιβάλλεται ἀπὸ κρημνοὺς καὶ μὲ τὰς δύο πλευράς της. 114 A Ὅταν λοιπὸν συνυπάρξουν καὶ ἡ εὐκολία τῆς θελήσεως καὶ ἡ δυσκολία τῆς ὁδοῦ, νὰ μὴ θαυμάζῃς πλέον διὰ τὰ παραπτώματα. Διότι ὅπως οἱ σχοινοβάται εἰς τὰ θέατρα ἂν δὲν προσέξουν ὀλίγον, θὰ ἀνατραποῦν καὶ θὰ πέσουν εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ θὰ συντριβοῦν, ἔτσι καὶ ὅσοι βαδίζουν τὴν ὁδὸν αὐτήν, ἂν ἀδιαφορήσουν ὀλίγον, κατακρημνίζονται. Καὶ πραγματικὰ ἡ ὁδὸς αὐτὴ εἶναι στενωτέρα ἀπὸ τὸ σχοινίον ἐκεῖνο καὶ ἀπότομος καὶ ἀνηφορικὴ καὶ πολὺ ὑψηλοτέρα ἀπὸ αὐτό. B Διότι τελειώνει ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τότε γίνεται περισσότερον ἐπικίνδυνος ἡ διάβασίς της, ὅταν φθάσωμεν ἐπάνω εἰς τὴν κορυφήν. Διότι ὅσοι ἵστανται πολὺ ὑψηλὰ δοκιμάζουν μεγάλον τρόμον καὶ μία μόνον ἀσφάλεια ἀπομένει εἰς αὐτούς, νὰ μὴ σκύψουν κάτω, νὰ μὴ κοιτάξουν πρὸς τὴν γῆν. Διότι ἀπὸ τόσον ὕψος προκαλεῖται μεγάλη σκοτοδίνη. Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης συνεχῶς μᾶς φωνάζει καὶ μᾶς λέγει: «Εἰς τὸ τέλος μὴ καταστρέψῃς τὴν ψυχήν μου».[8] Ὅταν ἡ ψυχή μας ἀδιαφορῇ, νὰ τὴν ἀνακαλῇ εἰς τὴν ἐγρήγορσιν, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ καταπέσῃ, νὰ τὴν συγκρατῇ καὶ τὴν κατευθύνῃ. Διότι εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν χρειαζόμεθα μεγάλην παρηγορίαν. Διατὶ τέλος πάντων; Διότι κάθε ἄνθρωπος, καὶ ἂν εἶναι νωθρότατος, ὅταν πρόκειται νὰ προχωρήσῃ εἰς ἕνα ἔργον, C εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπιδεικνύει μέγαν ζῆλον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του εἶναι ἀκμαῖον καὶ ἡ δύναμίς του εἶναι ἀκόμη ῥωμαλέα. καὶ προχωρεῖ μὲ εὐκολίαν εἰς τὸ ἔργον. Ὅταν ὅμως διανύσωμεν τὸ μεγαλύτερον μέρος, τῆς ὁδοῦ καὶ ἡ προθυμία μας μαρανθῇ, καὶ ἡ δύναμίς μας ἐξαντληθῇ καὶ πρόκειται νὰ καταπέσωμεν, τότε ἔρχεται εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν συμπαραστάτης μας ὁ προφήτης καὶ μᾶς ἁπλώνει τοὺς λόγους του αὐτούς, σὰν μίαν

8. Ψαλμ. 56, 1.

βακτηρίαν, ὅταν μᾶς λέγῃ: «Εἰς τὸ τέλος μὴ καταστρέψῃς τὴν ψυχήν σου».

Καὶ πραγματικά, ὁ διάβολος τότε ὁρμᾷ μὲ μεγαλυτέραν σφοδρότητα. Καί, ὅπως οἱ πειραταὶ ποὺ πλέουν εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἐπιτίθενται εἰς τὰ πλοῖα, ὅταν αὐτὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὸν λιμένα D (διότι ποῖον ὄφελος ἔχουν νὰ βυθίσουν κενὸν τὸ σκάφος;), ἀλλά, ὅταν ἐπανέρχωνται κατάφορτα, τότε θέτουν εἰς ἐφαρμογὴν ὅλα τὰ τεχνάσματά των, ἔτσι καὶ ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμων, ὅταν ἴδῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἔχουν συναγάγει πολλά, νηστείαν, προσευχάς, ἐλεημοσύνην, σωφροσύνην καὶ ὅλην ἐν γένει τὴν ἀρετήν, ὅταν ἴδῃ τὸ πλοῖόν μας γεμᾶτον ἀπὸ τοὺς πολυτίμους λίθους τῆς εὐσεβείας, τότε ἐπιτίθεται καὶ ἀπὸ παντοῦ ὑπονομεύει τὸν θησαυρόν, ὥστε νὰ βυθίσῃ τὸ σκάφος πλησίον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος καὶ νὰ τοὺς στείλῃ πλέον γυμνοὺς εἰς ἐκεῖνον τὸν λιμένα. E Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης μᾶς παραινεῖ ὅλους καὶ μᾶς λέγει: «Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς τὴν ψυχήν σου». Καὶ πράγματι, μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἡ ἀνόρθωσις εἶναι δύσκολος. «Διότι ὅταν ἕνας πάρῃ τὸν κατήφορον καὶ ὀλισθήσῃ εἰς βάθος κακῶν, ἀναίσχυντος πλέον καὶ πωρωμένος, καταφρονεῖ τοὺς πάντας».[9] Καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πίπτει εἰς τὴν ἀρχήν, τὸν συγχωροῦμεν ὅλοι διὰ τὴν ἀπειρίαν του. Ἐκεῖνον ὅμως, ὁ ὁποῖος ὑπεσκελίσθη ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς δρόμους 115 A δὲν τὸν θεωρεῖ κανεὶς εὐκόλως ἄξιον συγγνώμης ἢ δικαιολογίας. Διότι ἡ πτῶσις τότε φαίνεται, ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἀδιαφορίαν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ δεινόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πτῶσιν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων σκανδαλίζονται καὶ πολλοί, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄποψιν τὸ ἁμάρτημα γίνεται ἀσυγχώρητον.

Ἔχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν μας, ἂς ἀκούωμεν τὸν προφήτην καὶ εἰς τὸ τέλος ἂς μὴ διαφθείρωμεν τὴν ψυχήν μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐφώναζε καὶ ἔλεγε: Ἐὰν κανεὶς ὑπάρξῃ δίκαιος εἰς τὴν ζωήν του ἔπειτα δὲ μεταπέσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, δὲν θὰ λογαριασθοῦν ὑπὲρ αὐτοῦ αἱ δίκαιαι πράξεις, ἀλλὰ θὰ ἀποθάνῃ ὡς ἁμαρτωλός.[10] B Πραγματικὰ καὶ αὐτὸς φοβεῖται διὰ τὸ τέλος. Καὶ ὄχι μόνον μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀντιθέτων ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη ἰσχὺς τοῦ πράγματος. Διότι ἂν κανεὶς εἶναι ἁμαρτωλός, λέγει «καὶ ἔπειτα μεταβληθῇ καὶ γίνῃ δίκαιος, δὲν θὰ λογαριασθοῦν αἱ ἁμαρτίαι αὐτοῦ καὶ θὰ ζήσῃ εἰς τὴν δικαιοσύνην του.[11] Βλέπεις καὶ ἐδῶ, ὅτι φροντίζει πολὺ διὰ τὸ τέλος. Διὰ νὰ μὴ χαθῇ λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος ἀπὸ ἀδιαφορίαν, διότι ἐπέδειξε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν δικαιοσύνην του, τὸν φοβίζει μὲ τὸ τέλος. Καὶ διὰ νὰ μὴ μένῃ διαρκῶς εἰς τὴν πτῶσιν καὶ ὁ ἁμαρτωλός, ἀπελπισμένος ἀπὸ τὰ παραπτώματά του, τὸν ἀνορθώνει μὲ τὸ τέλος. C Ἡμάρτησες, λέγει, πολύ, ἀλλὰ μὴ ἀπελπίζεσαι. Διότι ὑπάρχει ἐπάνοδος, ἐὰν δείξῃς τὸ τέλος ἀντίθετον ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Πάλι πρὸς τὸν δίκαιον λέγει. Κατώρθωσες πολλά, ἀλλὰ μὴ ἐπαναπαυθῇς. Διότι συμβαίνει καὶ νὰ πέσῃς, ἂν δὲν ἐπιδεικνύῃς ἕως τὸ τέλος τὸν ἴδιον ζῆλον. Εἶδες πῶς ἀφήρεσε τοῦ μὲν ἑνὸς τὴν ἀδιαφορίαν, τοῦ δὲ ἄλλου τὴν ἀπόγνωσιν;

Ὁ Ὀζίας δὲν ἤκουσε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Δι' αὐτὸ καὶ κατέπεσεν, ἀπὸ ἐπανάπαυσιν, κατὰ ἕνα τρόπον ἐπικίνδυνον καὶ ἀνεπανόρθωτον. Διότι κάθε πτῶσις δὲν μᾶς προκαλεῖ τὸ ἴδιον τραῦμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ἄλλαι μὲν ἐπισύρουν τὴν κατάκρισιν μόνον, ἐνῷ ἄλλαι δέχονται αὐστηροτάτην τιμωρίαν. D Ὁ Παῦλος ἐπετίμα ὡς ἑξῆς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ κοινὰ δεῖπνα δὲν ἀνέμενον τοὺς ἀδελφούς των: «Ἡ παραγγελία αὐτὴ ποὺ πρόκειται νὰ σᾶς κάμω, δὲν εἶναι πρὸς ἔπαινόν σας».[12] Βλέπεις ὅτι τὸ ἁμάρτημα φθάνει ἕως τὴν κατάκρισιν, καὶ ἔχει τιμωρίαν τὴν μομφήν. Ἀλλὰ δὲν κάμνει τὸ ἴδιον, ὅταν ὁμιλῇ περὶ πορνείας. Ἀλλὰ τί κάμνει; «Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς καταστρέφῃ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, θὰ καταστρέψῃ τοῦτον ὁ Θεός».[13] Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει μομφή, οὔτε καταδίκη, ἀλλὰ ἡ βαρυτέρα τιμωρία. Γνωρίζει καὶ ὁ Σολομὼν διαφορὰς ἁμαρτημάτων. Συγκρίνων τὴν κλοπὴν μὲ τὴν μοιχείαν λέγει τὰ ἑξῆς: «Δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον νὰ συλληφθῇ κανεὶς τὴν ὥραν ποὺ κλέπτει, διότι κλέπτει, ἐπειδὴ πεινᾷ, διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν κοιλίαν του. E Ὁ μοιχὸς ὅμως, ἐξ αἰτίας τῆς ἀφροσύνης του, ἑτοιμάζει καὶ ἐπιφέρει καταστροφὴν εἰς τὴν ζωήν του».[14] Ἁμάρτημα, λέγει, εἶναι καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ τὸ μὲν ἕνα εἶναι μικρότερον, ἐνῷ τὸ ἄλλο εἶναι μεγαλύτερον. Διότι ὁ ἕνας ἔχει τὴν δικαιολογίαν τῆς πτωχείας, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ στερεῖται ἀπὸ

9. Παροιμ. 18, 3.
10. Πρβλ. Ἰεζ. 3, 20.

11. Πρβλ. Ἰεζ. 18, 21.
12. Α' Κορινθ. 11, 17.
13. Α' Κορινθ. 3, 17.
14. Παροιμ. 6, 30, 32.

κάθε δικαιολογίαν. Ἀλλά, θὰ εἰπῇ κάποιος ἔχει καὶ αὐτὸς τὴν ἐπιθυμίαν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην. 116 A Ἀλλὰ ἡ σύζυγός του δὲν τὸ ἐπιτρέπει, ἀλλὰ εἶναι κοντά του καὶ τοῦ στερεῖ κάθε δικαιολογίαν. Διότι δι' αὐτὸ ὑπάρχει ὁ γάμος καὶ ἡ νόμιμος ἀπόλαυσις, διὰ νὰ μὴ δύναται ὁ ἄνδρας νὰ προβάλλῃ καμμίαν τοιαύτην δικαιολογίαν. Διὰ τοῦτο τοῦ ἐδόθη βοηθὸς ἡ γυναῖκα διὰ νὰ καταστέλλῃ τὴν φύσιν, ὅταν μαίνεται, διὰ νὰ κατευνάσῃ τὰ κύματα τῆς ἐπιθυμίας.

Ὅπως λοιπὸν ὁ κυβερνήτης, ἂν ναυαγήσῃ μὲ τὸ πλοῖον του εἰς τὸν λιμένα, δὲν δύναται νὰ τύχῃ καμμιᾶς συγγνώμης, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀσφάλειαν ποὺ τοῦ προσφέρει ὁ γάμος, ἂν ὑπονομεύῃ τὸν γάμον ἄλλου ἢ κοιτάξῃ μὲ ἐπιθυμίαν ὁποιανδήποτε ἄλλην γυναῖκα, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ κάποιαν δικαιολογίαν οὔτε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οὔτε πλησίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἐπικαλῆται ἀπείρους φορὰς τὴν φυσικὴν ἀπόλαυσιν. B Ἢ μᾶλλον ποία ἀπόλαυσις δύναται νὰ προέλθῃ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει φόβος καὶ ἀγωνία καὶ κίνδυνος καὶ προσδοκία τόσων δεινῶν, ὅπου ὑπάρχουν δικαστήρια καὶ εὐθῦναι, καὶ θυμὸς τοῦ δικαστοῦ, καὶ ξίφος καὶ δήμιος, καὶ βάραθρον καὶ τιμωρία; Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τρέμει καὶ φοβεῖται τὰ πάντα, τὰς σκιάς, τοὺς τοίχους, τοὺς ἰδίους τοὺς λίθους, ὡσὰν νὰ εἶχαν φωνήν. Ὑποβλέπει καὶ ὑποπτεύεται τοὺς πάντας, τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκίας του, τοὺς γείτονας τοὺς φίλους, τοὺς ἐχθρούς, ἐκείνους ποὺ τὰ γνωρίζουν ὅλα, ἐκείνους ποὺ δὲν γνωρίζουν τίποτε. Μᾶλλον ἂν θέλῃς, ἂς κάμωμεν μίαν ἀφαίρεσιν καὶ ἂς δεχθῶμεν, ὅτι δὲν γνωρίζει κανεὶς τὰ ἀνδραγαθήματά του παρὰ μόνον αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ μετὰ τῆς ὁποίας πορνεύεται. C Πῶς θὰ ὑποφέρῃ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία θὰ τὸν ἀκολουθῇ παντοῦ ὡς αὐστηρὸς κατήγορος; Ὅπως λοιπὸν κανεὶς δὲν δύναται νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἔτσι δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ οὔτε τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου ἐκείνου. Αὐτὸ τὸ δικαστήριον δὲν διαφθείρεται μὲ χρήματα. δὲν ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὴ κολακεία. Διότι εἶναι θεῖον καὶ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐγκατεστημένον εἰς τὰς ψυχάς μας. Πραγματικά, «ὁ μοιχὸς ἐξ αἰτίας τῆς ἀφροσύνης του ἑτοιμάζει καὶ ἐπιφέρει καταστροφὴν εἰς τὴν ζωήν του».[15] Ἀλλὰ καὶ ὁ κλέπτης δὲν διαφεύγει τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τιμωρεῖται, τιμωρεῖται ὅμως ἐπιεικέστερον. Διότι αἱ συγκρίσεις

15. Παρ. 6, 32.

δὲν ὁδηγοῦν τὰ συγκρινόμενα εἰς τὴν ἀντίθετον κατηγορίαν, D ἀλλὰ καθὼς ἐπιτρέπουν νὰ μένουν αὐτὰ καθένα εἰς τὴν ἰδικήν του ποιότητα, εἰσάγουν ἁπλῶς τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν αὐστηρότητα. Ἴσως δὲν κατενοήσατε αὐτὸ ποὺ εἶπα. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ τὸ διατυπώσω σαφέστερον.

Ὁ γάμος εἶναι καλὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ ἀνωτέρα εἶναι ἡ παρθενία. Δὲν εἶναι ὅμως κακὸν ὁ γάμος, ἐπειδὴ ἡ παρθενία εἶναι ἀνωτέρα, ἀλλὰ εἶναι ἁπλῶς κατώτερος ἀπὸ ἐκείνην, εἶναι ὅμως καὶ αὐτὸς καλόν. Ἔτσι καὶ ἐδῶ. Εἶναι κακὸν ἡ κλοπή, ἀλλὰ κατώτερον ἀπὸ τὴν πορνείαν, ὅμως εἶναι κακὸν καὶ ἡ κλοπή. Εἶδες διαφορὰς ἁμαρτημάτων; Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν ποίαν ἁμαρτίαν ἔπραξεν αὐτός. «Ὑπερηφανεύθη», λέγει, «ἡ καρδία του».[16] E Δύσκολον τὸ τραῦμα, διότι εἶναι ἀλαζονεία καὶ ἡ ἀλαζονεία εἶναι πηγὴ ὅλων τῶν κακῶν. Καὶ διὰ νὰ κατανοήσῃς τὴν κακίαν τοῦ νοσήματος αὐτοῦ, ἄκουσε τὸ ἑξῆς. Τὰ μὲν ἄλλα ἁμαρτήματα στρέφονται γύρω ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας φύσιν, ἐνῷ ἡ ὑπερηφάνεια ἀσώματον δύναμιν τὴν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν κατέβαλε. Διότι τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος προηγουμένως δὲν ἦταν διάβολος, αὐτὸ τὸν ἔκαμε νὰ εἶναι διάβολος. 117 A Ἂς φέρωμεν λοιπὸν μάρτυρα περὶ αὐτοῦ τὸν Ἠσαΐαν, ὁ ὁποῖος λέγει: Θὰ ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ γίνω ὅμοιος μὲ τὸν Ὕψιστον.[17] Ὅσοι δὲν ἀποδέχονται εὐχαρίστως τὰς ἀλληγορίας, θὰ ἀπορρίψουν τὴν μαρτυρίαν μας. Ἂν ὅμως στήσωμεν τὸν Παῦλον ὡς κατήγορον αὐτοῦ, οὐδεὶς πλέον θὰ φέρῃ ἀντιρρήσεις. Τί ἔγραφε λοιπὸν ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Τιμόθεον; Ὅτι ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος προσφάτως ἀπεδέχθη τὸ κήρυγμα, δὲν πρέπει νὰ τὸν προωθῶμεν εἰς τὸ μέγα ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς. Καὶ τὸ εἶπε ὡς ἑξῆς: «Πρέπει νὰ μὴ εἶναι νεοκατήχητος καὶ νεοφυτευμένος εἰς τὸν πνευματικὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Δὲν πρέπει δὲ νὰ εἶναι νεοκατήχητος, διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευθῇ καὶ πέσῃ εἰς τὴν αὐτὴν ἐξ ὑπερηφανείας καταδίκην, ποὺ ἔπεσε καὶ ὁ διάβολος».[18] Διὰ νὰ μὴ πάθῃ, λέγει, τὰ ἴδια μὲ αὐτόν, διαπράττων τὰ ἴδια ἁμαρτήματα.

B Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἀπὸ ἐδῶ φανερόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅσα συνεβούλευσεν ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμων εἰς τὸν πρωτόπλαστον. Ὅπως δηλαδὴ οἱ ἀγαθοὶ συνηθίζουν νὰ

16. Β' Παραλ. 26, 16.
17. Πρβλ. Ἠσ. 14, 14.
18. Α' Τιμοθ. 3, 6.

συμβουλεύουν τοὺς ἄλλους νὰ πράττουν ἐκεῖνα, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα αὐτοὶ ἔγιναν ἀγαθοί, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ κακοὶ συνηθίζουν νὰ εἰσηγοῦνται εἰς τοὺς ἄλλους ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα αὐτοὶ ἔγιναν φαῦλοι. Εἶναι καὶ τοῦτο ἕνα εἶδος κακίας καὶ θεωροῦν τὴν ἀπώλειαν τῶν ἄλλων ὡς παρηγορίαν τῆς ἰδικῆς των τιμωρίας. Τί συνεβούλευσε λοιπὸν ὁ διάβολος εἰς τὸν Ἀδάμ; Νὰ φαντασθῇ τὸν ἑαυτόν του ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἰδικήν του φύσιν καὶ νὰ ἐλπίσῃ νὰ γίνῃ ἴσος πρὸς τὸν Θεόν.[19] C Ἐάν, λέγει, αὐτὸ ἐμὲ μὲ ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, πολὺ περισσότερον αὐτὸ τὸ ἴδιον θὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Παράδεισον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν ἔλεγεν: «Ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται πρὸς τοὺς ὑπερηφάνους».[20] Δὲν εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀφήνει τοὺς ὑπερηφάνους, τοὺς ἐγκαταλείπει καὶ τοὺς στερεῖ τὴν βοήθειάν του, ἀλλὰ εἶπεν «ἀντιτάσσεται». Ὄχι ὅτι ἐχρειάζετο παράταξιν στρατοῦ καὶ μάχην πρὸς τὸν ὑπερήφανον. Διότι δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα περισσότερον ἀδύνατον ἀπὸ τὸν ὑπερήφανον ἄνθρωπον. Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχασε τὴν ὅρασίν του εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἀδικοπραγίας ὅλων, ἔτσι καὶ ὁ ὑπερήφανος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τὸν Κύριον (διότι ἀρχὴ τῆς ὑπερηφανείας, λέγει, εἶναι ἡ ἄγνοια τοῦ Κυρίου),[21] D καὶ εἶνε εὐάλωτος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἐξέπεσεν ἀπὸ τὸ φῶς ἐκεῖνο. Καὶ ἰσχυρὸς νὰ ἦταν, δὲν θὰ ἐχρειάζετο ὁ Θεὸς νὰ συνάψῃ μάχην πρὸς αὐτόν. Διότι αὐτός, εἰς τὸν ὁποῖον ἤρκεσεν ἡ βούλησις νὰ δημιουργήσῃ τὰ πάντα, πολὺ περισσότερον ἀρκεῖ διὰ τὸν ἀφανισμὸν αὐτῶν. Διὰ ποῖον λόγον τότε λέγει «ἀντιτάσσεται»; Διὰ νὰ δείξῃ τὴν μεγάλην του ἀπέχθειαν πρὸς τὸν ὑπερήφανον. Ὅτι εἶναι δύσκολον τὸ τραῦμα τῆς ὑπερηφανείας, εἶναι φανερὸν καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλα σημεῖα. Καὶ ἂν θέλετε ἂς μάθωμεν καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ τὴν αἰτίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται αὐτὴ ἡ πληγή. E Διότι ἡ Γραφή, ὅταν πρόκειται νὰ κατηγορήσῃ κάποιον, συνηθίζει νὰ μὴ ἀναφέρῃ μόνον τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ νὰ μᾶς διδάσκῃ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας. Καὶ τὸ κάμνει αὐτό, διὰ νὰ καταστήσῃ ἀσφαλεστέρους τοὺς ὑγιεῖς, ὥστε νὰ μὴ περιπέσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα. Ἔτσι καὶ οἱ ἰατροί, ὅταν ἐπισκέπτωνται τοὺς ἀρρώστους, πρὶν ἀπὸ τὴν νόσον ἀναζητοῦν τὴν πηγήν της, ὥστε νὰ καταπολεμήσουν τὸ κακὸν ἀπὸ τὴν ῥί-

19. Πρβλ. Γεν. 3 ἑξ.
20. Παροιμ. 3, 34 καὶ Α' Πέτρ. 5, 5, Ἰακ. 4, 6.
21. Πρβλ. Ἐκκλ. 10 ἑξ.

ζαν του. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἀποκόπτει μόνον τοὺς βλαστοὺς καὶ ἀφήνει τὴν ῥίζαν, δὲν κάμνει τίποτε ἄλλο παρὰ ματαιοπονεῖ. 118 A

Ποῦ ἀνέφερε, λοιπόν, ἡ Γραφὴ καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας; Κατηγορεῖ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν δι' ἀναρμόστους ἐπιμιξίας. Καὶ ἄκουσε πῶς διατυπώνει τὴν κατηγορίαν. «Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, ἰδόντες ὅτι αἱ γυναῖκες τοῦ διεφθαρμένου κόσμου ἦσαν ὡραῖαι, κατὰ τρόπον δὲ σαρκικὸν σκεπτόμενοι καὶ ἑλκυόμενοι ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, ἐξέλεξαν καὶ ἔλαβον συζύγους ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων».[22] Τί λοιπόν; Τὸ κάλλος ὑπῆρξεν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας; Μὴ γένοιτο. Διότι εἶναι ἔργον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἕνα ἔργον τοῦ Θεοῦ δὲν δύναται ποτὲ νὰ γίνῃ αἴτιον κακίας. Ἀλλὰ μήπως τὸ ὅτι εἶδαν; Οὔτε τοῦτο. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς φύσεως. Ἀλλὰ τότε τί; B Τὸ ὅτι ἐκοίταξαν καὶ εἶδαν κακῶς. Αὐτὸ εἶναι ἔργον διεφθαρμένης θελήσεως. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς μᾶς συμβουλεύει καὶ μᾶς λέγει: «Μὴ περιεργάζεσαι ξένον κάλλος».[23] Δὲν εἶπε «μὴ κοιτάζῃς». Διότι συμβαίνει νὰ γίνεται αὐτὸ καὶ αὐτομάτως. Ὅταν λέγῃ «μὴ περιεργάζεσαι», ἐννοεῖ τὴν κατανόησιν ἀπὸ προσεκτικὴν παρατήρησιν καὶ ἔρευναν, τὴν περίεργον παρατήρησιν, τὴν πονηρὰν παρατήρησιν καὶ μελέτην, ποὺ προέρχεται ἀπὸ ψυχὴν διεφθαρμένην καὶ φλεγομένην ἀπὸ ἐπιθυμίαν. Καὶ ποία βλάβη, θὰ εἰπῇ εἶναι δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἀπὸ αὐτό; «Ἀπὸ αὐτό», λέγει, «ἐξάπτεται ἡ ἀγάπη ὡς πῦρ».[24] Ὅπως δηλαδὴ τὸ πῦρ, ὅταν ἁρπάξῃ κάποιο χόρτον ἢ καλάμην, C δὲν περιμένει νὰ περάσῃ χρόνος, ἀλλὰ ἀμέσως μαζὶ μὲ τὸ ἄναμμα τῆς ὕλης ἀναδίδει καὶ λαμπρὰν φλόγα, ἔτσι καὶ ἡ φλόγα τῆς ἐπιθυμίας ποὺ ὑπάρχει μέσα μας, ὅταν μὲ τὴν ὅρασιν ἀτενίσωμεν ἕνα ὡραῖον πρόσωπον καὶ ἕνα κάλλος λαμπρόν, ἀμέσως καίει τὴν ψυχήν. Μὴ ἀποβλέψῃς λοιπὸν εἰς τὴν πρόσκαιρον ἡδονήν, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν παρατήρησιν, ἀλλὰ σκέψου τὸν διαρκῆ ψυχικὸν πόνον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν. Διότι ἐκείνη ἀνοίγει τὸ τραῦμα καὶ χάνεται συνήθως. Ἐνῷ τὸ τραῦμα δὲν χάνεται, ἀλλὰ μένει καὶ πολλὰς φορὰς μᾶς καταστρέφει. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἔλαφος ποὺ ἐπλήγη μὲ τὸ

22. Γεν. 6, 2.
23. Σοφ. Σειρ. 9, 8.
24. Ἐν. ἁ. 9, 8.

βέλος εἰς καίριον μέρος τοῦ σώματος, καὶ ἂν διαφύγη τὰς χεῖρας τῶν κυνηγῶν, D δὲν ἔχει πλέον κανένα κέρδος, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἐπλήγη μὲ τὸ βέλος τῆς ἐπιθυμίας ἀπὸ ἀκόλαστον καὶ περίεργον παρατήρησιν, καὶ ἂν ἀφήση τὸ βέλος καὶ ἀπέλθη, αὐτὴ καταστρέφεται καὶ χάνεται καὶ βλέπει παντοῦ τὸν ἐχθρὸν νὰ τὴν ἀκολουθῇ.

Ἀλλά, καθὼς ἔλεγα, (διότι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπωμεν μεγάλας παρεκβάσεις) ἡ Γραφὴ συνηθίζει νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν. Ἄκουσε, λοιπόν, τί λέγει καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν διὰ τὸν Ὀζίαν. Δὲν μᾶς εἶπε μόνον, ὅτι ὑπερηφανεύθη ἡ καρδία του, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ ἀπὸ ποίαν αἰτίαν ἔγινε αὐτό. Ἀπὸ ποίαν αἰτίαν λοιπὸν ὑπερηφανεύθη; E Ὅταν ἔγινε ἰσχυρός, λέγει, ὑπερηφανεύθη ἡ καρδία του. Δὲν ὑπέφερε τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας του, ἀλλὰ ὅπως προκαλεῖται φλεγμονὴ ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, ἀπὸ τὴν φλεγμονὴν δὲ γεννᾶται πυρετὸς καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν πυρετὸν πολλὰς φορὰς ἐπέρχεται ὁ θάνατος, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν τῶν πραγμάτων προῆλθεν ἡ ἀλαζονεία. Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ εἰς τὰ σώματα εἶναι ἡ φλεγμονή, εἶναι ἡ ἀλαζονεία εἰς τὰς ψυχάς. Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν ἐγεννήθη ἡ ἐπιθυμία ἀναρμόστων πραγμάτων.

119 A Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἀναπτύσσομεν ἐν ἐκτάσει ὄχι ἄνευ λόγου, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίζετε, ὅτι εἶναι ἀξιοζήλευτοι, οὔτε νὰ τοὺς μακαρίζετε, αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦν ἐξουσίαν, ἀφοῦ γνωρίζετε πλέον πόσον ἐπισφαλὲς εἶναι τὸ πρᾶγμα. Καὶ διὰ νὰ μὴ θεωρῆτε δυστυχεῖς αὐτοὺς ποὺ πένονται καὶ ταλαιπωροῦνται, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπὸ τὰς καταστάσεις αὐτὰς προέρχεται περισσοτέρα ἀσφάλεια. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης ἐφώναζε καὶ ἔλεγε: «Εὐεργετικὸν καὶ σωτήριον ὑπῆρξε δι' ἐμὲ τὸ γεγονός, ὅτι διὰ τῆς πατρικῆς σου παιδαγωγίας καὶ τῶν θλίψεων μὲ ἐταπείνωσες».[25] Πρόσεχε τώρα νὰ ἴδῃς πόσον κακὸν προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἔπαρσιν. «Ὑπερηφανεύθη ἡ καρδία του, ὥστε νὰ ὁδηγήση αὐτὸν εἰς τὴν καταστροφήν»,[26] λέγει. Τί σημαίνει «ὥστε νὰ ὁδηγήση αὐτὸν εἰς τὴν καταστροφήν»; Ἀπὸ τὰς πονηρὰς σκέψεις ἄλλαι μὲν δὲν εἰσέρχονται καθόλου εἰς τὴν ψυχήν μας, ἂν περιφραχθῶμεν μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν. B Ἄλλαι γεννῶνται μὲν μέσα, ἀλλὰ βλαστάνουν, ὅταν ἡμεῖς ἀδιαφορήσωμεν. Ἂν ὅμως προληφθοῦν,

25. Ψαλμ. 118, 71.
26. Β' Παραλ. 26, 16.

πνίγονται ἀμέσως καὶ καταχώνονται. Ἄλλαι καὶ γεννῶνται, καὶ αὐξάνονται καὶ προβαίνουν εἰς πονηρὰς πράξεις καὶ καταστρέφουν ὅλην τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς μας, ὅταν ἐπιδείξωμεν μεγάλην ἀδιαφορίαν. Αὐτὸ λοιπὸν ἐννοεῖ, ὅταν λέγει «ὑπερηφανεύθη ἡ καρδία αὐτοῦ». Καὶ δὲν ἔμεινε μέσα ἡ ἔπαρσις οὔτε κατεπνίγη, ἀλλὰ ἐπήδησεν ἔξω καὶ μετουσιώθη εἰς κακὰ ἔργα καὶ κατέστρεψεν ὅλην τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. Τὸ ἰδανικὸν λοιπὸν εἶναι νὰ μὴ δεχθῶμεν καθόλου τὴν πονηρὰν σκέψιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔλεγε καὶ ὁ προφήτης: C «Κύριε, δὲν ὑψώθη ἀπὸ κενοδοξίαν καὶ ὑπερηφάνειαν ἡ καρδία μου».[27] Δὲν εἶπε ὑψώθη μέν, ἀλλὰ τὴν κατέστειλα, ἀλλὰ εἶπε δὲν ὑψώθη καθόλου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐφύλαξα τὴν ψυχήν μου διὰ παντὸς ἀπάτητον ἀπὸ τὴν κακίαν.

Τὸ μὲν ἰδανικὸν εἶναι αὐτό. Τὸ ἑπόμενον εἰς τὴν σειρὰν εἶναι νὰ ἀποκρούσῃς ἀμέσως τὰς σκέψεις ποὺ εἰσῆλθον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃς νὰ παραμείνουν μέσα, ὥστε νὰ μὴ τὴν μετατρέψουν εἰς λειβάδι τῆς κακίας. Ἐὰν δὲ ἀμελήσωμεν καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου, ὑπάρχει πάλι, ἐξ αἰτίας τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, παρηγορία καὶ αὐτῆς τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἔχουν ἑτοιμασθῆ διὰ τὰ τραύματα αὐτὰ πολλὰ φάρμακα D ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐκείνην καὶ ἄφατον καλωσύνην τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς τερματίσωμεν τὸν λόγον, διὰ νὰ μὴ συμβῇ τώρα ἐκεῖνο ποὺ ἐφοβήθημεν εἰς τὴν ἀρχήν, νὰ καταστρέψῃ δηλαδὴ τὴν μνήμην τὸ μέγεθος τῆς διδασκαλίας. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν συντόμως αὐτὰ ποὺ εἴπαμε. Διότι ἔτσι κάμνουν καὶ αἱ μητέρες. Ὅταν δηλαδὴ τοποθετοῦν εἰς τὸν παιδικὸν κόλπον ἢ ὀπωρικὰ ἢ ξηροὺς καρποὺς ἢ ἄλλο παρόμοιον, διὰ νὰ μὴ πέσῃ κάτι ἀπὸ τὰ δῶρα τους ἀπὸ ἀδιαφορίαν τῶν παιδιῶν, περικλείνουν ἀπὸ παντοῦ τὸ ἔνδυμά τους καὶ δι' ἀσφάλειαν τὸ δένουν μὲ ζώνην. E Τὸ ἴδιον ἂς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, ἂς συνοψίσωμεν πλέον τὸν λόγον, ὁ ὁποῖος ἐξετάθη, καὶ ἂς τὸν ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὴν φύλαξιν τῆς μνήμης.

Ἠκούσατε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πράττωμεν τίποτε πρὸς ἐπίδειξιν καὶ πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία, πῶς κατορθώνει νὰ ὑποσκελίζῃ εὐκόλως καὶ ἐκεῖνον ποὺ ζῇ ἐνάρετον βίον. Ἐμάθατε πόσην ἐγρήγορσιν πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ πρὸ παντὸς κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου μας καὶ πῶς δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζεται κανεὶς διὰ τὰ παραπτώ-

27. Ψαλμ. 130, 1.

ματά του, ὅταν ἀλλάσση διαγωγὴν διὰ τῆς μετανοίας, οὔτε νὰ ἐπαναπαύεται διὰ τὰ κατορθώματά του, ὅταν ἀδιαφορήση. 120 A Συνεζητήσαμεν διὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἁμαρτημάτων, ὅτι δεν πρεπει νὰ χάσκωμεν μπροστὰ εἰς τὰ ὡραῖα σώματα καὶ ἐδείξαμεν πόσον μεγάλο κακὸν προέρχεται ἀπὸ αὐτό. Ἐνθυμεῖσθε ὅσα σᾶς εἶπα διὰ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὰ ἄλλα διὰ τὰς πονηρὰς σκέψεις. Ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κρατήσωμεν εἰς τὸν νοῦν καὶ νὰ ἀναχωρήσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας. Ἢ μᾶλλον νὰ τὰ φυλάξωμεν αὐτὰ καὶ νὰ δεχθῶμεν καὶ τὴν τελειοτέραν παραίνεσιν τοῦ καλοῦ διδασκάλου. Διότι τὰ ἰδικά μας, ὅποια καὶ ἂν εἶναι, ἔχουν τὰ δείγματα τῆς νεότητος. Ἐνῷ οἱ λόγοι ἐκείνου εἶναι κοσμημένοι μὲ παλαιὰν σοφίαν.[28] Καὶ τὰ μὲν ἰδικά μας ὁμοιάζουν πρὸς ρυάκιον τὸ ὁποῖον τρέχει καὶ κελαρύζει. B Ἐνῷ οἱ λόγοι ἐκείνου ὁμοιάζουν μὲ πηγὴν ποὺ ἀναβλύζει ποταμοὺς ποὺ τρέχουν ἡσύχως, ὡσὰν νὰ μιμοῦνται τὴν ροὴν μᾶλλον τοῦ ἐλαίου παρὰ ὕδατος.

Ἂς δεχθῶμεν λοιπὸν τὰ νάματα, διὰ νὰ γίνουν μέσα μας, πηγὴ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἀναπηδᾷ εἰς αἰώνιον ζωήν.[29] Τὴν ὁποίαν εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου τιμὴ καὶ δόξα καὶ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ τὸ ἅγιον καὶ ἀγαθὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

28. Ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐπίσκοπον Φλαβιανόν. Ἴδε καὶ σημ. 2 τοῦ παρόντος λόγου.
29. Πρβλ. Ἰωάν. 4, 14.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'

120 C ΕΙΣ ΤΟ ΕΔΑΦΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΣΑΪΟΥ ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ: «ΣΥΝΕΒΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΠΟΥ ΑΠΕΘΑΝΕΝ Ο ΟΖΙΑΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ, ΕΙΔΟΝ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΝΑ ΚΑΘΕΤΑΙ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΘΡΟΝΟΝ ΥΨΗΛΟΝ ΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΟΝ».[1] ΚΑΙ ΕΠΑΙΝΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ. ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ.

Τὸ θέατρόν μας σήμερον εἶναι λαμπρὸν καὶ ἡ συγκέντρωσίς μας χαρούμενος. Ποία εἶναι ἄρά γε ἡ αἰτία; D Ὁ σημερινὸς θερισμὸς εἶναι καρπὸς τῆς χθεσινῆς σπορᾶς. Χθὲς ἐφυτεύσαμεν καὶ σήμερον τρυγῶμεν. Διότι δὲν καλλιεργοῦμεν ἄψυχον γῆν, διὰ νὰ βραδύνη ἡ καρποφορία, ἀλλὰ λογικὰς ψυχάς. Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ φύσις ποὺ βραδύνει, ἀλλὰ ἡ χάρις ποὺ ἐπιταχύνει. Ὁ λαός μας εἶναι κόσμος καὶ τὸ πλῆθος φιλήκοον. Χθὲς ἐκλήθησαν εἰς τὴν πνευματικὴν ἄθλησιν καὶ σήμερον στεφανώνονται. Ὁ καρπὸς τῆς χθεσινῆς παραινέσεως εἶναι ἡ σημερινὴ ὑπακοή. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ρίπτω μὲ προθυμίαν τοὺς σπόρους, διότι βλέπω τὴν γῆν καθαράν, δὲν βλέπω πουθενὰ ἀγκάθια νὰ τὴν ἀποπνίγη, οὔτε δρόμον ποὺ πατεῖται, οὔτε ἄγονον πέτραν, E ἀλλὰ βαθὺ καὶ λαμπρὸν χωράφι ποὺ δέχεται τὸν σπόρον καὶ ταυτοχρόνως μᾶς παρέχει τὸν στάχυν. Αὐτὰ τὰ λέγω πάντοτε καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὰ λέγω. Ὅτι τὸ ἐγκώμιον τῆς ἰδικῆς μας πόλεως δὲν εἶναι ὅτι ἔχει σύγκλητον, οὔτε διότι δυνάμεθα νὰ ἀριθμῶμεν τοὺς ὑπάτους οὔτε διότι ἔχει πολλοὺς ἀνδριάντας, οὔτε διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐμπορευμάτων, οὔτε διότι ἔχει κατάλληλον θέσιν, ἀλλὰ διότι ἔχει πληθυσμὸν φιλήκοον καὶ ναοὺς τοῦ Θεοῦ γεμάτους, 121 A καὶ ἡ ἐκκλησία κάθε ἡμέραν καὶ περισσότερον χαίρεται τὸν λόγον ποὺ ρέει καὶ τὸν πόθον ποὺ ποτὲ δὲν χορταίνει. Διότι ἡ πόλις δὲν θαυμάζεται ἀπὸ τὰ κτίρια, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν κτιρίων. Μὴ μοῦ λέγης, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ρωμαίων εἶναι μεγάλη εἰς ἔκτασιν, ἀλλὰ δεῖξε μου ἐκεῖ ἕνα λαὸν τόσον φιλήκοον. Διότι καὶ τὰ Σόδομα εἶχαν πύργους καὶ ἡ καλύβη εἶχε τὸν Ἀβραάμ. Ἀλλὰ ἦλθαν οἱ ἄγγελοι καὶ τὰ μὲν

1. Ἡσ. 6, 1.

Σόδομα τά προσπέρασαν, κατέλυσαν δμως είς τήν καλύβην.[2] Διότι δέν έζήτουν πολυτελεῖς οἰκίας, ἀλλά περιήρχοντο καί έζήτουν ἀρετήν καί κάλλος ψυχῆς. Ἐπίσης καί ἡ ἔρημος ἐκράτει τόν Ἰωάννην, ἐνῷ ἡ πόλις εἶχε τόν Ἡρώδην. Διά τοῦτο ἡ ἔρημος ἦταν εὐγενεστέρα ἀπό τήν πόλιν. **B** Τί σημαίνουν ὅλ' αὐτά; Διότι ἡ προφητεία δέν ἔγκειται είς τά κτίσματα. Αὐτά σᾶς τά λέγω, διά νά μή ἐγκωμιάσωμεν ποτέ μίαν πόλιν, ἡ ὁποία καταλύεται ἀπό τά ἤθη. Τί μοῦ λέγεις οἰκοδομήματα καί κίονας; Αὐτά καταλύονται μαζί μέ τόν παρόντα βίον. Εἴσελθε είς τήν ἐκκλησίαν διά νά ἴδῃς τήν εὐγένειαν τῆς πόλεως. Εἴσελθε διά νά ἴδῃς πτωχούς, οἱ ὁποῖοι παραμένουν ἐκεῖ ἀπό τό μεσονύκτιον μέχρι τῆς ἡμέρας, βλέπε ἱεράς ὁλονυκτίους ἀγρυπνίας, πού συνεδέθησαν καί μέ τήν ἡμέραν καί τήν νύκτα, διότι οἱ ἄνθρωποι δέν φοβοῦνται οὔτε κατά τήν νύκτα, οὔτε κατά τήν ἡμέραν τήν τυραννίαν τοῦ ὕπνου οὔτε τήν ἀνάγκην τῆς πτωχείας. Μεγάλη πόλις καί μητρόπολις τῆς οἰκουμένης. **C** Πόσοι ἐπίσκοποι, πόσοι διδάσκαλοι ἦλθαν ἐδῶ καί ἀναχωροῦν ἀποκομίζοντες μαθήματα ἀπό τόν λαόν, καί τόν νόμον, ὁ ὁποῖος ἐδῶ εἶναι ἔμφυτος, ἑτοιμάζονται νά τόν μεταφυτεύσουν; Ἐάν μοῦ λέγῃς δι' ἀξιώματα καί πλοῦτον χρωμάτων, τότε ἐπαινεῖς τό δένδρον ἀπό τά φύλλα καί ὄχι ἀπό τόν καρπόν.

Αὐτά τά λέγω ὄχι διά νά κολακεύσω τήν ἀγάπην σας, ἀλλά διά νά διακηρύξω τήν ἀρετήν σας. Ἐγώ εἶμαι μακάριος ἐξ αἰτίας σας, σεῖς δέ εἶσθε μακάριοι διά τόν ἑαυτόν σας. «Μακάριος εἶναι αὐτός πού ὁμιλεῖ είς ὦτα ἀνθρώπων πού τόν ἀκούουν».[3] Ἔτσι ἔγινα μακάριος ἐγώ. «Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι πού μέ σφοδρόν ἐσωτερικόν πόθον σάν πεινασμένοι καί διψασμένοι ἐπιθυμοῦν τήν δικαιοσύνην καί τελειότητα».[4] **D** Εἴδες πῶς ἐγίνατε σεῖς μακάριοι διά τοῦ ἑαυτοῦ σας; Μακάριος εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἀγαπᾷ μέ πάθος τούς πνευματικούς λόγους. Αὐτό μᾶς διακρίνει ἀπό τά ἄλογα ζῶα. Ὄχι βεβαίως ἡ μορφή τοῦ σώματος, οὔτε ἡ διατροφή, οὔτε τό ὅτι πίνομεν, οὔτε τό ὅτι βόσκομεν καί ζῶμεν. Διότι ὅλα αὐτά εἶναι κοινά είς ἡμᾶς καί είς τά ἄλογα ζῶα. Ἀλλά ὡς πρός τί διαφέρει ὁ ἄνθρωπος ἀπό τά ζῶα; Ὡς πρός τόν λόγον. Διά τοῦτο ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικόν ζῶον. Ὅπως δηλαδή τρέφον-

2. Πρβλ. Γεν. 18 ἑξ.
3. Σοφ. Σειρ. 25, 9.
4. Ματθ. 5, 6.

ται τά σώματα, ἔτσι τρέφεται καί ἡ ψυχή. Ἀλλά τό μέν σῶμα τρέφεται μέ ἄρτον, ἐνῷ ἡ ψυχή τρέφεται μέ λόγον.[5] **E** Ἄν λοιπόν ἴδῃς ἄνθρωπον νά τρώγῃ λίθον, θά διερωτηθῇς, ἄν εἶναι πράγματι ἄνθρωπος. Ἔτσι ἄν ἴδῃς κάποιον νά μή τρέφεται μέ τόν λόγον, ἀλλά μέ τήν ἀλογίαν, θά εἰπῇς, ὅτι αὐτός ἔχασε καί τήν ἀνθρωπίνην ἰδιότητα. 122 **A** Διότι ἡ ἀνατροφή δεικνύει τήν εὐγένειαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀφοῦ λοιπόν τό θέατρόν μας ἐγέμισε, καί πάλιν ἡ θάλασσα ἡ τρικυμιώδης καί γαληνιαία, πάλιν τό πέλαγος τό ταραχῶδες καί ἥσυχον, ἐμπρός λοιπόν, ἄς σύρωμεν τό πλοῖον, ἀφοῦ ἁπλώσωμεν τήν γλῶσσαν ἀντί ἱστίων καί καλέσωμεν τήν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἀντί τοῦ ζεφύρου καί ἔχοντες σάν κυβερνήτην τόν σταυρόν ἀντί λαβῆς καί πηδαλίου. Ἡ θάλασσα βεβαίως ἔχει ἁλμυρά ὕδατα, ἐνῷ ἐδῶ ὑπάρχει ὕδωρ ζωντανόν. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἄλογα ζῶα, ἐδῶ ὅμως λογικαί ψυχαί. Ἐκεῖ πλέουν ἀπό τήν θάλασσαν πρός τήν γῆν, **B** ἐδῶ ὅμως οἱ πλέοντες ἀπό τήν γῆν προσορμίζονται είς τόν οὐρανόν. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πλοῖα, ἐδῶ ὑπάρχουν πνευματικοί λόγοι. Ἐκεῖ μέσα είς τό πλοῖον ὑπάρχουν σανίδες, ἐνῷ ἐδῶ ὑπάρχουν συγκροτήματα λόγων. Ἐκεῖ ὑπάρχει πανί, ἐδῶ ὑπάρχει γλῶσσα, ἐκεῖ αὔρα ζεφύρου, ἐδῶ παρουσία Πνεύματος. Ἐκεῖ ὁ κυβερνήτης εἶναι ἄνθρωπος, ἐδῶ κυβερνήτης εἶναι ὁ Χριστός. Διά τοῦτο τό πλοῖον κλυδωνίζεται, ἀλλά δέν καταβυθίζεται. Ἠδύνατο βεβαίως νά ταξιδεύσῃ μέ γαλήνην, ἀλλά δέν τό ἐπέτρεψεν ὁ κυβερνήτης, διά νά ἴδῃς καί τήν ὑπομονήν τῶν ταξιδιωτῶν καί νά κατανοήσῃς σαφῶς τήν σύνεσιν τοῦ κυβερνήτου.

C Ἄς ἀκούσουν οἱ εἰδωλολάτραι, ἄς ἀκούσουν οἱ Ἰουδαῖοι τά κατορθώματά μας καί τήν ὑψηλήν θέσιν τῆς ἐκκλησίας. Ἀπό πόσους ἐπολεμήθη ἡ ἐκκλησία καί ποτέ δέν ἐνικήθη; Πόσοι τύραννοι; Πόσοι στρατηγοί; Πόσοι βασιλεῖς; Αὔγουστος, Τιβέριος, Γάϊος, Κλαύδιος, Νέρων, ἄνθρωποι μορφωμένοι, δυνατοί τόσον πολύ τήν ἐπολέμησαν τήν νεαράν ἀκόμη ἐκκλησίαν, ἀλλά δέν τήν ἐξερρίζωσαν. Ἀλλά ὅλοι οἱ πολέμιοί της ἔχουν σιγήσει καί παρεδόθησαν είς τήν λήθην, ἐνῷ ἡ ἐκκλησία πού ἐπολε-

5. Χαρακτηριστικόν εἶναι ἐν προκειμένῳ καί τό χωρίον τοῦ Πλάτωνος· «Τρέφεται δέ, ὦ Σώκρατες ψυχή τίνι; Μαθήμασι δήπου, ἦν δ' ἐγώ», δηλαδή, Σωκράτη, μέ τί τρέφεται ἡ ψυχή. Μέ τά μαθήματα, ἀπήντησα ἐγώ. Πρωταγόρας 313 c.

μήθη, ὑψώθη ἐπάνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Μὴ κοιτάξῃς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία ἵσταται εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ νὰ σκεφθῇς ὅτι πολιτεύεται εἰς τὸν οὐρανόν. D Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν αὐτό; Τὸ ἀποδεικνύουν τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Ἐπολεμήθησαν ἕνδεκα μαθηταὶ καὶ τοὺς ἐπολέμει ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπολεμήθησαν, ἐνίκησαν, ἐνῷ αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἐπολέμησαν ἐφονεύθησαν. Τὰ πρόβατα ἐνίκησαν τοὺς λύκους. Εἶδες ποιμένα νὰ στέλλῃ τὰ πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν λύκων, ὥστε οὔτε διὰ τῆς φυγῆς νὰ κατορθώσουν νὰ σωθοῦν;[6] Ποῖος ποιμὴν τὸ κάμνει αὐτό; Ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὁ Χριστὸς διὰ νὰ σοῦ δείξῃ, ὅτι τὰ κατορθώματα δὲν γίνονται σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πέραν ἀπὸ κάθε φυσικὴν ἀναγκαιότητα. Διότι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ριζωθῆ στερεώτερα καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. E Ἀλλὰ ἴσως ὁ εἰδωλολάτρης μὲ κατακρίνῃ δι' ἔπαρσιν. Ἀλλὰ ἂς αναμείνῃ τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων καὶ ἂς μάθῃ τὴν ἰσχὺν τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὅτι δηλαδὴ εἶναι εὐκολώτερον νὰ σβεσθῇ ὁ ἥλιος παρὰ νὰ ἀφανισθῇ ἡ ἐκκλησία.

Ἀλλά, θὰ εἰπῇ κάποιος, ποῖος τὰ διακηρύσσει αὐτά; Αὐτὸς ποὺ τὴν ἐθεμελίωσεν. «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ποὺ σᾶς φαίνονται τόσον μόνιμα καὶ στερεά, θὰ περάσουν καὶ θὰ ἐκλείψουν, οἱ λόγοι μου ὅμως δὲν θὰ περάσουν, ἀλλὰ θὰ ἐπαληθεύσουν ἐπακριβῶς».[7] Αὐτὰ δὲν τὰ εἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπαλήθευσε. Διατὶ τὴν ἐθεμελίωσεν, ὥστε νὰ εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Διότι ἡ ἐκκλησία εἶναι πολυτιμοτέρα ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Διατὶ ἔγινεν ὁ οὐρανός; Ἔγινε διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὄχι ἡ ἐκκλησία διὰ τὸν οὐρανόν. 123 A Ὁ οὐρανὸς ἔγινε διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερὸν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔκαμε ὁ ἴδιος. Πραγματικὰ δὲν περιεβλήθη οὐράνιον σῶμα ὁ Χριστός. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ παρατείνωμεν τὸν λόγον καὶ ἀναχωρήσωμεν σήμερον πάλιν χρεῶσται (γνωρίζετε βεβαίως ἐκεῖνα ποὺ σᾶς ὑπεσχέθημεν χθές), ἂς ἑτοιμάσωμεν τὴν σποράν. Διότι τὴν ἀνεβαλον δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τότε ἔλειπον. Ἀφοῦ ὅμως αὐτοὶ τώρα ἔκαμαν τὸ καθῆκον των καὶ μὲ τὴν παρουσίαν των μᾶς ἐχάρισαν τράπεζαν δαπανηράν, ἐμπρὸς ἂς παραθέσωμεν τὰ φαγητά, φαγητὰ ὄχι παλαιά. B Διότι ἂν καὶ εἶναι χθεσινά, δὲν γίνονται ὅμως παλαιά. Διατί; Διότι

6. Πρβλ. Ματθ. 10, 16.
7. Ματθ. 24, 35.

δὲν εἶναι κρέατα διὰ νὰ φθαροῦν, ἀλλὰ εἶναι σκέψεις ποὺ εὑρίσκονται εἰς διαρκῆ ἄνθησιν. Τὰ κρέατα βεβαίως φθείρονται. Διότι εἶναι σῶμα. Ἐνῷ αἱ σκέψεις μένουν καὶ καθίστανται περισσότερον εὐώδεις.

Τί ἦσαν λοιπὸν αὐτὰ ποὺ εἴπαμε χθές; Διότι ἡμεῖς καὶ χθὲς ἀπελαύσαμε τράπεζαν καὶ ὅσοι ἔμειναν μέχρι τέλους δὲν ἐζημιώθησαν. «Καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, εἶδα τὸν Κύριον νὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ὑψηλὸν θρόνον καὶ μετέωρον»[8] Ποῖος τὰ λέγει αὐτά; Ὁ Ἠσαΐας, ὁ ὁποῖος εἶδε τὰ Σεραφείμ, ὁ ὁποῖος εἶχε νυμφευθῆ, καὶ ὅμως δὲν ἔχασε τὴν προφητικὴν χάριν. C Καὶ ἐπροσέξατε τὸν προφήτην καὶ ἠκούσατε σήμερον τὸν προφήτην. «Ἔξελθε, σὺ καὶ ὁ Ἰασοὺβ ὁ υἱός σου».[9] Εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ προσπεράσωμεν καὶ αὐτά. «Ἔξελθε σὺ καὶ ὁ υἱός σου». Εἶχε υἱὸν ὁ προφήτης; Λοιπόν, ἀφοῦ εἶχε υἱόν, εἶχε καὶ γυναῖκα, διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ γάμος δὲν εἶναι κακὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι κακὸν εἶναι ἡ πορνεία. Ἀλλὰ ἐπειδὴ συζητοῦμεν μὲ πολλοὺς καὶ τοὺς λέγομεν. διατὶ δὲν ζῇς ὀρθῶς, διατὶ δὲν κάμνεις βίον ἐνάρετον; Πῶς δύναμαι νὰ τὸ πράξω αὐτό, λέγει, ἐὰν δὲν ἀποστραφῶ τὴν γυναῖκα, ἐὰν δὲν ἀποστραφῶ τὰ τέκνα, ἐὰν δὲν ἀποστραφῶ τὰς βιωτικὰς μερίμνας; Διατί; Μήπως ὁ γάμος εἶναι κώλυμα; D Ἡ γυναῖκα σοῦ ἐδόθη ὡς βοηθός σου, ὄχι ὡς ἐχθρός σου. Ὁ προφήτης δὲν εἶχε γυναῖκα; Καὶ ὁ γάμος δὲν ἀπετέλεσε κώλυμα διὰ τὸ Πνεῦμα. Ἀλλὰ καὶ συνέζη μὲ τὴν γυναῖκα καὶ προφήτης ἦταν. Ὁ Μωϋσῆς δὲν εἶχε γυναῖκα; Καὶ ὅμως καὶ βράχους ἔσχισε καὶ τὸν ἀέρα μετέβαλε, καὶ μὲ τὸν Θεὸν συγωμίλει, καὶ θεόπεμπτον ὀργὴν παρημπόδισεν. Ὁ Ἀβραὰμ δὲν εἶχε γυναῖκα; Καὶ ὅμως ἔγινε πατὴρ τῶν ἐθνῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας. Καὶ εἶχε υἱὸν τὸν Ἰσαάκ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν αἰτία κατορθωμάτων. E Δὲν προσέφερεν εἰς τὸν Θεὸν τὸ παιδίον, τὸν καρπὸν τοῦ γάμου; Δὲν ὑπῆρξε καὶ πατὴρ καὶ φιλόθεος; Δὲν συνέβη νὰ τὸν ἴδωμεν νὰ γίνεται ἱερεὺς καὶ νὰ θυσιάζῃ τὸ ἴδιον τὸ σπλάγχνον του; Ἱερεὺς καὶ πατήρ; Νὰ ἴδωμεν τὴν φύσιν νὰ νικᾶται καὶ τὴν εὐλάβειαν νὰ νικᾷ; Νὰ καταπατῶνται τὰ σπλάγχνα καὶ νὰ ὑπερτεροῦν τὰ εὐσεβῆ κατορθώματα; Τὸν πατέρα νὰ ἀπορρίπτεται καὶ τὸν φιλόθεον νὰ στεφανώνεται; Δὲν τὸν εἶδες νὰ εἶναι μαζὶ καὶ φιλότεκνος καὶ φιλόθεος; Μήπως τὸν ἠμπόδισε καθόλου

8. Ἠσ. 6, 1.
9. Αὐτ. 7, 3.

ὁ γάμος; Καὶ τί ἔγινε μὲ τὴν μητέρα τῶν Μακκαβαίων; Δὲν ἦτο γυναῖκα; 124 A Δὲν ἔδωσε ἑπτὰ παῖδας εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων; Δὲν τοὺς εἶδε ποὺ ἐμαρτύρησαν; Δὲν ἐστάθη ἀσάλευτος ὡς ὄρος; Δὲν παρίστατο μάρτυς εἰς τὸ μαρτύριον καθενὸς ἐξ αὐτῶν, καὶ ὑπῆρξε μητέρα μαρτύρων, καὶ ἑπτὰ φορὰς ἐμαρτύρησεν; Διότι καθὼς ἐκεῖνοι ἐβασανίζοντο, ἐδέχετο αὐτὴ τὴν πληγήν. Διότι δὲν ἐδέχετο ἀπαθὴς τὰ γινόμενα. Διότι ἦταν μητέρα καὶ ἡ ἔμφυτος ὁρμὴ τῆς φύσεως ἀπεδείκνυε τὴν ἰδικήν της δύναμιν. Ἀλλὰ αὐτὴ δὲν ἐνικᾶτο. Διότι ἦταν θάλασσα καὶ κύματα. Ἀλλὰ ὅπως ἡ θάλασσα καταπαύει τὴν μανίαν της, ἔτσι καὶ ἡ φύσις ἐξεγειρομένη, συνεκρατεῖτο ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. **B** Πῶς τοὺς ἤλειψε; Πῶς τοὺς ἔθρεψε; Πῶς προσέφερεν εἰς τὸν Θεὸν ἑπτὰ ναούς, χρυσοῦς ἀνδριάντας, ἢ μᾶλλον πολυτιμοτέρους καὶ ἀπὸ τὸν χρυσόν;[10]

Πρόσεχε διὰ νὰ κατανοήσῃς, ὅτι ὁ χρυσὸς δὲν εἶναι, ὅπως εἶναι ἡ ψυχὴ τῶν μαρτύρων. Ἵστατο ὁ τύραννος καὶ ἀνεχώρει ἡττημένος ἀπὸ μίαν γυναῖκα. Ἐκεῖνος ἐπολιόρκει μὲ ὅπλα καὶ αὐτὴ ἐνίκα μὲ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς. Ἐκεῖνος ἄναψε κάμινον, καὶ αὐτὴ τὴν ἀρετὴν τοῦ πνεύματος. Ἐκεῖνος ἐκίνει στρατόν, καὶ αὐτὴ ἀρμένιζε πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Ἔβλεπε κάτω τὸν τύραννον καὶ ἐσκέπτετο τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν. Ἔβλεπε τὰς βασάνους κάτω καὶ ἐμέτρα τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἔβλεπε τὴν παροῦσαν τιμωρίαν καὶ ἐσκέπτετο τὴν μελλοντικὴν ἀθανασίαν. **C** Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε. «Ὁσονδήποτε βαρεῖαι καὶ ἂν εἶναι αἱ θλίψεις, θὰ τὰς αἰσθανώμεθα ὡς ἐλαφράς, ἀρκεῖ νὰ μὴ καρφώνωμεν τὸ βλέμμα μας πρὸς ἐκεῖνα ποὺ βλέπονται μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματος, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνα ποὺ δὲν βλέπονται, μᾶς ἀναμένουν ὅμως μετὰ θάνατον».[11] Μήπως ὑπῆρξε καθόλου κώλυμα ὁ γάμος; Καὶ ὁ Πέτρος πάλιν, τὸ θεμέλιον τῆς ἐκκλησίας, ὁ μανιώδης ἐραστὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπαίδευτος εἰς τὸν λόγον, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε καὶ ρήτορας, ὁ ἀμαθὴς ποὺ ἔφραξε τὰ στόματα καὶ φιλοσόφων, ὁ ὁποῖος διέλυσε τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν ὡς ἱστὸν ἀράχνης, ὁ ὁποῖος διέτρεξε τὴν οἰκουμένην, ἐσαγήνευσε τὴν θάλασσαν καὶ ἡλίευσε τὴν οἰκουμένην, δὲν εἶχε καὶ αὐτὸς γυναῖκα; **D** Ναί, εἶχεν. Ὅτι πραγματικὰ εἶχεν, ἄκουσε τὸν εὐαγγελιστὴν ποὺ τὸ λέγει. Τί λέγει; Εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν πενθερὰν τοῦ Πέτρου, ἡ

10. Πρβλ. Β' Μακκ. 7 ἑξ.
11. Β' Κορινθ. 4, 18.

ὁποία κατήχετο ἀπὸ πυρετόν.[12] Ὅπου ὅμως ὑπάρχει πενθερὰ ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ σύζυγος, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ γάμος. Τί ἦταν δὲ ὁ Φίλιππος; Δὲν εἶχε τέσσαρες κόρες. Ὅπου ὅμως ὑπάρχουν τέσσαρες κόρες, ἐκεῖ ὑπάρχει γυναῖκα καὶ γάμος.[13] Καὶ ὁ Χριστός; Ἐγεννήθη μὲν ἀπὸ παρθένον, ἀλλὰ ἐπῆγεν εἰς γάμον καὶ προσέφερε καὶ δῶρον. «Δὲν ἔχουν», λέγει, «οἶνον».[14] Καὶ ἔκαμε τὸ ὕδωρ οἶνον τιμῶν τὸν γάμον μὲ τὴν παρθενίαν, ἐπαινῶν τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν δωρεάν. Διὰ νὰ μὴ ἀπεχθάνεσαι τὸν γάμον, ἀλλὰ νὰ μισῇς τὴν πορνείαν. **E** Μὲ τὸν ἰδικόν μου κίνδυνον ἐγὼ ἐγγυῶμαι τὴν σωτηρίαν σου, καὶ ἂν ἔχῃς γυναῖκα. «Πρόσεχε λοιπὸν τὸν ἑαυτόν σου».[15]

Ἐὰν εἶναι καλὴ ἡ γυναῖκα, εἶναι βοηθός σου. Τί θὰ γίνῃ ὅμως, ἂν δὲν εἶναι καλή; Νὰ τὴν κάμῃς καλήν. Μήπως δὲν ὑπῆρξαν καὶ καλαὶ καὶ κακαὶ γυναῖκες, διὰ νὰ μὴ ἔχῃς δικαιολογίαν; Ἦταν ποταπὴ ἡ σύζυγος τοῦ Ἰώβ; Ἦταν ὅμως καλὴ ἡ Σάρρα. Θὰ σοῦ δείξω μίαν γυναῖκα φαύλην καὶ πονηράν. 125 A Δὲν ἔβλαψε τὸν ἄνδρα της ἡ σύζυγος τοῦ Ἰώβ. Ἦταν πονηρὰ καὶ φαύλη καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ βλασφημήσῃ. Ἀλλὰ τί συνέβη; Ἔσεισε τὸν πύργον; Κατέβαλε τὸν ἀδάμαντα; Ἐνίκησε τὸν βράχον; Ἔπληξε τὸν στρατιώτην; Ἐτρύπησε τὸ σκάφος; Ἐξερρίζωσε τὸ δένδρον; Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Ἀλλὰ ἀπεναντίας ἐκείνη ἀπέτυχε καὶ ὁ πύργος ἔγινε σταθερώτερος. Αὐτὴ ἐσήκωσε τὰ κύματα, καὶ τὸ πλοῖον δὲν ἐβυθίζετο, ἀλλὰ ἔπλεε μὲ οὔριον ἄνεμον. Ὁ καρπός του ἐτρυγήθη καὶ τὸ δένδρον ἔμεινε ἀσάλευτον. Τὰ φύλλα ἔπεσαν καὶ ἡ ρίζα ἔμενεν ἀσάλευτος. Ὅλα αὐτὰ τὰ λέγω διὰ νὰ μὴ προφασίζεται κανεὶς τὴν κακίαν τῆς γυναικός. Εἶναι φαύλη; **B** Διόρθωσέ την. Ἀλλά, λέγει, αὐτὴ μὲ ἐξεδίωξε ἀπὸ τὸν Παράδεισον. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἀνεβίβασεν εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἡ ἰδία μὲν φύσις ἦταν καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ἀλλὰ ἡ διάθεσις ὑπῆρξε διαφορετική. Ἀλλὰ τοῦ Ἰὼβ ἡ γυναῖκα ἦταν φαύλη; Ἦταν ὅμως ἡ Σωσάννα καλή. Ἀλλὰ ἡ Αἰγυπτία ἦταν ἀκόλαστος; Ἦταν ὅμως ἡ Σάρρα κοσμία. Εἶδες τὴν μίαν; Βλέπε καὶ τὴν ἄλλην. Διότι καὶ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν ἄλλοι εἶναι φαῦλοι καὶ ἄλλοι εἶναι σπουδαῖοι. Ὁ Ἰωσὴφ ἦταν καλός, ἐνῷ οἱ πρεσβύτεροι ἦσαν ἀκόλαστοι. Εἶδες, ὅτι ὑπάρχει παντοῦ ἀρετὴ καὶ κα-

12. Πρβλ. Μάρκ. 1, 30.
13. Πρβλ. Πράξ. 21, 8-9.
14. Ἰωάν. 2, 3.
15. Δευτ. 15, 9.

κία, ή όποία δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ φύλλον τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τοῦ καθενός. Ἄφησε λοιπὸν τὰς προφάσεις. C Ἀλλὰ ἂς σπεύσωμεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους καὶ τὴν σποράν μας.

«Καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας». Πρόκειται νὰ ὁμιλήσω διὰ ποῖον λόγον ὁ προφήτης σημειώνει τὸν χρόνον. Διότι χθὲς ἀνεζητοῦμεν νὰ εὕρωμεν, διατί τέλος πάντων ἐνῷ ὅλοι οἱ προφῆται ἀνιστοροῦν τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τῶν βασιλέων, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ συνήθεια αὐτὴ κατελύθη. Καὶ δὲν λέγει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ὀζίου, ἀλλὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀζίου. Εἰς αὐτὸ τὸ ἐρώτημα θέλω νὰ ἀπαντήσω σήμερον. Ἂν καὶ εἶναι μεγάλη ἡ ζέστη, εἶναι ὅμως μεγαλυτέρα ἡ δρόσος τοῦ λόγου. Ἂν καὶ τὸ σῶμα κάμπτεται ἀπὸ τὸν κάματον, ἡ ψυχὴ ὅμως εἶναι ἀκμαία καὶ εὐφραίνεται. D Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς ζέστην καὶ ἱδρῶτα. Ἐὰν ἱδρώσῃς εἰς τὸ σῶμα, καθαρίζεις τὴν ψυχήν σου. Οἱ τρεῖς παῖδες ἦσαν εἰς τὴν κάμινον καὶ δὲν ἔπαθον τίποτε, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἡ κάμινος ἔγινε δροσερά. Ὅταν σκεφθῇς τὸν ἱδρῶτα, σκέψου καὶ τὸν μισθὸν καὶ τὴν ἀνταμοιβήν. Καὶ πραγματικά, ὁ κολυμβητὴς διὰ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον διὰ μαργαρίτας, ποὺ εἶναι αἰτία τῶν πολέμων τολμᾷ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ βάθος τῶν ὑδάτων. Καὶ δὲν κατηγορῶ τὴν ὕλην, ἀλλὰ τὸν ἄπληστον νοῦν. Καὶ σὺ δὲν ὑπομένεις τὴν ζέστην οὔτε τὸν ἱδρῶτα, προκειμένου νὰ λάβῃς θησαυρὸν ἀπέραντον καὶ νὰ φυτεύσῃς ἄμπελον εἰς τὴν ψυχήν σου; Δὲν βλέπεις αὐτοὺς ποὺ κάθονται εἰς τὸ θέατρον E πῶς ἱδρώνουν καὶ δέχονται τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ μὲ γυμνὴν κεφαλήν, καὶ τοῦτο διὰ νὰ γίνουν αἰχμάλωτοι τοῦ θανάτου καὶ δοῦλοι τῆς πόρνης; Ἐκεῖνοι κουράζονται διὰ τὴν ἀπώλειάν των καὶ σὺ διὰ τὴν σωτηρίαν σου παραλύεις; Εἶσαι ἀθλητὴς καὶ στρατιώτης. 126 A Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ὁ Ὀζίας καὶ διατί ὁ προφήτης ἀνέφερε αὐτὸν τὸν θάνατόν του; Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ὀζίας ἦταν βασιλεὺς καὶ ἦταν δίκαιος ἄνθρωπος καὶ διεκρίνετο διὰ τὰς ἐναρέτους πράξεις. Ἀλλὰ ἀργότερον ἔφθασεν εἰς ἔπαρσιν, εἰς τὴν ἔπαρσιν, τὴν μητέρα τῶν κακῶν, εἰς τὴν ἀλαζονείαν, ποὺ εἶναι γεμάτη θορυβώδη ἐπίδειξιν, ἔφθασεν εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν, τὴν ἀπώλειαν τοῦ διαβόλου. Διότι τίποτε δὲν εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν ἔπαρσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁλόκληρον τὸν χθεσινὸν λόγον τὸν κατηναλώσαμε εἰς αὐτὸ τὸ θέμα, διὰ νὰ καταδικάσωμεν τὴν ἔπαρσιν καὶ νὰ διδάξωμεν τὴν ταπεινοφροσύνην.

Θέλεις νὰ σοῦ εἰπῶ πόσον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ πόσον κακὸν ἡ ἔπαρσις; B Ὁ ἁμαρτωλὸς ἐνίκησε τὸν δίκαιον, δηλαδὴ ὁ τελώνης τὸν Φαρισαῖον, καὶ οἱ λόγοι ἐνίκησαν τὰ ἔργα. Πῶς οἱ λόγοι; Ὁ τελώνης λέγει: «Ὦ Κύριε καὶ Θεέ, εὐσπλαγχνίσου με καὶ συγχώρησέ με τὸν ἁμαρτωλόν».[16] Ὁ Φαρισαῖος λέγει: «Δὲν εἶμαι σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἅρπαξ ἢ πλεονέκτης. Νηστεύω δύο φορὰς τὴν ἑβδομάδα, δίδω τὸ δέκατον ἀπὸ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου».[17] Ὁ Φαρισαῖος ἔδειξεν ἔργα δικαιοσύνης. Ὁ τελώνης εἶπε λόγους ταπεινοφροσύνης, καὶ οἱ λόγοι ἐνίκησαν τὰ ἔργα καὶ ὁ τόσος θησαυρὸς ἄδειασε, ἐνῷ ἡ τόσον μεγάλη πενία μετεβλήθη εἰς πλοῦτον. Ἦλθον δύο πλοῖα μὲ φορτίον. Εἰσῆλθον καὶ τὰ δύο εἰς τὸν λιμένα. Ἀλλὰ ὁ τελώνης προσωρμίσθη καλῶς εἰς τὸν λιμένα, C ἐνῷ ὁ Φαρισαῖος ἐναυάγησε, διὰ νὰ μάθῃς πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ ἔπαρσις. Εἶσαι δίκαιος; Μὴ ταπεινώσῃς τὸν ἀδελφόν σου. Κοσμεῖσαι μὲ κατορθώματα; Μὴ ὀνειδίσῃς τὸν πλησίον σου καὶ ἀκρωτηριάσῃς τὸν ἔπαινόν σου. Ὅσον μέγας εἶσαι, τόσον περισσότερον ταπείνωνε τὸν ἑαυτόν σου. Καὶ πρόσεχε πολὺ αὐτὸ ποὺ λέγεται, ἀγαπητέ μου. Μᾶλλον ὁ δίκαιος ὀφείλει νὰ φοβῆται τὴν ἔπαρσιν παρὰ ὁ ἁμαρτωλός. Αὐτὸ τὸ εἶπα καὶ χθές, τὸ λέγω καὶ σήμερον δι' ἐκείνους ποὺ ἀπουσίαζον χθές. Διότι ὁ ἁμαρτωλὸς ἔχει κατ' ἀνάγκην ταπεινὴν συνείδησιν, D ἐνῷ ὁ δίκαιος ἐπαίρεται διὰ τὰ κατορθώματά του. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὰ πλοῖα, ὅσοι ἔχουν κενὸν τὸ πλοῖον δὲν φοβοῦνται ἔφοδον τῶν πειρατῶν, διότι αὐτοὶ δὲν ἔρχονται νὰ βουλιάξουν ἕνα πλοῖον, ποὺ δὲν περιέχει τίποτε. Ἐνῷ ὅσοι ἔχουν πλοῖον γεμᾶτον μὲ φορτίον, αὐτοὶ φοβοῦνται τοὺς πειρατάς. Διότι ὁ πειρατὴς πηγαίνει ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει χρυσός, ὅπου ὑπάρχει ἄργυρος, ὅπου ὑπάρχουν πολύτιμοι λίθοι. Ἔτσι καὶ ὁ διάβολος δὲν προσβάλλει εὐκόλως τὸν ἁμαρτωλόν, ἀλλὰ τὸν δίκαιον, ὅπου ὑπάρχει πολὺς πλοῦτος. Ἐπειδὴ πολλὰς φορὰς ἡ ἔπαρσις προέρχεται ἀπὸ ἐπιβουλὴν τοῦ διαβόλου, δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴμεθα νηφάλιοι. Ὅσον μέγας εἶσαι, τόσον ταπείνωνε τὸν ἑαυτόν σου. E Ὅταν ἀναβῇς εἰς τὸ ὕψος, τότε ἔχεις ἀνάγκην νὰ ἀσφαλισθῇς διὰ νὰ μὴ πέσῃς. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν λέγει: «Ὅταν κάμετε ὅλα ὅσα σᾶς διέταξεν ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἐντολῶν

16. Λουκ. 18, 13.
17. Αὐτ. 18, 11 - 12.

του, πρέπει νὰ λέγετε, ὅτι εἴμεθα δοῦλοι ἄχρηστοι».[18] Τί ὑπερηφανεύεσαι, ἀφοῦ εἶσαι ἄνθρωπος, πλασμένος ἀπὸ χῶμα, ὁμοούσιος πρὸς τὴν τέφραν καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὸ μυαλὸ καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἔργων; Σήμερον εἶσαι πλούσιος, αὔριον πτωχός. Σήμερον εἶσαι ὑγιής, αὔριον ἀσθενής. Σήμερον χαίρεσαι, αὔριον λυπεῖσαι. Σήμερον εὑρίσκεσαι εἰς τὴν δόξαν σου, αὔριον περιέρχεσαι εἰς τὴν ἀτιμίαν. 127 A Σήμερον εἶσαι νέος, αὔριον γηράζεις. Μήπως τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι σταθερόν, ἀλλὰ ὅλα μιμοῦνται τὴν ροὴν τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ; Διότι συγχρόνως ἐμφανίζονται καὶ μᾶς ἐγκαταλείπουν ταχύτερον καὶ ἀπὸ σκιάν. Διατί λοιπὸν ὑπερηφανεύεσαι, ἄνθρωπε, σὺ ὁ καπνός, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ματαιότητος; «Πραγματικά, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅμοιος πρὸς τὴν ματαιότητα».[19] «Αἱ ἡμέραι του εἶναι ὡσὰν τὸ χόρτον».[20] «Τὸ χόρτον ξηραίνεται καὶ τὸ ἄνθος του πίπτει».[21] Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ ἐκμηδενίσω τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ νὰ χαλιναγωγήσω τὴν ἔπαρσιν. Διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μέγα πρᾶγμα, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐλεήμων εἶναι πρᾶγμα πολύτιμον.

B Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ Ὀζίας ποὺ ἦταν βασιλεὺς καὶ ἐφόρει διάδημα, ἐπειδὴ ἦταν δίκαιος, κάποτε ὑπερηφανεύθη καὶ μὲ τὴν ἰδέαν αὐτὴν καὶ ἕνα αἴσθημα ἀνωτερότητος εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν. Καὶ τί λέγει ἡ Γραφή; «Καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἱερατικὸν ἀξίωμα, εἰσῆλθε παρανόμως εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ εἶπεν ὅτι θέλει νὰ προσφέρῃ θυμίαμα».[22] Ἐνῷ εἶναι βασιλεὺς σφετερίζεται τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερωσύνης. Θέλω, λέγει, νὰ θυμιάσω, ἐπειδὴ εἶμαι δίκαιος. Ἀλλὰ μεῖνε εἰς τὰ ὅρια τῶν ἁρμοδιοτήτων σου. Ἄλλαι αἱ δικαιοδοσίαι τῆς βασιλείας καὶ ἄλλαι τῆς ἱερωσύνης, καὶ αὐτὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην. Διότι δὲν ἀναγνωρίζεται κανεὶς ὡς βασιλεὺς ἀπὸ τὰ φαινόμενα, οὔτε ὀφείλει νὰ κρίνεται ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τοὺς πολυτίμους λίθους ποὺ εἶναι κολλημένοι ἐπάνω του ἢ ἀπὸ τὰ ἄλλα χρυσαφικὰ ποὺ φέρει. C Εἰς αὐτὸν ἔλαχε ἡ ἐξουσία νὰ διοικῇ τὰ ἐπίγεια. Ἐνῷ ὁ θεσμὸς τῆς ἱερωσύνης κατάγεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Καὶ ὁποιονδήποτε ἁμάρτημα θὰ δέσετε καὶ θὰ τὸ διακηρύξετε ὡς ἀσυγχώρητον ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι δεμένον καὶ

18. Λουκ. 17, 10.
19. Ψαλμ. 143, 4.
20. Ψαλμ. 102, 15.
21. Ἠσ. 40, 7.
22. Β' Παραλ. 26, 16.

ἀσυγχώρητον καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς.[23] Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἐμπιστευμένος διὰ τὰ ἐπίγεια, ἐγὼ διὰ τὰ οὐράνια. Καὶ ὅταν λέγω ἐγώ, ἐννοῶ τὸν ἱερέα. Μὴ διαβάλῃς λοιπὸν τὴν ἱερωσύνην, ἂν ἴδῃς ἱερέα ἀνάξιον. Διότι δὲν πρέπει νὰ διαβάλῃς τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ κακῶς τὸ καλόν. Διότι καὶ ὁ Ἰούδας ὑπῆρξε προδότης, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ κατηγορίαν τῆς ἀποστολῆς ἀλλὰ τοῦ μυαλοῦ του. Πραγματικὰ δὲν προῆλθε τὸ ἔγκλημα ἀπὸ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κακήν του διάθεσιν.

D Καὶ σὺ λοιπὸν μὴ καταφέρεσαι ἐναντίον τοῦ χαρίσματος τῆς ἱερωσύνης, ἀλλὰ ἐναντίον τοῦ ἱερέως ὁ ὁποῖος ἔκαμε κακὴν χρῆσιν τοῦ καλοῦ. Καὶ ὅταν κανεὶς συζητῇ μαζί σου καὶ σοῦ λέγῃ, «εἶδες τὸν τάδε χριστιανόν;», νὰ τοῦ ἀπαντήσῃς: «Ἐγὼ δὲν συζητῶ μαζί σου διὰ πρόσωπα, ἀλλὰ διὰ πράγματα». Διότι πόσοι ἰατροὶ ἔγιναν δήμιοι καὶ ἀντὶ φαρμάκων ἔδωσαν δηλητήρια; Καὶ ὅμως δὲν διαβάλλω τὴν τέχνην, ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ χρησιμοποιεῖ κακῶς τὴν τέχνην. Πόσοι ναῦται κατεπόντισαν πλοῖα; Καὶ ὅμως δὲν πταίει ἡ ναυτιλία, ἀλλὰ ἡ κακὴ γνώμη ἐκείνων. Καὶ ἂν εἶναι ἕνας χριστιανὸς φαῦλος, μὴ κατηγορῇς τὸ δόγμα καὶ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ κάμνει κακὴν χρῆσιν τοῦ καλοῦ. Εἰς τὸν βασιλέα ἐνεπιστεύθησαν σώματα εἰς τὸν ἱερέα ψυχάς. E Ὁ βασιλεὺς χαρίζει ὑπόλοιπα χρημάτων, ὁ ἱερεὺς συγχωρεῖ ὑπόλοιπα ἁμαρτιῶν. Ἐκεῖνος ἀναγκάζει, αὐτὸς προτρέπει. Ἐκεῖνος ἐνεργεῖ μὲ τὴν ἀνάγκην, αὐτὸς μὲ τὴν σκέψιν. Ἐκεῖνος ἔχει ὑλικὰ ὅπλα, αὐτὸς ἔχει ὅπλα πνευματικά. Ἐκεῖνος πολεμεῖ πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἐγὼ πολεμῶ πρὸς τοὺς δαίμονας. Εἶναι μεγαλυτέρα αὐτὴ ἡ ἐξουσία. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ὁδηγεῖ τὴν κεφαλήν του κάτω ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἱερέως καὶ παντοῦ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην οἱ ἱερεῖς ἔχριον τοὺς βασιλεῖς. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ βασιλεὺς ἐξεπέρασε τὸν χῶρον τῆς δικαιοδοσίας του, ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας του καὶ ἐπεχείρησε νὰ προσθέσῃ καὶ ἄλλας ἁρμοδιότητας 128 A καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερὸν ὡς αὐθέντης μὲ σκοπὸν νὰ θυμιάσῃ. Τί τοῦ εἶπε λοιπὸν ὁ ἱερεύς; Δὲν σοῦ εἶναι ἐπιτρεπτὸν νὰ θυμιάσῃς, Ὀζία.[24] Κοίταξε παρρησίαν, φρόνημα ἀδούλευτον, γλῶσσαν ποὺ ἐγγίζει τὸν οὐρανόν, ἐλευθερίαν ἀκατάβλητον, τὸ σῶμα του ἦταν σῶμα ἀνθρώπου καὶ τὸ φρό-

23. Πρβλ. Ματθ. 16, 19.
24. Πρβλ. Β' Παραλ. 26, 18.

νημά του ἦταν ἀγγέλου, βαδίζει εἰς τὴν γῆν καὶ ζῇ εἰς τὸν οὐρανόν. Εἶδε τὸν βασιλέα καὶ δὲν εἶδε τὴν πορφύραν. Εἶδε τὸν βασιλέα καὶ δὲν εἶδε τὸ διάδημα. Μὴ μοῦ λέγης, ὅτι ὑπάρχει βασιλεία ἐκεῖ ὅπου εἶναι παρανομία. «Δὲν εἶναι ἰδικόν σου καθῆκον οὔτε καὶ δικαίωμά σου Ὀζία, νὰ προσφέρης θυμίαμα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι καθῆκον καὶ δικαίωμα τῶν ἱερέων».[25] B Ὑπερβαίνεις τὰ ἐσκαμμένα, ζητεῖς τὰ ἀνεπίτρεπτα. Δι' αὐτὸ θὰ χάσης καὶ αὐτὰ ποὺ ἔλαβες. «Δὲν εἶναι ἰδικόν σου καθῆκον οὔτε καὶ δικαίωμά σου, Ὀζία, νὰ προσφέρης θυμίαμα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι καθῆκον καὶ δικαίωμα τῶν ἱερέων». Δὲν εἶναι ἰδικόν σου ἔργον αὐτό, ἀλλὰ ἰδικόν μου. Μήπως ἐγὼ σοῦ ἥρπασα τὴν βασιλείαν; Μὴ μοῦ ἁρπάξης, λοιπόν, τὴν ἱερωσύνην. «Δὲν εἶναι ἰδικόν σου καθῆκον οὔτε καὶ δικαίωμά σου νὰ προσφέρης θυμίαμα, ἀλλὰ εἶναι καθῆκον καὶ δικαίωμα τῶν ἱερέων, τῶν υἱῶν τοῦ Ἀαρών». Αὐτὸ συνέβη πολὺν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀαρών. Καὶ διατὶ δὲν εἶπε μόνον «τῶν ἱερέων», ἀλλὰ ἐμνημόνευσε καὶ τὸν πατέρα;

Ἔτυχε νὰ συμβῇ ἐκεῖνον τὸν χρόνον τὸ ἑξῆς περίπου. Ὁ Δαθάν, δηλαδή, καὶ ὁ Ἀβειρὼν καὶ ὁ Κορὲ ἐξηγέρθησαν ἐναντίον τοῦ Ἀαρών.[26] C Ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ τοὺς κατέπιε.[27] Πῦρ ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς κατέκαυσε. Θέλων λοιπὸν αὐτὸς νὰ φέρη εἰς τὴν μνήμην τὴν ἱστορίαν ἐκείνην, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἄλλοτε προσέβαλον τὴν ἱερωσύνην. ἀλλ' αὐτὴ δὲν ἡττήθη, καὶ μολονότι ἐξηγέρθη ἕνα πλῆθος ὁλόκληρον ἐν τούτοις ὁ Θεὸς τὴν ὑπερησπίσθη. «Δὲν εἶναι ἰδικόν σου καθῆκον οὔτε καὶ δικαίωμά σου νὰ προσφέρης θυμίαμα παρὰ εἶναι καθῆκον καὶ δικαίωμα μόνον τῶν ἱερέων, τῶν υἱῶν Ἀαρών». Δὲν εἶπε, σκέψου τί ἔπαθον ἐκεῖνοι, ποὺ ἔπραξαν αὐτὰ τότε. D Δὲν εἶπε, ὅτι ἐκάησαν οἱ ἐπαναστάται. ἀλλὰ ἀνέφερε μὲ τὸ ὄνομά του τὸν Ἀαρών, διὰ τὸν ὁποῖον ἔκανε τὴν ἐκδίκησιν ὁ Θεὸς καὶ εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἀνέφερε τὸ ὄνομά του. ὡσὰν νὰ ἔλεγε σχεδόν: Μὴ τολμᾷς νὰ πράξης αὐτὰ ποὺ ἔπραξε ὁ Δαθάν, διὰ νὰ μὴ πάθης τὰ ἴδια ποὺ ἔπαθαν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀαρών. Μὰ ὁ βασιλεὺς Ὀζίας δὲν τὸ ἠνέχθη, ἀλλὰ γεμᾶτος ἔπαρσιν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερόν, ἔσυρε τὸ παραπέτασμα ἀπὸ τὰ ἅ-

25. Ἐνθ. ἀν.
26. Πρβλ. Ἀριθμ. 16 ἑξ., Ψαλμ. 105, 16 - 18.
27. Ἐνθ. ἀν. στ. 32 - 33.

για τῶν ἁγίων καὶ ἤθελε νὰ προσφέρη θυμίαμα. Τί ἔκαμε, λοιπόν, ὁ Θεός; Ἐπειδὴ λοιπὸν κακῶς κατεφρονήθη ὁ ἱερεύς, καὶ κατεπατεῖτο ὁ νόμος τῆς ἱερωσύνης, δὲν εἶχε πλέον καμμίαν δύναμιν ὁ ἱερεύς. E Διότι ἔργον τοῦ ἱερέως εἶναι νὰ ἐλέγχη μόνον καὶ νὰ ἐπιδεικνύη παρρησίαν, καὶ ὄχι νὰ κρατῇ ὅπλα οὔτε νὰ ἁρπάζη ἀσπίδας, οὔτε νὰ σείῃ δόρυ, οὔτε νὰ τεντώνη τόξον, οὔτε νὰ ἐκτοξεύη βέλος, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐλέγχη καὶ νὰ ἐπιδεικνύη παρρησίαν. Ἐπειδή, λοιπόν, ἤλεγχεν ὁ ἱερεὺς ἀλλὰ ὁ βασιλεὺς δὲν ὑπεχώρει, ἀλλὰ ἐκίνει ὅπλα καὶ ἀσπίδας καὶ δόρατα καὶ ἐχρησιμοποίει ὅλην τὴν δύναμίν του, λέγει ὁ ἱερεύς. Ἐγὼ ἔπραξα τὸ καθῆκον μου, δὲν δύναμαι νὰ πράξω τίποτε περισσότερον, βοήθησε τὴν ἱερωσύνην ποὺ καταπατεῖται, νόμοι παραβιάζονται, θεσμοὶ ἀνατρέπονται. Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ φιλάνθρωπος Θεός; 129 A Τιμωρεῖ τὸν θρασύτατον. Καὶ ἀμέσως ἐνεφανίσθησαν ἐξανθήματα λέπρας εἰς τὸ μέτωπόν του.[28] Ὅπου ἐκδηλώνεται ἡ ἀναισχυντία, ἐπακολουθεῖ ἡ τιμωρία. Εἶδες φιλανθρωπίαν εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ;

Δὲν ἐξαπέλυσε κεραυνόν, δὲν ἔσεισε τὴν γῆν, δὲν συνετάραξε τὸν οὐρανόν. Ἀλλὰ ἐφύτρωσεν ἡ λέπρα, ὄχι εἰς ἄλλο μέρος, ἀλλὰ εἰς τὸ μέτωπόν του, διὰ νὰ φέρη τὴν τιμωρίαν τὸ πρόσωπον, διὰ νὰ εἶναι ἐκεῖ ὡς ἐπιγραφὴ εἰς στήλην. Διότι αὐτὸ δὲν ἔγινε δι' αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους. Διότι, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ τοῦ ἐπιφέρη ἀνταξίαν τιμωρίαν. δὲν ἐπέφερεν. Ἀλλὰ ἡ τιμωρία ἔκειτο ὡς νόμος εἰς ὑψηλὸν τόπον καὶ ἔλεγε. Μὴ κάμνετε παρόμοια ἔργα. διὰ νὰ μὴ πάθητε καὶ σεῖς τὰ ἴδια. B Ἐξήρχετο ὡς νόμος ἔμψυχος καὶ τὸ μέτωπόν του ἄφηνε φωνὴν ἰσχυροτέραν ἀπὸ τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος. Εἰς τὸ μέτωπόν του ἦσαν ἀναγεγραμμένα γράμματα. τὰ ὁποῖα ἦταν ἀδύνατον νὰ ἐξαλειφθοῦν. Διότι δὲν ἦσαν ἀπὸ μελάνι διὰ νὰ τὰ σβήση κανείς, ἀλλὰ ἦταν ἡ λέπρα καὶ καθίστα αὐτὸν ἀκάθαρτον, διὰ νὰ κάμη τοὺς ἄλλους καθαρούς. Καὶ ὅπως μεταφέρουν τοὺς καταδίκους δι' ἐκτέλεσιν μὲ τὸ σχοινὶ εἰς τὸ στόμα, ἔτσι περιεφέρετο καὶ αὐτὸς ἔχων ἀντὶ σχοινίου τὴν λέπραν εἰς τὸ μέτωπον, ἐπειδὴ δὲν ἐσεβάσθη τὴν ἱερωσύνην. Αὐτὰ τὰ λέγω, ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσω τοὺς βασιλεῖς. C ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ μεθύουν ἀπὸ ἔπαρσιν καὶ ὀργήν. διὰ νὰ μάθετε, ὅτι ἡ ἱερωσύνη εἶναι ἀνωτέρα τῆς βασιλείας.

28. Πρβλ. Β' Παραλ. 26, 19.

Πραγματικά, πάντοτε ὁ Θεός, ὅταν ἁμαρτήσῃ ἡ ψυχή, τιμωρεῖ τὸ σῶμα. Ἔτσι ἔκαμε καὶ μὲ τὸν Κάιν. Ἡ ψυχὴ ἡμάρτησε καὶ διέπραξε φόνον, καὶ τὸ σῶμα του παρέλυσε. Καὶ πολὺ φυσικά. Διατί; «θὰ εὑρίσκεσαι συνεχῶς εἰς κατάστασιν στεναγμῶν καὶ τρόμων, καὶ σὰν καταδιωκόμενος θὰ περιπλανᾶσαι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν αὐτήν».[29] Καὶ περιήρχετο ὁ Κάιν καὶ συνεζήτει μὲ ὅλους, κραυγάζων μὲ τὴν σιγήν, διαπαιδαγωγῶν τοὺς ἄλλους μὲ τὴν ἀφωνίαν του. Ἡ γλῶσσα ἐσιώπα καὶ ἐκραύγαζον τὰ μέλη καὶ ἔλεγεν εἰς ὅλους διὰ ποῖον λόγον στενάζει, διὰ ποῖον λόγον τρέμει. Τὸν ἀδελφόν μου ἐφόνευσα, διέπραξα φόνον. Ἀργότερον ὁ Μωϋσῆς αὐτὸ τὸ ἔλεγε μὲ γράμματα, D ἐκεῖνος περιήρχετο καὶ τὸ ἔλεγεν εἰς ὅλους μὲ ἔργα. «Οὐ φονεύσῃς».[30] Εἶδες στόμα ποὺ σιωπᾷ καὶ πρᾶγμα ποὺ φωνάζει; Εἶδες νόμον ἔμψυχον νὰ περιφέρεται; Εἶδες στήλην νὰ περιφέρεται; Εἶδες ἐπιβολὴν τιμωρίας; Εἶδες τιμωρίαν ποὺ γίνεται αἰτία διαπαιδαγωγήσεως; Εἶδες ποὺ ἡμάρτησεν ἡ ψυχὴ καὶ ἐτιμωρήθη ἡ σάρξ; Καὶ πολὺ φυσικά. Ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ζαχαρίου, ἡμάρτησεν ἡ ψυχὴ καὶ ἐδέθη ἡ γλῶσσα.[31] Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ Ζαχαρίας ποὺ ἔβγαλε τὴν φωνὴν ἐτιμωρεῖτο μὲ τὴν ἀχρήστευσιν τῆς γλώσσης· καὶ ὁ Ὀζίας ἐγέμισε λέπραν εἰς τὸ μέτωπον ἐπειδὴ ἡμάρτησε, διὰ νὰ παραδειγματισθῇ ἐκεῖνος. Καὶ ἐξήρχετο ὁ βασιλεὺς γινόμενος παράδειγμα εἰς ὅλους. E καὶ ἐκαθαρίσθη ὁ ναὸς καὶ ἐξεδιώχθη χωρὶς νὰ τὸν ὠθῇ κανεὶς καὶ ἐνῷ ἤθελε νὰ προσοικειωθῇ καὶ τὴν ἱερωσύνην, ἔχασε καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶχεν. Καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν ναόν. Τὰ παλαιὰ χρόνια ὑπῆρχε νόμος νὰ ἐκδιώκεται ὁ λεπρὸς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν. Τώρα ὅμως δὲν ἴσχυε πλέον. Διατί; Διότι ὁ Θεὸς ἐφρόντιζε τότε τοὺς ἀνθρώπους ὡσὰν νὰ ἦσαν παιδία καὶ τότε ἡ λέπρα ἦταν ἀσθένεια τοῦ σώματος, ἐνῷ τώρα ζητεῖται ἡ λέπρα τῆς ψυχῆς. Ἐξήρχετο λοιπὸν ὁ βασιλεὺς λεπρὸς καὶ δὲν τὸν ἐξεδίωκαν ἀπὸ τὴν πόλιν, 130 A διότι ἐσέβοντο τὸ στέμμα του καὶ τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ ἐκάθητο πάλιν παραβαίνων τὸν νόμον. Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ Θεός; Ὠργίσθη ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καὶ τοὺς ἔστειλε τὴν προφητείαν. Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ διὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ προφήτου τὰ εἶπα, διὰ νὰ ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου.

29. Γεν. 4, 12.
30. Ἔξοδ. 20, 15.
31. Πρβλ. Λουκ. 1, 20.

Ἀλλὰ ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸν ναὸν μὲ τὰ ἐξανθήματα τῆς λέπρας. Ἐνῷ λοιπόν, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἔπρεπε νὰ τὸν ἐκδιώξουν καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν ὡς ἀκάθαρτον, ὁ λαὸς τὸν ἀνέχεται νὰ μένῃ μέσα καὶ δὲν πράττει τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα, ποὺ ὤφειλε νὰ πράξῃ οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο, ποὺ νὰ δεικνύῃ τὴν παρρησίαν του. B Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ λαὸς τὸν ἄφησε, ὁ Θεὸς ἀποστρέφεται τοὺς Ἰουδαίους καὶ παύει τὸ χάρισμα τῆς προφητείας. Καὶ πολὺ εὐλόγως. Ἐπειδὴ ἀθέτησαν τὸν νόμον του καὶ ἐφοβήθησαν νὰ ἐκδιώξουν τὸν ἀκάθαρτον, κατέπαυσε τὸ προφητικὸν χάρισμα. «Ὁ προφητικὸς λόγος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦταν σπάνιος, δὲν ὑπῆρχε προφητικὴ ῥῆσις».[32] Δηλαδὴ ὁ Θεὸς δὲν συνεζήτει μὲ αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν προφητῶν. Διότι τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ ὁποίου ὡμίλουν, δὲν τοὺς ἐνέπνεε τότε, ἐπειδὴ εἶχον εἰς τὴν πόλιν τὸν ἀκάθαρτον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἀκαθάρτων δὲν ἐνήργει ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Διὰ τοῦτο δὲν παρίστατο, δὲν ἐφαίνετο εἰς τοὺς προφήτας, ἀλλὰ σιωπᾷ καὶ κρύπτεται. C Διὰ νὰ γίνῃ περισσότερον σαφὲς αὐτὸ ποὺ λέγω, θὰ χρησιμοποιήσω ἕνα παράδειγμα. Ὅπως, δηλαδή, ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ περιβάλλει κάποιον μὲ στοργήν, εἰς μίαν στιγμὴν ποὺ τὸν ἐλύπησε σφόδρα διὰ κάτι, τοῦ λέγει, δὲν θέλω νὰ σὲ βλέπω πλέον, δὲν σοῦ ὁμιλῶ, ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Θεὸς τότε. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τοῦ ἐξῆψαν τὴν ὀργήν, διότι δὲν ἐξεδίωκον τὸν Ὀζίαν, τοὺς λέγει: Δὲν ὁμιλῶ πλέον εἰς τοὺς προφήτας σας, δὲν στέλνω πλέον τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Κοίταξε τιμωρίαν γεμάτην ἐπιείκειαν. Διότι δὲν ἐξαπέλυσε κεραυνούς, δὲν κατέσεισε τὴν πόλιν ἐκ θεμελίων. Ἀλλὰ τί ἔκαμεν; Δὲν θέλετε τὴν ἐκδίκησίν μου; λέγει. Καὶ ἐγὼ δὲν ὁμιλῶ πρὸς σᾶς. D Μήπως δὲν ἠδυνάμην μόνος μου νὰ τὸν ἐκδιώξω; Ἀλλὰ ἠθέλησα τὸ ἔργον αὐτὸ νὰ τὸ ἀφήσω εἰς σᾶς. Δὲν θέλετε νὰ τὸ πράξετε; Καὶ ἐγὼ δὲν ὁμιλῶ μαζί σας, οὔτε κινῶ τὴν ψυχὴν τῶν προφητῶν. Δὲν ἐνεργεῖ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ὑπῆρχε σιωπή, ἐπεκράτει ἔχθρα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὅταν, λοιπόν, ἀργότερα ἐκεῖνος ἀπέθανε, ἔλαβε τέλος πλέον καὶ τὸ θέμα τῶν ἀκαθάρτων.

Εἶχε λοιπὸν πολὺν χρόνον ὁ προφήτης ποὺ δὲν ἐπροφήτευε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σιωπῆς του κατελύθη ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπανῆλθεν ἡ προφητεία. Συνεπῶς, ὁ προφήτης κατ' ἀνάγκην σημειώνει τὸν χρόνον καὶ λέγει:

32. Πρβλ. Α' Βασιλ. 3, 1.

«Καὶ συνέβη κατὰ τὸν χρόνον ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, E εἶδον τὸν Κύριον νὰ κάθηται ἐπάνω εἰς ἕνα θρόνον ὑψηλὸν καὶ μετέωρον». Ὅταν ἀπέθανε, τότε εἶδον τὸν Κύριον. Διότι προηγουμένως δὲν τὸν ἔβλεπα, ἐπειδὴ ἦταν ὠργισμένος ἐναντίον μας. Ἦλθε δηλαδὴ ὁ θάνατος τοῦ ἀκαθάρτου καὶ ἔλυσε τὴν ὀργήν. [131] A Διὰ τοῦτο, ἐνῷ παντοῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν ζωὴν τῶν βασιλέων, ἐδῶ ἀνέφερε τὸν θάνατον τοῦ Ὀζίου· Συνέβη», λέγει, «τὸ ἔτος ἐκεῖνο ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, καὶ εἶδον τὸν Κύριον νὰ κάθηται ἐπάνω εἰς ἕνα θρόνον ὑψηλὸν καὶ μετέωρον». Ἀλλὰ πάλιν εἶναι δυνατὸν καὶ ἐδῶ νὰ ἴδωμεν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἀπέθανεν ὁ ἀκάθαρτος καὶ συνεφιλιώθη ὁ Θεὸς μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Διατί ἔγινε αὐτό, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἐνάρετα ἔργα, ἀλλὰ μὲ τὸν θάνατον ἐκείνου; Διότι εἶναι φιλάνθρωπος καὶ δὲν τὰ λεπτολογεῖ αὐτά. Ἕνα ἐζήτει μόνον ὁ φιλάνθρωπος καὶ καλὸς Θεός, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν πόλιν ὁ ἀκάθαρτος.

Τώρα ποὺ γνωρίζομεν λοιπὸν ὅλα αὐτά, ἂς διώξωμεν μακρὰν τὴν ἔπαρσιν, B ἂς ἀσπασθῶμεν τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ ἂς ἀναπέμψωμεν τὴν καθιερωμένην δόξαν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε΄

ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΣΑΪΑ ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ: «ΣΥΝΕΒΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΑΠΕΘΑΝΕΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΖΙΑΣ, ΕΙΔΟΝ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ».[1] ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΟΤΙ ΔΙΚΑΙΩΣ ΠΡΟΣΕΒΛΗΘΗ ΑΠΟ ΛΕΠΡΑΝ Ο ΟΖΙΑΣ, ΔΙΟΤΙ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕ ΘΥΜΙΑΜΑ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΟ, ΠΡΑΓΜΑ [131] C ΠΟΥ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΜΟΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ, ΟΧΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ.

Ἔλα λοιπόν, ἂς ὁλοκληρώσωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὀζίου καὶ ἂς θέσωμεν τώρα τὴν ὀροφὴν εἰς τὴν διήγησιν διὰ νὰ μὴ γίνωμεν καταγέλαστοι, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ ἀναφέρουν εἰς τὰ εὐαγγέλια, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν πύργον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη. Μήπως κανεὶς περαστικὸς εἴπῃ καὶ δι' ἡμᾶς ποτέ: «Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἤρχισε νὰ οἰκοδομῇ καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ τελειώσῃ τὴν οἰκοδομήν».[2] D Διὰ νὰ γίνουν ὅμως σαφέστερα τὰ λεγόμενα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβω ὀλίγα ἀπὸ τὰ προηγούμενα, διὰ νὰ μὴ εἰσέλθῃ χωρὶς κεφαλὴν εἰς τὸ πνευματικὸν θέατρον ὁ λόγος μας, ἀλλά, ἀφοῦ λάβῃ τὴν φυσιογνωμίαν του, νὰ καταστῇ γνώριμος εἰς τοὺς θεατάς. Τὰ ἴδια αὐτὰ λόγια θὰ εἶναι ὑπόμνησις, δι' ἐκείνους ποὺ τὰ ἤκουσαν καὶ διδασκαλία δι' αὐτοὺς ποὺ δὲν τὰ ἤκουσαν.

Εἴπαμε, λοιπόν, προηγουμένως πῶς ὁ Ὀζίας ἦταν εὐσεβής, πῶς ἔγινε κατόπιν φαῦλος καὶ ἀπὸ ποίαν αἰτίαν καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ κατωλίσθησεν εἰς τὴν ἔπαρσιν. Σήμερον εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερόν, E πῶς ἐπεχείρησε νὰ προσφέρῃ θυμίαμα, πῶς τὸν ἠμπόδισεν ὁ ἱερεύς, πῶς δὲν ὑπεχώρησεν ἐκεῖνος, πῶς ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, πῶς ἀπέθανε λεπρὸς καὶ διὰ ποῖον λόγον ὁ προφήτης παρέλειψε νὰ ἀναφέρῃ τὴν ζωήν του καὶ ἐμνημόνευσε μόνον τὸν θάνατόν του, λέγων τὰ ἑξῆς: «Κατὰ τὸ ἔτος ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας». Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖον ἀπετέλεσε τὴν ἀφετηρίαν τῶν ὁμιλιῶν μας. Ἀλλὰ δώσατε μεγαλυτέραν προσοχήν. «Καὶ συνέβη», λέγει, «ὥστε, ὅταν αὐτὸς ἀπέκτησεν αὐτὴν τὴν

1. Ἡσ. 6, 1.
2. Λουκ. 14, 30.

ἰσχύν, ὑπερηφανεύθη ἡ καρδία του μέχρι πού τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν καταστροφήν. Καὶ ἡμάρτησεν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ».[3] [132] A Κατὰ ποῖον τρόπον ἡμάρτησε; «Εἰσῆλθε», λέγει, «παρανόμως, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἱερατικὸν ἀξίωμα, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ προσφέρῃ θυμίαμα εἰς τὸ θυσιαστήριον τῶν θυμιαμάτων».[4] Τί τόλμη καὶ τί ἀναισχυντία! Ἐτόλμησε νὰ παραβιάσῃ αὐτὰ τὰ ἱερὰ ἄδυτα, ἐπάτησε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἕνα μέρος πού ἦταν ἄβατον δι' ὅλους, πλὴν τοῦ ἀρχιερέως. Αὐτὸ τὸ μέρος ἐπεχείρησε νὰ τὸ βεβηλώσῃ. Τέτοια εἶναι ἡ ψυχὴ πού φθάνει εἰς τὴν ἀλαζονείαν. Ἅπαξ καὶ χάσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, ἡ μανία της δὲν σταματᾷ πουθενά, ἀλλά, καθὼς χαλαρώνει τὰ ἡνία τῆς σωτηρίας, ἄγεται καὶ φέρεται ἀπὸ τὰς ἀλόγους ἐπιθυμίας καί, ὡσὰν ἀτίθασον ἄλογο, B πού ἀπέβαλε τὸν χαλινὸν ἀπὸ τὸ στόμα καὶ ἔρριψε κάτω ἀπὸ τὴν ράχιν του τὸν ἀναβάτην τρέχει γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν σφοδρότερον ἄνεμον καὶ προκαλεῖ τὸν τρόμον εἰς τοὺς διαβάτας, οἱ ὁποῖοι ὅλοι παραμερίζουν καὶ κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ τὸ σταματήσῃ. Ἔτσι καὶ ἡ ψυχή, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ πού τὴν χαλιναγωγεῖ καὶ ἀπέρριψε ὅλην τὴν λογικὴν πού τὴν κατευθύνει, ἀλωνίζει τὸν χῶρον τῆς κακίας, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὰ βάραθρα τῆς ἀπωλείας καὶ κατακρημνίσῃ ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν της. Δι' αὐτὸ πρέπει συνεχῶς νὰ τὴν συγκρατῶμεν καὶ μὲ τὴν εὐσέβειαν, ὡσὰν μὲ κάποιον χαλινόν, νὰ ἀναχαιτίζωμεν τὴν ὁρμήν της. Πρᾶγμα πού δὲν τὸ ἔκαμεν ὁ Ὀζίας, ἀλλὰ παρεβίασε τὴν ἀρχὴν πού εἶναι ἀνωτέρα ὅλων. C Διότι ἡ ἱερωσύνη εἶναι ἐξουσία περισσότερον σεβαστὴ καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν βασιλείαν. Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς τὴν ἁλουργίδα, μήτε τὸ διάδημα, μήτε τὰ χρυσᾶ ἱμάτια. Σκιὰ εἶναι ὅλα αὐτὰ καὶ εὐτελέστερα ἀπὸ τὰ ἐαρινὰ ἄνθη. Διότι «κάθε δόξα», λέγει, «τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ ἄνθος χόρτου»,[5] ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ βασιλική. Μὴ μοῦ λέγῃς, λοιπόν, αὐτά, ἀλλά, ἐὰν θέλῃς νὰ ἴδῃς τὴν διαφορὰν τοῦ ἱερέως ἀπὸ τὸν βασιλέα, ἐξέτασε τὸ μέτρον τῆς ἐξουσίας, πού δίδεται εἰς τὸν καθένα των καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι ὁ ἱερεὺς κάθηται ὑψηλότερον ἀπὸ τὸν βασιλέα.

Διότι, ἂν καὶ μᾶς φαίνεται ἀξιοσέβαστος ὁ βασιλικὸς θρόνος ἀπὸ τοὺς πολυτίμους λίθους, μὲ τοὺς ὁποίους εἶ-

3. Β' Παραλ. 26, 16.
4. Ἔνθ. ἀν.
5. Ἠσ. 40, 6.

ναι στολισμένος D καὶ ἀπὸ τὸ χρυσάφι πού τὸν περιζώνει, ὅμως ὁ κλῆρος του εἶναι νὰ διοικῇ τὰ ἐπίγεια καὶ δὲν ἔχει τίποτε περισσότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν. Ἐνῷ ὁ θρόνος τῆς ἱερωσύνης εἶναι ἐγκατεστημένος εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἔχει ἐξουσίαν νὰ διοικῇ τὰ οὐράνια. Ποῖος τὰ λέγει αὐτά; Ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν. «Ὁποιαδήποτε ἁμαρτήματα», λέγει «δέσετε καὶ τὰ διακηρύξετε ἀσυγχώρητα ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι δεμένα καὶ ἀσυγχώρητα εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ὁποιαδήποτε ἁμαρτήματα λύσετε διὰ συγχωρήσεως ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι συγχωρημένα καὶ εἰς τοὺς οὐρανούς».[6] Τί, λοιπόν, δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ αὐτὴν τὴν τιμήν; Ὁ οὐρανὸς λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τῆς κρίσεως ἀπὸ τὴν γῆν. Ἐπειδὴ ὁ κριτὴς κάθεται εἰς τὴν γῆν, ὁ Κύριος ἀκολουθεῖ τὸν δοῦλον. E Καὶ ἐκεῖνα πού δικάζει αὐτὸς κάτω, τὰ ἐπικυρώνει ἐκεῖνος ἐπάνω. Καὶ μέσος μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἵσταται ὁ ἱερεύς, ὁ ὁποῖος φέρει πρὸς ἡμᾶς τὰς εὐεργεσίας ἀπὸ ἐκεῖ καὶ μεταφέρει ἐκεῖ τὰς ἱκεσίας μας, ὥστε μᾶς συμφιλιώνει μὲ τὸν Θεόν, ὅταν εἶναι ὠργισμένος καὶ μᾶς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰς χεῖρας του, ὅταν εἴμεθα ἔνοχοι. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θέτει καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως κάτω ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἱερέως διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρχων εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἐκεῖνον. [133] A Διότι τὸ κατώτερον εὐλογεῖται ἀπὸ τὸ ἀνώτερον. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἱερωσύνην καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας της θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς ἄλλην περίστασιν. Τώρα ἂς ἴδωμεν ἀμέσως τὸ μέγεθος τῆς ἀδικίας τοῦ βασιλέως ἢ μᾶλλον τοῦ τυράννου. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου καὶ εἰσῆλθεν ὀπίσω του καὶ ὁ ἱερεὺς Ἀζαρίας. Ἆρά γε μήπως ἔλεγα κακῶς, ὅτι ὁ ἱερεὺς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν βασιλέα; Ὄχι, διότι εἰσῆλθε μὲ τόσην σφοδρότητα, ὄχι διὰ νὰ ἐκδιώξῃ ἕνα βασιλέα, ἀλλὰ ἕνα δραπέτην καὶ ἀχάριστον δοῦλον, ὡσὰν γενναῖος σκύλος ἐπετέθη εἰς τὸ ἀκάθαρτον θηρίον, διὰ νὰ τὸ ἀπομακρύνῃ B ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Κυρίου του.

Εἶδες ψυχὴν ἱερέως γεμάτην ἀπὸ μεγάλην παρρησίαν καὶ ἀπὸ ὑψηλὸν φρόνημα; Δὲν ὑπελόγισε τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας του, δὲν ἐσκέφθη τί σημαίνει νὰ συγκρατήσῃς ψυχὴν μεθυσμένην ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν. Δὲν ἤκουσε τὸν Σολομῶντα πού λέγει: «Ἡ ἀπειλὴ τοῦ βασιλέως εἶναι ὁμοία μὲ τὸν βρυχηθμὸν τοῦ λέοντος».[7] Ἀλλά, ἀπο-

6. Ματθ. 18, 18.
7. Παροιμ. 19, 12.

βλέψας πρὸς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν καὶ ἀναλογισθεὶς τὸ βῆμα ἐκεῖνο καὶ τὰς εὐθύνας, ὥρμησε πρὸς τὸν τύραννον ὠχυρωμένος μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις. Διότι ἐγνώριζεν, ἐγνώριζε καλά, C ὅτι ἡ ἀπειλὴ τοῦ βασιλέως ἦταν ὁμοία πρὸς τὴν ὀργὴν τοῦ λέοντος δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι βλέπουν πρὸς τὴν γῆν. Δι' ἄνθρωπον ὅμως, ὁ ὁποῖος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν οὐρανὸν καὶ ἦταν προητοιμασμένος νὰ ἀφήσῃ τὴν ψυχήν του μέσα εἰς τὰ ἄδυτα παρὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς ἱεροὺς νόμους νὰ ὑβρίζωνται ἐκεῖνος ἦταν εὐτελέστερος καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον σκύλον. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἀσθενέστερον ἀπὸ τὸν παραβάτην τῶν θείων νόμων. Ὅπως πάλι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ὑπερασπίζεται τοὺς θείους νόμους. «Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἐπιμένει συστηματικῶς νὰ κάνῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ δὲν μετανοεῖ διὰ νὰ ἐγκολπωθῇ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι δοῦλος καὶ αἰχμάλωτος τῆς ἁμαρτίας»,[8] ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃ μυρίους στεφάνους εἰς τὴν κεφαλήν του. Ἐνῷ ἀπεναντίας αὐτὸς ποὺ πράττει τὸ δίκαιον ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ ἂς εἶναι ὁ τελευταῖος ἀπὸ ὅλους.

D Αὐτὸ ἐσκέφθη μέσα του ὁ γενναῖος ἐκεῖνος καὶ εἰσῆλθεν ἐναντίον τοῦ βασιλέως. Ἂς εἰσέλθωμεν λοιπὸν μαζί του καὶ ἡμεῖς, ἂν νομίζετε, διὰ νὰ ἴδωμεν τί λέγει πρὸς τὸν βασιλέα. Διότι εἶναι δυνατόν. Καὶ δὲν εἶναι μικρὰ ὠφέλεια νὰ ἴδωμεν τὸν βασιλέα ἐλεγχόμενον ἀπὸ τὸν ἱερέα. Τί λέγει λοιπὸν ὁ ἱερεύς; «Δὲν εἶναι ἰδικόν σου καθῆκον οὔτε καὶ δικαίωμά σου, Ὀζία, νὰ προσφέρῃς θυμίαμα εἰς τὸν Κύριον».[9] Δὲν τὸν ὠνόμασε βασιλέα, οὔτε τὸν ἐκάλεσεν ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀξιώματός του, διότι ἐπρόφθασεν ὁ ἴδιος καὶ ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν τιμὴν αὐτήν. Εἶδες παρρησίαν ἱερέως; Μάθε τώρα καὶ τὴν πραότητά του. E Διότι δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν μόνον παρρησίαν, ὅταν πρόκειται νὰ ἐλέγχωμεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ πραότητα μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν παρρησίαν. Διότι οἱ ἁμαρτάνοντες κανένα ἄνθρωπον δὲν ἀποστρέφονται τόσον, ὅσον ἐκεῖνον ποὺ πρόκειται νὰ τοὺς ἐλέγξῃ. Καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ εὕρουν μίαν πρόφασιν διὰ νὰ στηριχθοῦν, ὥστε ν' ἀποφύγουν τὴν ἐπιτίμησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ τοὺς συγκρατῶμεν μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν. Διότι ὄχι μόνον ὅταν ὁμιλῇ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν παρουσίαν του εἶναι βαρὺς ὁ ἄνθρωπος

8. Ἰωάν. 8, 34.
9. Β' Παραλ. 26, 18.

αὐτὸς εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας. 134 A «Εἶναι βαρὺς καὶ ἀνυπόφορος», λέγει, «καὶ ποὺ τὸν βλέπομεν μόνον».[10] Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν μεγάλην πραότητα.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς λόγος ἔφερε μπροστὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας καὶ αὐτὸν ποὺ ἡμάρτησε καὶ αὐτὸν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν τάξιν. Καὶ πράγματι οἱ σοφοὶ μεταξὺ τῶν ἰατρῶν, ὅταν πρόκειται νὰ ἐγχειρήσουν ἄρρωστα μέλη ἢ νὰ ἐξαγάγουν λίθους ποὺ ἔχουν σφηνωθῆ εἰς τοὺς πόρους τοῦ σώματος ἢ νὰ θεραπεύσουν ἄλλην νόσον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, δὲν τὸ κάμνουν ἀποσύροντες τὸν ἄρρωστον εἰς τὴν γωνίαν, ἀλλὰ τὸν φέρουν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐνώπιον τοῦ παρισταμένου πλήθους ἐνεργοῦν τὴν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν. Καὶ τὸ κάμνουν αὐτό, ὄχι διὰ νὰ διαπομπεύσουν τὰς ἀνθρωπίνους συμφοράς, B ἀλλὰ διὰ νὰ παρωθήσουν τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε καθένας νὰ φροντίζῃ ἀγρύπνως διὰ τὴν ὑγείαν του. Τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ἡ Γραφή. Ὅταν εὕρῃ κάποιον ποὺ ἁμαρτάνει, μὲ ὑψηλὴν φωνὴν τὸν προβάλλει διὰ νὰ τὸν θεραπεύσῃ, ὄχι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς. Καὶ μὲ θεατὰς τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον, ἐπιδεικνύει τὴν θεραπείαν καὶ μᾶς διδάσκει νὰ φροντίζωμεν μὲ ἀσφάλειαν διὰ τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν. Ἂς ἴδωμεν, λοιπόν, πῶς ἐπεχείρει τότε ὁ ἱερεὺς νὰ τὸν διορθώσῃ.

Δὲν τοῦ εἶπεν: Ὦ μιαρὲ καὶ μιαρώτατε, ἀνέτρεψες τὰ πάντα καὶ ἐπέφερες πλήρη σύγχυσιν, ἐξέπεσες εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς ἀσεβείας· Οὔτε τοῦ ἀπηύθυνε μακρὸν κατηγορητήριον. C Ἀλλὰ ὅπως οἱ χειρουργοὶ φροντίζουν νὰ κάμουν συντόμως τὴν τομήν, ὥστε μὲ τὴν ταχύτητα τῆς τομῆς νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν αἴσθησιν τοῦ πόνου, ἔτσι καὶ αὐτὸς μὲ τὴν συντομίαν ἠμπόδισε τὴν ἔξαψιν τῆς ὀργῆς τοῦ βασιλέως. Διότι αὐτὸ ποὺ εἶναι ἡ τομὴ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, εἶναι διὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας ὁ ἔλεγχος. Καὶ τὴν μὲν ἐπιείκειαν, πλὴν τῶν ἄλλων, τὴν δεικνύει εἰς ἡμᾶς καὶ μὲ τὴν συντομίαν. Ἂν θέλῃς νὰ ἴδωμεν καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους καὶ ποῦ ἀκριβῶς ἔκρυψε τὸν σίδηρον, ἄκουσε: «Δὲν εἶναι ἰδικόν σου καθῆκον οὔτε καὶ δικαίωμά σου, Ὀζία, νὰ προσφέρῃς θυμίαμα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ εἶναι καθῆκον καὶ δικαίωμα τῶν ἱερέων, τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀαρών, οἱ ὁποῖοι εἶναι καθιε-

10. Σοφ. Σολομ. 2, 14.

ρωμένοι διὰ νὰ προσφέρουν τὸ θυμίαμα».[11] Ἐδῶ τοῦ κατέφερε τὸ πλῆγμα. Καὶ πῶς; Θὰ σᾶς τὸ εἰπῶ ἐγώ. Διατί δὲν εἶπε ἁπλῶς «τῶν ἱερέων», ἀλλὰ προσέθεσε καὶ τὸν Ἀαρών; D Αὐτὸς ὑπῆρξε πρῶτος ἀρχιερεὺς καὶ ἀντιμετώπισε κατὰ τὴν ἐποχήν του τὸ ἑξῆς θρασὺ ἐγχείρημα. Ὁ Δαθάν, δηλαδή, καὶ ὁ Κορὲ καὶ ὁ Ἀβειρὼν ἐστασίασαν ἐναντίον του μαζὶ καὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους καὶ ἤθελαν νὰ ἱερατεύσουν αὐτοί. Ἀλλὰ ἄλλους μὲν ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ τοὺς κατέπιε, ἄλλους τοὺς κατέκαυσε πῦρ ποὺ κατέπεσεν ἄνωθεν.[12] Θέλων λοιπὸν νὰ τοῦ ὑπενθυμίση αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, ἐμνημόνευσε τὸν Ἀαρών, ὁ ὁποῖος ἠδικήθη τότε, ὥστε νὰ παραπέμπη τὴν σκέψιν του εἰς τὴν συμφορὰν τῶν στασιαστῶν. Πλὴν ὅμως, δὲν ἔφερε κανένα ἀποτέλεσμα. E Ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ ἱερέως, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς θρασύτητος τοῦ βασιλέως. Ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἐπαινέση τὸν ἱερέα, νὰ τοῦ ἐκφράση τὴν εὐγνωμοσύνην του διὰ τὴν συμβουλήν, ἐκεῖνος ὠργίσθη, λέγει, καὶ κατέστησε βαρυτέραν τὴν πληγήν. Δὲν εἶναι τόσον κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅσον εἶναι ἡ ἀναισχυντία μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλὰ ὁ Δαυῒδ δὲν ἀντέδρασε ἔτσι. Ἀλλὰ πῶς; Μετὰ τὴν κατηγορίαν
ποὺ τοῦ ἀπήγγειλε ὁ Ναθὰν διὰ τὴν Βηρσαβεέ, εἶπε: 135
A «Ἡμάρτησα ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».[13]

Εἶδες συντετριμμένην καρδίαν; Εἶδες ταπεινωμένην ψυχήν; Εἶδες ὅτι καὶ τὰ παραπτώματα τῶν ἁγίων εἶναι λαμπρά; Ὅπως τὰ ὡραῖα σώματα καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρρώστιας διατηροῦν αἰσθητὰ τὰ ἴχνη τῆς ὡραιότητος,-ἔτσι καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων καὶ εἰς αὐτὰ τὰ παραπτώματά των φέρουν τὰ σύμβολα τῆς ἀρετῆς των. Καὶ ἐκεῖνος μὲν κατηγορεῖτο ἀπὸ τὸν προφήτην εἰς τὸ μέσον τῶν ἀνακτόρων του, παρουσίᾳ πολλῶν. Ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ κατηγορεῖτο μέσα εἰς τὰ ἄδυτα, καὶ ὁ ἔλεγχος ἠσκεῖτο ἄνευ μαρτύρων. Ἀλλὰ οὔτε ἔτσι ἠνέχθη τὴν ἐπιτίμησιν. Τί ἔγινε λοιπόν; Ἔμεινεν ἀνίατος; B Καθόλου, χάρις εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ συνέβη, ὅπως μὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ σεληνιαζομένου, τότε ποὺ οἱ μαθηταὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκδιώξουν ἀπὸ μέσα του τὸν δαίμονα, καὶ εἶπε ὁ Χριστός: «Φέρετέ τον ἐδῶ εἰς ἐμέ».[14] Ἔτσι καὶ τώρα. Καθὼς ὁ ἱερεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποβάλη ἀπὸ μέσα

11. Β' Παραλ. 26, 18.
12. Ἀριθμ. 16 ἑξ., Ψαλμ. 105, 16-18.
13. Β' Βασιλ. 12, 13.
14. Ματθ. 17, 17.

του τὴν ἁμαρτίαν, βαρυτέραν ἀπὸ οἱονδήποτε δαίμονα, ἀναλαμβάνει τὸν ἀσθενῆ ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Καὶ τί κάμνει; Τοῦ στέλλει λέπραν εἰς τὸ μέτωπόν του. «Συνέβη», λέγει, «τὴν στιγμὴν ποὺ αὐτὸς ἠπείλησε τὸν ἱερέα, καὶ ἐξήνθησε λέπρα εἰς τὸ μέτωπόν του»[15] καὶ ἐξήρχετο πλέον, ὅπως αὐτοὶ ποὺ ὡδηγοῦντο εἰς τὴν ἀγχόνην καὶ κρατοῦν εἰς τὸ στόμα τὸ σχοινί, σὰν σύμβολον τῆς καταδίκης των. C Ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἔφερεν εἰς τὸ μέτωπόν του τὸ σύμβολον τῆς ἀτιμίας, χωρὶς νὰ τὸν σύρουν δήμιοι, ἀλλὰ ἀντὶ δημίων τὸν ἔσυρε ἡ ἰδία ἡ λέπρα ποὺ εἶχε εἰς τὴν κεφαλήν του.

Εἰσῆλθε διὰ νὰ λάβη ἱερωσύνην καὶ ἔχασε καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν. Εἰσῆλθε διὰ νὰ γίνη σεβαστότερος καὶ ἔγινε μιαρώτερος. Καὶ πράγματι, ἦταν πλέον ἀτιμότερος καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἰδιώτην, διότι ἦταν ἀκάθαρτος. Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι νὰ μὴ περιορίζεται κανεὶς εἰς τὰ μέτρα τῶν ἀγαθῶν ποὺ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, εἴτε περὶ τιμῆς πρόκειται, εἴτε περὶ γνώσεως. Δὲν βλέπεις αὐτὴν τὴν θάλασσαν πόσον ἀνυπόφορος εἶναι διὰ τὴν βιαιότητά της, ἀπὸ τί κύματα συνταράσσεται; D Ἀλλὰ ὅμως, καθὼς τινάσσεται εἰς μέγα ὕψος καὶ κορυφοῦται μὲ φοβερὸν θυμόν, ὅταν φθάση εἰς τὸ ὅριον ποὺ ἐτέθη εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, τότε διαλύει τὰ κύματα εἰς ἀφροὺς καὶ ἐπανέρχεται πάλι εἰς τὴν θέσιν της. Καὶ ὅμως τί ἄλλο εἶναι ἀσθενέστερον ἀπὸ τὴν ἄμμον; Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐκεῖνο ποὺ τὴν ἐμποδίζει, ἀλλὰ ὁ φόβος ἐκείνου ποὺ καθορίζει τὰ ὅρια. Ἐὰν αὐτὸ δὲν σὲ σωφρονίζη, τότε ἂς σὲ διδάξη ἡ ἱστορία τοῦ Ὀζίου, τὴν ὁποίαν τώρα σᾶς ἀνέπτυξα.

Ἀλλά, ἀφοῦ εἴδαμε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀνταξίαν τιμωρίαν, ἔλα νὰ ἀποδείξωμεν τώρα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ τὴν μεγάλην του ἐπιείκειαν. Διότι δὲν πρέπει νὰ ἐμφανίζωμεν μὲ τὸν λόγον μόνον τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ τὴν καλωσύνην, E ὥστε οὔτε εἰς ἀπόγνωσιν νὰ ρίπτωμεν τοὺς ἀκροατάς, οὔτε εἰς ἀδιαφορίαν. Ἔτσι κάμνει καὶ ὁ Παῦλος καὶ συνθέτει τὴν παραίνεσιν καὶ μὲ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα, λέγων τὰ ἑξῆς: «Πρόσεχε καὶ κοίταξε καλὰ ποίαν ἀγαθότητα καὶ ποίαν ἀμείλικτον αὐστηρότητα ἔδειξεν ὁ Θεός».[16] Καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἀνορθώση αὐτὸν ποὺ ἔπεσε, καὶ μὲ φόβον καὶ μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας. Εἶδες

15. Β' Παραλ. 26, 19.
16. Ρωμ. 11, 22.

τὴν αὐστηρότητα τοῦ Θεοῦ; Ἰδὲ τώρα καὶ τὴν καλωσύνην του. 136 A Πῶς θὰ ἴδωμεν, λοιπόν, τὴν καλωσύνην; Ἂν μάθωμεν ποιας τιμωριας ἦταν ἄξιος ὁ Ὀζιας. Ποιας λοιπὸν ἦταν ἄξιος; Εὐθὺς ὡς επάτησε τὰ ἱερὰ πρόθυρα μὲ τόσην ἀναισχυντίαν, ἦταν ἄξιος μυρίων κεραυνῶν καὶ τοῦ ἐσχάτου κολασμοῦ. Διότι, ἐὰν ἐκεῖνοι ποὺ πρῶτοι ἀπετόλμουν παρομοιαν πρᾶξιν, δηλαδὴ οἱ περὶ τὸν Δαθάν, Κορὲ καὶ Ἀβειρων, ἔλαβαν τέτοιαν τιμωρίαν, πολὺ περισσότερον ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ ἔτσι αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐσωφρονίσθη κἂν ἀπὸ τὰς συμφορὰς ἐκείνων.[17] Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἔκαμε αὐτό, ἀλλὰ προηγουμένως τοῦ προσέφερε διὰ τοῦ ἱερέως λόγους γεμάτους ἀπὸ μεγάλην ἐπιείκειαν. B Καὶ αὐτὰ ποὺ ὁ Χριστὸς παρήνεσε τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάμνουν, ὅταν ἁμαρτάνουν μεταξύ των, τοῦτο ἔκαμε ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. «Ἐὰν σοῦ πταίση εἰς κάτι ὁ ἀδελφός σου», λέγει, «πήγαινε καὶ ὑπόδειξέ του τὸ πταίσιμόν του αὐτό, ἰδιαιτέρως μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι παρὼν κανένας ἄλλος».[18] Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς ἤλεγξε αὐτὸν τὸν βασιλέα. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς λέγει: «Ἐὰν δὲν σὲ ἀκούση, μὴ τὸν θεωρῇς πλέον ὡς ἀληθινὸν μέλος τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ ἔχε τον καθὼς τὸν εἰδωλολάτρην καὶ τὸν τελώνην».[19] Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλανθρωπίαν παρέβη τοὺς ἰδίους του νόμους, οὔτε καὶ ἔτσι τὸν ἀπέκοψε, οὔτε, ἐνῷ παρήκουσε καὶ ἠγανάκτησεν τὸν ἀπέβαλε, ἀλλὰ πάλιν τὸν πλησιάζει καὶ τὸν τιμωρεῖ μὲ ἕνα τρόπον ποὺ ἀπεσκόπει μᾶλλον εἰς τὴν διόρθωσίν του παρὰ εἰς τὴν τιμωρίαν. C Διότι δὲν ἐξαπέλυσεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κεραυνόν, οὔτε κατέκαυσε τὴν ἀναίσχυντον κεφαλήν του, ἀλλὰ τὸν ἐτιμώρησε μόνον μὲ τὴν λέπραν.

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τοῦ Ὀζίου. Ἐγὼ θὰ προσθέσω κάτι ἀκόμη καὶ θὰ σταματήσω. Τί εἶναι αὐτό; Ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐθέσαμε πρὸς διερεύνησιν. Διατί εἰς τὰ κοσμικὰ γεγονότα καὶ εἰς τὰς προφητείας, ἐνῷ ὅλοι συνηθίζουν νὰ σημειώνουν τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τῶν βασιλέων, αὐτὸς ὁ προφήτης παρέλειψεν αὐτὸ καὶ ἀναφέρει τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ Ὀζίου λέγων τὰ ἑξῆς: «Καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας». Καὶ ὅμως ἠδύνατο νὰ εἰπῇ «κατὰ τὸν χρόνον ποὺ ἐ-

17. Πρβλ. σημείωσιν 12 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
18. Ματθ. 18, 15.
19. Αὐτ. 18, 16-17.

βασίλευε», D ὅπως συνήθιζον ὅλοι οἱ προφῆται. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμε. Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον δὲν τὸ ἔκαμε; Ὑπῆρχε παλαιὸς νόμος νὰ ἐκδιώκεται ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν ὁ λεπρός, ὥστε καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως νὰ ζοῦν καλύτερα καὶ ὁ ἴδιος ὁ λεπρὸς νὰ μὴ ἀποτελῇ πρόχειρον ἀφορμὴν πειραγμάτων καὶ χλευασμοῦ εἰς ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ ὑβρίζουν, ἀλλά, μένων ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν νὰ ἔχῃ τὴν ἐρημίαν σὰν παραπέτασμα τῆς συμφορᾶς του. Τοῦτο ἔπρεπε νὰ ὑπομείνῃ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μετὰ τὴν λέπραν. Ἀλλὰ δὲν τὸ ὑπέμεινε, E διότι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως τὸν ἐσεβάσθησαν διὰ τὸ ἀξίωμά του, καὶ διέμενε εἰς τὴν οἰκίαν του κρυφίως.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐξώργισε τὸν Θεόν, ὥστε κατέπαυσε τὴν προφητείαν. Καὶ ἔγινεν ὅ,τι συνέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡλί: «Ὁ προφητικὸς λόγος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦταν σπάνιος, δὲν ὑπῆρχε δὲ καὶ προφητεία δι' ὁραμάτων, ἡ ὁποία νὰ διατάσσῃ τὰ δέοντα καὶ νὰ ξεχωρίζῃ ρητῶς τὸ ὀρθὸν ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς».[20] Σὺ δὲ κάμε μου τὴν χάριν καὶ πρόσεχε νὰ ἴδῃς καὶ ἐδῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν κατέστρεψε τὴν πόλιν, οὔτε ἠφάνισε τοὺς κατοίκους της. Ἀλλὰ ἔκαμε αὐτὸ ποὺ κάμνουν οἱ φίλοι πρὸς τοὺς ἰσοτίμους των φίλους, ὅταν ἔχουν κάτι δίκαιον νὰ τοὺς κατηγορήσουν καὶ τὸ παρασιωποῦν. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὸ ἔθνος, ἂν καὶ ἦταν ἄξιον μεγαλυτέρας τιμωρίας. 137 A Διότι ἐγὼ μὲν ἐξεδίωξα αὐτόν, λέγει, ἀπὸ τὸν ναόν, σεῖς δὲ δὲν τὸν ἐκδιώκετε οὔτε ἀπὸ τὴν πόλιν; Ἐγὼ τὸν ἔδεσα μὲ τὴν λέπραν καὶ σᾶς τὸν παρέδωσα ἰδιώτην, σεῖς δὲ οὔτε τότε δὲν ἐδέχθητε ὑπέρτεροί του, ἀλλὰ δὲν ἠμπορέσατε νὰ ἐκδιώξετε ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτόν, ὁ ὁποῖος κατεδικάσθη ἀπὸ ἐμέ; Αὐτὸ βεβαίως ποῖος βασιλεὺς θὰ τὸ ἠνείχετο μὲ πραότητα καὶ δὲν θὰ ἀνέτρεπεν ἐκ βάθρων τὴν πόλιν, ὅταν ἔβλεπεν ὅτι παρέμεινε εἰς τὴν πόλιν ὁ διαταχθεὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς πόλεως; Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν ἔκαμε αὐτό. Διότι ἦταν Θεὸς καὶ ὄχι ἄνθρωπος. Ὅταν ὅμως ἀπέθανε, μαζὶ μὲ τὴν ζωὴν ἐκείνου κατέπαυσε καὶ τὴν ὀργήν του πρὸς αὐτοὺς καὶ ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς προφητείας B καὶ ἐπανῆλθε πάλιν πρὸς αὐτούς. Σὺ δὲ μελέτησε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς συμφιλιώσεως. Ἐὰν ἐξετάσῃ κανεὶς τὸ πρᾶγμα μὲ πνεῦμα αὐστηρᾶς δικαιοσύνης, οὔτε τότε ἔπρεπε νὰ συμφιλιωθῇ. Διὰ ποῖον λό-

20. Α' Βασιλ. 3, 1.

γον; Διότι ἡ ἀποβολὴ τοῦ Ὀζίου τελικῶς ἀπὸ τὴν πόλιν δὲν ὑπῆρξε ἰδικόν των κατόρθωμα. Διότι δὲν τὸν ἀπεμάκρυναν αὐτοὶ βιαίως, ἀλλὰ τὸν ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν πόλιν ὁ θάνατος ποὺ ἐπῆλθε κατὰ φυσικὴν ἀναγκαιότητα. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν λεπτολογεῖ τὰ πράγματα ποὺ σχετίζονται μὲ ἡμᾶς μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου, ἀλλὰ ζητεῖ ἕνα μόνον, μίαν εὐκαιρίαν νὰ συμφιλιωθῇ πρὸς ἡμᾶς. Δι' ὅλα αὐτά, ἂς εὐχαριστήσωμεν αὐτόν, ἂς δοξάσωμεν τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν του, C τῆς ὁποίας εἴθε ὅλοι νὰ φανῶμεν ἄξιοι μὲ τὴν χάριν καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ'

ΕΙΣ ΤΑ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Μόλις ἐπὶ τέλους διεπλεύσαμεν τὸ πέλαγος τοῦ Ὀζίου. Καὶ ἀργήσαμε νὰ τὸ διαπλεύσωμεν, ὄχι διότι ἡ ὁδὸς ἦταν μακρά, 137 D ἀλλὰ διότι σεῖς οἱ συμπλέοντες εἶσθε φιλομαθεῖς. Ἔτσι καὶ ἕνας κυβερνήτης σκάφους, ποὺ ἔχει ἐπιβάτας φιλοτίμους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἴδουν ξένας πόλεις, δὲν διανύει τὴν ὁδὸν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, ἔστω καὶ ἂν εἶναι τὸ διάστημα μιᾶς ἡμέρας ταξίδι, ἀλλὰ ἀναγκάζεται νὰ χρονοτριβῇ περισσότερον προσορμίζων τὸ σκάφος εἰς κάθε λιμένα, καὶ ἐπιτρέπει νὰ εἰσέρχωνται οἱ ἐπιβάται εἰς κάθε πόλιν, ὥστε νὰ ἱκανοποιῇ ἕνα μέρος τῆς ἐπιθυμίας των. Τὸ ἴδιον ἐκάμαμε καὶ ἡμεῖς, χωρὶς νὰ πλέωμεν εἰς νήσους, οὔτε νὰ ἐπιδεικνύωμεν ἐπίνεια καὶ λιμένας καὶ πόλεις, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων E καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν παρρησίαν τοῦ ἱερέως, τὴν ὀργὴν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐξεδηλώθησαν καὶ τὰ δύο πρὸς διόρθωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν βασιλικὴν πόλιν, ἂς μὴ βραδύνωμεν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνάλογον σεμνότητα, ὡς ἄνθρωποι ποὺ πρόκειται νὰ εἰσέλθωμεν εἰς πόλιν, ἂς ἀναβῶμεν εἰς τὴν ἄνω μητρόπολιν, τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν μητέρα ὅλων μας, τὴν ἐλευθέραν, 138 A ὅπου εἶναι τὰ Σεραφείμ, ὅπου τὰ Χερουβίμ, ὅπου εἶναι αἱ χιλιάδες τῶν ἀρχαγγέλων, αἱ μυριάδες τῶν ἀγγέλων, ὅπου εἶναι ὁ βασιλικὸς θρόνος. Ἂς μὴ παραστῇ λοιπὸν κανεὶς βέβηλος, κανεὶς μιαρός. Διότι θ' ἀναπτύξωμεν μυστικὰ θέματα. Ἂς μὴ παραστῇ λοιπὸν κανεὶς ἀκάθαρτος καὶ ἀνάξιος τῆς ἀκροάσεως αὐτῆς. Ἢ μᾶλλον ἂς παραστῇ καὶ ὁ βέβηλος καὶ ὁ μιαρός, ἀλλὰ νὰ εἰσέλθῃ, ἀφοῦ ἀφήσῃ ἀπέξω κάθε εἴδους ἀκαθαρσίαν καὶ πονηρίαν. Διότι καὶ ἐκεῖνον μὲ τὰ ρυπαρὰ ἱμάτια διὰ τοῦτο τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸν νυμφῶνα καὶ τὴν νυμφικὴν παστάδα ὁ πατὴρ τοῦ γαμβροῦ, ὄχι ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶχε ρυπαρὰ ἱμάτια, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἰσῆλθε μὲ αὐτὰ εἰς τὸν γάμον. B Διότι δὲν τοῦ εἶπε, «διατί δὲν ἔχεις ἔνδυμα γάμου;», ἀλλὰ τοῦ εἶπε, «διατί εἰσῆλθες ἔτσι, χωρὶς νὰ ἔχῃς

ἔνδυμα γάμου;».[1] Ἴστασο, τοῦ λέγει, εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἐζητιάνευες, ἀλλὰ ἡ πενία σου δὲν μὲ ἠμπόδισε νὰ σὲ προσκαλέσω, δὲν σὲ ἀπεστράφην διὰ τὴν ἀσημότητά σου, ἀλλὰ σὲ ἀπήλλαξα ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν εὐτέλειαν καὶ σὲ εἰσήγαγον εἰς τὸν ἱερὸν νυμφῶνα καὶ σὲ ἔκρινα ἄξιον νὰ μετάσχης εἰς βασιλικὰ δεῖπνα καὶ ἄξιον ὑψηλῆς τιμῆς, σέ, ὁ ὁποῖος ἦσουν ἄξιος τῆς ἐσχάτης τιμωρίας. Σὺ ὅμως, οὔτε μὲ τὰς εὐεργεσίας ἔγινες καλύτερος, ἀλλὰ παρέμεινες εἰς τὴν συνηθισμένην σου κακίαν καὶ προσέβαλες τὸν γάμον, καθὼς καὶ τὸν γαμπρόν. C Φύγε, λοιπόν, καὶ λάβε τὴν ἀξίαν τιμωρίαν διὰ τὴν ἀναισθησίαν σου αὐτήν. Ἂς σκεφθῇ λοιπὸν καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἂς προσέξῃ μήπως ἀκούσῃ αὐτὴν τὴν φωνὴν καί, ἀφοῦ ἀποβάλῃ κάθε σκέψιν ἀναξίαν τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, τότε νὰ μετάσχῃ εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν. «Καὶ συνέβη», λέγει, «κατὰ τὸ ἔτος ποὺ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ὀζίας, εἶδον τὸν Κύριον νὰ κάθηται ἐπάνω εἰς θρόνον ὑψηλὸν καὶ μετέωρον».[2] Πῶς τὸν εἶδε, δὲν γνωρίζω. Διότι ἀνέφερε, ὅτι εἶδε, ἀλλὰ ἀπεσιώπησε τὸ πῶς τὸν εἶδε. Δέχομαι αὐτὰ ποὺ εἶπε καὶ δὲν ἐπιζητῶ μὲ περιέργειαν νὰ μάθω ὅσα ἀπεσιωπήθησαν. Κατανοῶ αὐτὰ ποὺ ἀπεκαλύφθησαν, ἀλλὰ δὲν περιεργάζομαι ὅσα ἔμειναν συγκεκαλυμμένα. Διότι δι' αὐτὸ ἔχουν συγκαλυφθῆ. D Ἡ διήγησις τῶν Γραφῶν εἶναι χρυσὸς πέπλος, χρυσὸ τὸ στιμόνι, χρυσὸ καὶ τὸ ὑφάδι. Δὲν παρεισάγω εἰς αὐτὸν τὰ νήματα τῆς ἀράχνης. Γνωρίζω τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἰδικῶν μου λογισμῶν. «Μὴ μετακινῇς τὰ παλαιότατα σύνορα τῶν ἀγρῶν, τὰ ὁποῖα ἔθεσαν οἱ πρόγονοί σου».[3] Δὲν εἶναι ἀσφαλὲς νὰ μετακινῇς τὰ ὅρια. Καὶ πῶς θὰ μετακινήσωμεν τὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα ἔθεσεν ὁ Θεός; Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς εἶδε τὸν Θεόν; Γίνε καὶ σὺ προφήτης. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, θὰ εἴπῃ κάποιος νὰ γίνῃ αὐτό, ἀφοῦ ἔχω γυναῖκα καὶ φροντίζω διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων μου; Εἶναι δυνατόν, ἀγαπητέ μου, ἂν θέλῃς. Διότι καὶ αὐτὸς εἶχε γυναῖκα καὶ ἦτο πατὴρ δύο τέκνων, ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ γίνῃ προφήτης. E Διότι ὁ γάμος δὲν ἀποτελεῖ ἐμπόδιον νὰ ταξιδεύσωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν. Διότι, ἐὰν ἀπετέλει ἐμπόδιον καὶ ἐπρόκειτο ἡ γυναῖκα νὰ μᾶς ὑπονομεύῃ δὲν θὰ τὴν ἐδημιούργει ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς καὶ δὲν θὰ τὴν ὠνόμαζε βοηθόν του. Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ εἰπῶ τί εἶναι τέλος πάντων

1. Ματθ. 22, 12.
2. Ἡσ. 6, 1.
3. Παροιμ. 22, 28.

αὐτὸ τὸ «ἐκάθητο ὁ Θεός». Διότι ὁ Θεὸς δὲν κάθηται. Διότι ἡ ἔννοια αὐτὴ ἀφορᾷ τὰ σώματα καὶ τὸ Θεῖον εἶναι ἀσώματον.

130 A Ἤθελα νὰ σᾶς εἰπῶ τί εἶναι τέλος πάντων ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν περιορίζεται καὶ δὲν περικλείεται εἰς θρόνον. Ἀφοῦ τὸ θεῖον δὲν δύναται νὰ περιγραφῇ. Ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως ἐνδιατρίβων εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν τῶν θεμάτων, προδώσω τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους μου. Καὶ πράγματι, σᾶς βλέπω ὅλους νὰ περιμένετε μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸν τὴν διήγησιν διὰ τὰ Σεραφείμ, καὶ ὄχι μόνον σήμερον, ἀλλὰ ἤδη ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν. Δι' αὐτὸ ὁ λόγος, καθὼς διακόπτει τὸ πλῆθος τῶν νοημάτων ποὺ συναντᾷ εἰς τὴν μεγάλην ρύμην του, ὡσὰν πλῆθος ἀνθρώπων, σπεύδει πρὸς τὴν ἐξήγησιν ἐκείνων. «Καὶ τὰ Σεραφεὶμ ἵσταντο πέριξ αὐτοῦ εἰς σχῆμα κύκλου».[4] Ἰδοὺ τὰ Σεραφείμ, ποὺ ἀπὸ τόσον καιρὸν ὅλοι ἐπεθυμεῖτε νὰ τὰ ἰδῆτε. Κοιτάξετέ τα λοιπόν, B καὶ ἱκανοποιήσατε τὴν ἐπιθυμίαν σας, ἀλλὰ χωρὶς θόρυβον, οὔτε μὲ βεβιασμένην σκέψιν, πρᾶγμα ποὺ γίνεται κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν βασιλέων. Ἐκεῖ βεβαίως τὸ πρᾶγμα συμβαίνει εὐλόγως. Διότι οἱ δορυφόροι δὲν περιμένουν, ὥστε οἱ θεαταὶ νὰ τὰ ἴδουν ὅλα, ἀλλὰ πρὶν φανοῦν καλῶς ὅλα εἰς αὐτούς, τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ἐπισπεύσουν. Ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει ἔτσι. Ἀλλὰ ὁ λόγος σταματᾷ καὶ μᾶς ἐπιτρέπει τὴν θέαν. Ἕως ὅτου διατρέξετε ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ διατρέξετε. «Καὶ τὰ Σεραφεὶμ ἵσταντο πέριξ αὐτοῦ εἰς σχῆμα κύκλου». Προτοῦ, λοιπόν, νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν οὐσίαν τοῦ ἀξιώματος τῶν Σεραφείμ, μᾶς ἐδίδαξε τὴν ἀξίαν των ἀπὸ τὸν τόπον, ἀπὸ τὸ γεγονὸς δηλαδὴ ὅτι ἵσταντο πλησίον. C Διότι δὲν μᾶς εἶπε πρῶτον τί εἶναι τὰ Σεραφείμ, ἀλλὰ μᾶς εἶπε ποῦ ἵσταντο. Πραγματικά, τοῦτο ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ἐκεῖνο. Πῶς; Διότι δὲν εἶναι τόσον τοῦτο τὸ στοιχεῖον, τὸ ὅτι εἶναι δηλαδὴ Σεραφείμ, ποὺ ἀποδεικνύει τὰς δυνάμεις ἐκείνας μεγάλας, ὅσον τὸ γεγονὸς ὅτι ἵστανται πλησίον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Καὶ πραγματικά, καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν ἐπισημοτέρους τῶν δορυφόρων ἐκείνους, ποὺ ἀκολουθοῦν ἔφιπποι πλησίον τοῦ βασιλικοῦ ὀχήματος. Ἔτσι καὶ ἀπὸ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις ἐκεῖναι εἶναι λαμπρότεραι, ὅσαι εὑρίσκονται πλησιέστερον πρὸς τὸν θρόνον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης παρέλειψε νὰ ὁμιλήσῃ πρῶτον διὰ τὴν ἀξίαν ποὺ ἀπορ-

4. Ἡσ. 6, 2.

ρέει, ἀπὸ τὴν φύσιν των καὶ μᾶς ὡμίλησε διὰ τὴν ὑπεροχήν των, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸν τόπον, D διότι ἐγνώριζεν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος στολισμός των καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κάλλος αὐτῶν τῶν ὑπάρξεων. Καὶ πραγματικά, τοῦτο εἶναι ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀσφάλεια, τὸ νὰ φαίνωνται δηλαδὴ πέριξ τοῦ θρόνου ἐκείνου. Ταῦτο ἠμπορεῖτε νὰ τὸ ἴδητε καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους. Διότι ὁ Χριστός, θέλων ν' ἀποδείξῃ αὐτοὺς μεγάλους, δὲν εἶπεν, ὅτι εἶναι ἄγγελοι, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἀπεσιώπησε καὶ εἶπε: «Διότι οἱ φύλακές των ἄγγελοι ἀποτελοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ ἄμεσον περιβάλλον καὶ βλέπουν πάντοτε τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου ποὺ εὑρίσκεται εἰς τοὺς οὐρανούς».[5] Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖ σημαντικώτερον καὶ ἀπὸ τὴν ἀγγελικὴν φύσιν εἶναι τὸ ὅτι βλέπουν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός, ἔτσι σημαντικώτερον ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῶν Σεραφεὶμ εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἵστανται πέριξ τοῦ θρόνου καὶ ἔχουν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ μέγα δύνασαι νὰ λάβῃς καὶ σύ, ἂν θέλῃς. E Διότι δὲν εὑρίσκεται μόνον ἐν μέσῳ τῶν Σεραφείμ, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν ἰδίων, ἂν θέλωμεν. «Διότι ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι δι' ἐμὲ καὶ διὰ σκοποὺς συμφώνους πρὸς τὸ θέλημά μου, ἐκεῖ εἶμαι καὶ ἐγὼ μεταξύ των, διὰ νὰ εἰσακούω, ἐμπνέω, ὁδηγῶ καὶ φυλάσσω αὐτούς».[6] Καὶ «ὁ Κύριος εἶναι πλησίον, συμπαραστάτης καὶ βοηθός, εἰς ὅλους ἐκείνους, ποὺ εἶναι συντετριμμένοι ψυχικῶς ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ θὰ σώσῃ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποκτήσει τὸ ταπεινὸν φρόνημα».[7] Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος φωνάζει: «Πρὸς τὰ ἄνω διευθύνατε καὶ προσηλώσατε τὰς σκέψεις σας, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ Χριστὸς καθήμενος εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρός».[8] 140 A Εἶδες πῶς μᾶς ἔστησε μὲ τὰ Σεραφεὶμ καὶ μᾶς ἔφερε πλησίον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου; Ἔπειτα λέγει: «Ἓξ πτέρυγες εἰς τὸ ἕνα καὶ ἓξ εἰς τὸ ἄλλο».[9] Τί μᾶς φανερώνουν αὗται αἱ ἓξ πτέρυγες; Μᾶς φανερώνουν ὅτι αἱ ὑπάρξεις αὗται χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν καὶ μετέωρον καὶ ἐλαφρὸν καὶ ταχύ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Γαβριὴλ κατέρχεται πτερωτός, ὄχι διότι ἡ ἀσώματος ἐκείνη δύναμις ἔχει πτερά, ἀλλὰ διὰ νὰ φανῇ ὅτι κατῆλθεν ἀπὸ ὑψηλότατα μέρη καὶ κατέφθασεν, ἀφοῦ ἄφησε τὴν οὐράνιον διαμονήν του. Τί ὑποδηλώνει

5. Ματθ. 18, 10.
6. Ἐνθ. ἀν. 18, 20.
7. Ψαλμ. 33, 19.
8. Κολασ. 3, 2.
9. Ἠσ. 6, 2.

δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν πτερύγων; Ἐδῶ δὲν χρειάζεται ἡ ἰδική μας ἑρμηνεία, διότι τὴν ἐξήγησιν τὴν δίδει ὁ ἴδιος ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐξηγεῖ τὴν χρῆσιν των. B «Μὲ τὰς δύο», λέγει «ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπα αὐτῶν».[10] Καὶ εὐλόγως, διότι τὰς χρησιμοποιοῦν εἰς διπλοῦν φράγμα, μὲ τὸ ὁποῖον προστατεύουν τοὺς ὀφθαλμούς των, διότι δὲν δύνανται νὰ ὑπομείνουν τὴν λάμψιν, ἡ ὁποία ἐκπηδᾷ ἀπὸ τὴν δόξαν ἐκείνην». Καὶ μὲ τὰς ἄλλας δύο ἐκάλυπτον τοὺς πόδας», ἴσως διὰ τὴν ἰδίαν ἔκπληξιν. Διότι καὶ ἡμεῖς συνηθίζομεν, ὅταν μᾶς καταλάβῃ κάποιο θάμβος, νὰ καλύπτωμεν ἀπὸ παντοῦ τὸ σῶμα. Καὶ τί λέγω τὸ σῶμα, ὅταν καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ παθαίνει τὸ ἴδιον εἰς στιγμὰς ὑπερβολικῶν ἀποκαλύψεων καί, ἀφοῦ περιορίσῃ τὰς ἐνεργείας της, ἀποσύρεται εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος, C τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ ὡς περίβλημα διὰ νὰ προστατευθῇ ἀπὸ παντοῦ; Ἀλλά, ὅταν ἀκούῃς δι' ἔκπληξιν καὶ θάμβος, μὴ νομίζῃς ὅτι κατείχοντο ἀπὸ καμμίαν δυσάρεστον ἀγωνίαν. Διότι μαζὶ μὲ τὴν ἔκπληξιν αὐτὴν εἶναι ἀνάμικτος καὶ κάποια ἀπέραντος ἡδονή.

Μὲ τὰς δύο ἄλλας ἵπταντο. Καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖον, ὅτι συνεχῶς ἐπιθυμοῦν τὰ ὑψηλὰ καὶ ποτὲ δὲν βλέπουν πρὸς τὰ κάτω. «Καὶ ἔκραζεν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος».[11] Καὶ ἡ κραυγὴ πάλιν εἶναι δι' ἡμᾶς μέγιστον δεῖγμα θαυμασμοῦ. Διότι δὲν ὑμνοῦν ἁπλῶς, ἀλλὰ ὑμνοῦν μὲ ἰσχυρὰν κραυγήν. Καὶ δὲν ὑμνοῦν ἁπλῶς μὲ κραυγήν, ἀλλὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ διαρκῶς. D Διότι τὰ λαμπρὰ σώματα, ὅταν εἶναι ὑπερβολικῶς λαμπρά, τότε μόνον συνηθίζουν νὰ μᾶς ἐκπλήττουν, ὅταν τὰ βλέπωμεν διὰ πρώτην φοράν. Ὅταν ὅμως τὰ ἴδωμεν πολλὰς φοράς, ἡ ἔκπληξις καταλύεται ἀπὸ τὴν συνήθειαν, καθὼς ἐσυνήθισαν οἱ ὀφθαλμοί μας εἰς τὴν θέαν τῶν σωμάτων αὐτῶν. Διὰ τοῦτο. καὶ ὅταν ἴδωμεν βασιλικὴν εἰκόνα, ποὺ ἀφιερώθη προσφάτως καὶ λάμπει ἀπὸ τὰ χρώματα, ἐκπληττόμεθα. Ὕστερα δὲ ἀπὸ μίαν ἢ καὶ δευτέραν ἡμέραν δὲν θαυμάζομεν πλέον. E Καὶ τί καταφεύγω εἰς τὸ παράδειγμα τῆς βασιλικῆς εἰκόνος, ἀφοῦ τὸ ἴδιον παθαίνομεν καὶ μὲ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, λαμπρότερον σῶμα ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει; Ἔτσι ἐπὶ ὅλων τῶν σωμάτων ἡ συνήθεια ἐξαφανίζει τὸν θαυμασμόν. Ἀλλὰ μὲ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλὰ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον.

10. Αὐτόθι.
11. Ἐνθ. ἀν. στ. 3.

Ὅσον, δηλαδή αἱ δυνάμεις αὐταί ἀντικρύζουν τήν δόξαν ἐκείνην, τόσον περισσότερον ἐκπλήττονται καί ἐπιτείνουν τόν θαυμασμόν. 141 A Διά τοῦτο ἀπό τότε πού ὑπάρχουν μέχρι τώρα, καθώς βλέπουν τήν δόξαν ἐκείνην, ποτέ δέν ἔπαυσαν νά βοοῦν μετ' ἐκπλήξεως. Ἀλλά αὐτό πού δοκιμάζομεν ἡμεῖς εἰς μίαν στιγμήν, ὅταν ἴδωμεν μίαν ἀστραπήν, αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι τό ὑπομένουν διαρκῶς καί κατέχονται ἀκαταπαύστως ἀπό ἕνα εὐχάριστον θαυμασμόν. Καί πραγματικά, δέν κράζουν μόνον, ἀλλά κράζουν ὁ ἕνας πρός τόν ἄλλον, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ σημεῖον τῆς ἰσχυρᾶς ἐκπλήξεως. Ἔτσι καί ἡμεῖς, ὅταν ἐκσπᾷ βροντή ἤ σείεται ἡ γῆ, δέν ἀναπηδῶμεν μόνον καί φωνάζομεν, ἀλλά καί καταφεύγομεν πολλοί μαζί εἰς τάς οἰκίας. Τό ἴδιον κάμνουν καί τά Σεραφείμ. Καί διά τοῦτο τό ἕνα πρός τό ἄλλο κράζει: B Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος.

Ἆρά γε ἀνεγνωρίσατε τήν φωνήν αὐτήν; Ἆρά γε εἶναι ἰδική μας φωνή ἤ τῶν Σεραφείμ; Εἶναι καί ἰδική μας καί τῶν Σεραφείμ, χάρις εἰς τόν Χριστόν, ὁ ὁποῖος κατερρίψε τόν μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ καί εἰρηνοποίησεν ὅλα ὅσα εἶναι εἰς τούς οὐρανούς καί εἰς τήν γῆν καί τά ἔκαμε ἕνα καί τά δύο.[12] Διότι παλαιότερον ὁ ὕμνος αὐτός ἐψάλλετο μόνον εἰς τούς οὐρανούς. Ὅταν ὅμως ὁ Κύριος ἠξιώθη νά κατέλθη εἰς τήν γῆν, ἔφερε πρός ἡμᾶς καί αὐτήν τήν μελῳδίαν. C Διά τοῦτο καί ὁ μέγας αὐτός ἀρχιερεύς, ὅταν ἐστάθη εἰς τήν ἁγίαν αὐτήν τράπεζαν, προσφέρων τήν λογικήν λατρείαν καί θυσιάζων τήν ἀναίμακτον θυσίαν, δέν μᾶς καλεῖ ἁπλῶς εἰς τόν ὕμνον αὐτόν, ἀλλά, ἀφοῦ πρῶτα ὠνόμασε τά Χερουβείμ, καί ἔκαμε μνείαν τῶν Σεραφείμ, τότε μᾶς προτρέπει ὅλους νά ἀναπέμψωμεν τήν τρομεράν αὐτήν κραυγήν, ἀνασύρων τήν διάνοιάν μας ἀπό τήν γῆν πρός τόν οὐρανόν μέ τήν μνείαν τῶν συγχορευτῶν ἀγγέλων, ὡσάν νά φωνάζη σχεδόν πρός τόν καθένα ἀπό ἡμᾶς καί νά λέγη: Ψάλλεις μαζί μέ τά Σεραφείμ, στάσου μαζί μέ τά Σεραφείμ, ἄνοιξε τάς πτέρυγας μαζί μέ ἐκεῖνα, πέταξε μαζί μέ ἐκεῖνα πέριξ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. D Καί τί θαυμαστόν, ἐάν ἐστάθης μαζί μέ τά Σεραφείμ, ἀφοῦ ὁ Θεός σοῦ ἐπέτρεψε νά λαμβάνης ἐλευθέρως ἐκεῖνα πού δέν ἐτόλμησαν τά Σεραφείμ νά τά ψαύσουν; «Ἀπεστάλη», λέγει, «πρός ἐμέ ἕνα ἀπό τά Σεραφείμ καί ἐκράτει ἀναμμένο κάρβουνο πού τό ἔλαβε μέ τήν λαβίδα

12. Πρβλ. Ἐφεσ. 2, 14.

ἀπό τό θυσιαστήριον».[13] Ἐκεῖνο τό θυσιαστήριον ἀποτελεῖ ἀντίτυπον καί εἰκόνα τούτου τοῦ θυσιαστηρίου. Ἐκεῖνο τό πῦρ ἀποτελεῖ ἀντίτυπον τούτου τοῦ πνευματικοῦ πυρός. Ἀλλά τά Σεραφείμ δέν ἐτόλμησαν νά τό ψαύσουν μέ τήν χεῖρα, ἀλλά μέ τήν λαβίδα. Ἐνῷ σύ τό λαμβάνεις μέ τήν χεῖρα. Ἄν λοιπόν, ἀποβλέψης πρός τήν ἀξίαν τῶν προκειμένων ἀγαθῶν, E θά ἴδῃς ὅτι αὐτά εἶναι πολύ μεγαλύτερα καί ἀπό τήν ἐπαφήν μέ τά Σεραφείμ. Ἐάν δέ ἐννοήσῃς τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου σου, βλέπεις ὅτι ἡ χάρις τῶν προκειμένων ἀγαθῶν δέν ἐντρέπεται νά κατέλθη πρός τήν ἰδικήν μας εὐτέλειαν.

Ὅλα αὐτά ἔχων ὑπ' ὄψιν σου, ἄνθρωπε, καί ἀναλογιζόμενος τό μέγεθος τῆς δωρεᾶς, ἀναστήσου ἐπί τέλους καί, ἀφοῦ ἀπομακρυνθῆς ἀπό τήν γῆν, νά ἀναβῆς πρός τόν οὐρανόν. Ἀλλά σέ ἕλκει τό σῶμα καί σέ πιέζει πρός τά κάτω; Ἀλλά ἰδού, ἔρχονται αἱ νηστεῖαι πού καθιστοῦν ἐλαφρά τά πτερά τῆς ψυχῆς καί τό φορτίον τῆς σαρκός τό κάμνουν, ὥστε νά εἶναι ἐλαφρόν, ἀκόμα καί ἄν παραλάβουν ἕνα σῶμα βαρύτερον καί ἀπό μολύβι. 142 A Ἀλλά ἄς ἀφήσωμεν τόν λόγον διά τήν νηστείαν καί ἄς κινήσωμεν τόν λόγον διά τά μυστήρια, χάριν τῶν ὁποίων ἔχουν καθιερωθῆ καί αἱ νηστεῖαι. Ὅπως, δηλαδή, σκοπός τῶν ἀθλημάτων κατά τούς Ὀλυμπιακούς ἀγῶνας ἦταν ὁ στέφανος, ἔτσι καί τῆς νηστείας σκοπός εἶναι ἡ καθαρά κοινωνία μετά τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐάν δέν τό ἐπιτύχωμεν αὐτό μέ τάς ἡμέρας τῆς νηστείας, θά ἔχωμεν καταπονήσει ματαίως τόν ἑαυτόν μας, διότι θά ἀναχωρήσωμεν ἀπό τόν στίβον τῆς νηστείας ἀστεφάνωτοι καί χωρίς βραβεῖα. Διά τοῦτο καί οἱ πατέρες μας παρέτειναν τό στάδιον τῆς νηστείας, παρέχοντες εἰς ἡμᾶς προθεσμίαν νά μετανοήσωμεν, ὥστε ἀφοῦ καθαρθῶμεν καί ἀποπλυθῶμεν, τότε νά προσέλθωμεν. B Διά τοῦτο καί ὁ ἴδιος φωνάζω ἀπό τώρα μέ καθαράν φωνήν καί σᾶς διαβεβαιῶ καί σᾶς ἱκετεύω καί σᾶς παρακαλῶ νά προσέρχεσθε εἰς τήν ἱεράν αὐτήν τράπεζαν ἄσπιλοι καί μέ καθαράν τήν συνείδησιν. Διότι ἄλλως αὐτό δέν εἶναι προσέλευσις, οὔτε μετάληψις, ἀλλά καταδίκη καί κόλασις καί προσθήκη τιμωρίας.

Ἄς μή πλησιάσῃ, λοιπόν, κανείς ἁμαρτωλός ἤ μᾶλλον ὄχι κανείς ἁμαρτωλός, διότι τότε ἀποκλείω τόν ἴδιον τόν ἑαυτόν μου ἀπό τήν θείαν τράπεζαν. Ἀλλά νά μή προσέλθη κανείς πού παραμένει ἁμαρτωλός. C Διά τοῦτο

13. Ἠσ. 6, 6.

προλέγω ἀπὸ τώρα, ὥστε, ὅταν φθάση ἡ ἡμέρα τῶν βασιλικῶν δείπνων καὶ ἔλθη ἡ ἱερὰ ἐκείνη ἑσπέρα, νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ λέγη, ὅτι εἰσῆλθεν ἀπαράσκευος καὶ γυμνὸς καὶ ὅτι ἔπρεπε ἀπὸ μακροῦ νὰ εἶχεν ἐνημερωθῆ δι' αὐτά. Καὶ ὅτι ἐὰν αὐτὰ τὰ ἤκουε πρὸ πολλοῦ, ὁπωσδήποτε θὰ μετεβάλλετο, θὰ εἶχε πρῶτα καθαρθῆ καὶ ἔτσι θὰ προσήρχετο. Διὰ νὰ μὴ δύναται λοιπὸν κανεὶς νὰ προφασίζεται αὐτά, ἀπὸ τώρα σᾶς προειδοποιῶ καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐπιδείξετε μεγάλην μετάνοιαν. Γνωρίζω, ὅτι ὅλοι εἴμεθα ἔνοχοι ἁμαρτιῶν καὶ ὅτι κανεὶς δὲν δύναται νὰ καυχηθῆ, ὅτι ἔχει ἁγνὴν τὴν καρδίαν του. Ἀλλὰ τὸ φοβερὸν δὲν εἶναι αὐτό, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχομεν καθαρὰν καρδίαν, ἀλλὰ εἶναι τὸ ὅτι, **D** ἐνῷ δὲν ἔχομεν καθαρὰν καρδίαν, δὲν προσερχόμεθα εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ τὴν κάμη καθαράν. Διότι δύναται, ἐὰν θέλη. Μᾶλλον δὲ θέλει, περισσότερον ἀπὸ ὅσον θέλομεν ἡμεῖς, νὰ εἴμεθα καθαροί, ἀλλὰ περιμένει νὰ λάβη ἀπὸ ἡμᾶς μίαν μικρὰν ἀφορμήν, διὰ νὰ μᾶς στεφανώση μὲ παρρησίαν. Ποῖος ὑπῆρξε περισσότερον ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τὸν τελώνην; Ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶπε μόνον «Κύριε καὶ Θεέ μου εὐσπλαγχνίσου καὶ συγχώρησέ με τὸν ἁμαρτωλὸν»[14] κατῆλθε δικαιωμένος περισσότερον ἀπὸ τὸν Φαρισαῖον. Καὶ ὅμως πόσην δύναμιν εἶχεν ἡ λέξις ἐκείνη; Καὶ ὅμως, δὲν τὸν ἐκαθάρισεν ἡ λέξις, **E** ἀλλὰ ἡ διάθεσις μὲ τὴν ὁποίαν εἶπε καὶ τὴν λέξιν ἐκείνην. Ἢ μᾶλλον οὔτε μόνον ἡ διάθεσις, ἀλλά, πρὶν ἀπὸ αὐτήν, ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

Πές μου, σὲ παρακαλῶ, ποῖον κατόρθωμα, ποῖος κόπος, ποῖος ἱδρώτας εἶναι διὰ τὸν ἁμαρτωλὸν νὰ πείση τὸν ἑαυτόν του, ὅτι εἶναι ἁμαρτωλὸς καὶ νὰ τὸ ὁμολογήση αὐτὸ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Βλέπεις, ὅτι δὲν ἔλεγα ματαίως, ὅτι θέλει νὰ λάβη ἀπὸ ἡμᾶς μίαν μικρὰν μόνον πρόφασιν καὶ προσφέρει αὐτὸς τὸ πᾶν διὰ τὴν σωτηρίαν μας; 142 **A** Ἂς μετανοήσωμεν λοιπόν, ἂς κλαύσωμεν, ἂς θρηνήσωμεν. Πολλὰς φορὰς χάνει κανεὶς τὴν θυγατέρα του καὶ διέρχεται τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ζωῆς του μὲ θρήνους καὶ ὀδυρμούς. Ἡμεῖς ἐχάσαμεν ψυχὴν καὶ δὲν θρηνοῦμεν; Ἐξεπέσαμεν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν καὶ δὲν ὀδυρόμεθα; Καὶ τί ὁμιλῶ διὰ ψυχὴν καὶ σωτηρίαν; Παρωργίσαμεν ἕνα τόσον πρᾶον καὶ ἥμερον Δεσπότην καὶ δὲν κρυπτόμεθα μέσα εἰς τὴν γῆν; Διότι εἰς τὴν ἀγάπην του δι' ἡμᾶς δὲν ὑπερβαίνει μόνον ἕνα Δεσπότην κηδεμονικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν φιλόστοργον πατέρα καὶ τὴν φιλότεκνον μητέρα.

14. Λουκ. 18, 13.

«Μήπως», λέγει, «θὰ λησμονήση ποτὲ μία μητέρα τὸν υἱόν της ἢ δὲν θὰ λυπηθῆ τὰ τέκνα της; **B** Ἀκόμη καὶ ἂν ἡ γυναῖκα λησμονήση τὸ παιδί της, ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ σὲ λησμονήσω ποτέ, λέγει ὁ Κύριος».[15] Ἡ διαβεβαίωσις αὐτὴ εἶναι πιστευτὴ καὶ χωρὶς ἀπόδειξιν. Διότι εἶναι διαβεβαίωσις τοῦ Θεοῦ. Ἐν τούτοις, ἐμπρὸς ἂς παράσχωμεν καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Ὅταν κάποτε ἡ Ρεβέκα διέταξε τὸν υἱόν της νὰ πράξη τὴν ἀπάτην ἐκείνην διὰ νὰ ὑποκλέψη τὰς εὐλογίας, τὸν ἐκάλυψε καλῶς ἀπὸ παντοῦ καὶ ἔθεσε εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸ προσωπεῖον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὅταν εἶδε, ὅτι καὶ πάλιν ὁ υἱός της δὲν εἶχε θάρρος, εἰς τὴν ἐπιθυμίαν της νὰ τοῦ ἀποβάλη ὅλον τὸν φόβον, τοῦ λέγει: «Ἂς πέση ἐπάνω μου ἡ κατάρα σου αὐτή, τέκνον».[16] Ὁ λόγος αὐτὸς ἦταν πραγματικὰ λόγος μητρὸς καὶ μάλιστα μητρός, ἡ ὁποία ἐφλέγετο διὰ τὸν υἱόν της. **C** Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς δὲν τὸ εἶπε μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔκαμε. Δὲν ὑπεσχέθη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπέδειξεν ἐμπράκτως. Καὶ ὁ Παῦλος φωνάζει καὶ λέγει: «ἀπὸ τὴν κατάραν δὲ αὐτὴν τοῦ νόμου μᾶς ἐξηγόρασεν ὁ Χριστὸς καὶ ὡς λύτρα διὰ τὴν ἐξαγορὰν μας αὐτὴν κατέβαλε τὸ ὅτι ἔγινε χάριν ἡμῶν καταραμένος».[17] Αὐτὸν λοιπὸν θὰ ἐξοργίσωμεν; Πές μου. Καὶ δὲν εἶναι μιὰ τοιαύτη πρᾶξις βαρυτέρα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κόλασιν, τὸν ἀτελείωτον σκώληκα καὶ τὸ ἄσβεστον πῦρ;

Ὅταν, λοιπόν, πρόκειται νὰ προσέλθης εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν, νόμιζε ὅτι παρίσταται ἐκεῖ καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν ὅλων. Διότι πραγματικὰ εἶναι ἐκεῖ παρὼν καὶ γνωρίζει τὴν σκέψιν καθενὸς **D** καὶ βλέπει ποῖος προσέρχεται μὲ τὴν προσήκουσαν ἁγιωσύνην καὶ ποῖος μὲ βεβαρυμένην συνείδησιν, μὲ ἀκαθάρτους καὶ ρυπαροὺς λογισμούς, μὲ μιαρὰς πράξεις. Καὶ ἂν εὕρη κάποιον εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, κατ' ἀρχὴν τὸν παραδίδει εἰς τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως. Ἔπειτα, ἀφοῦ τὸν παραλάβη ἐκεῖνο καὶ τὸν τιμωρήση σκληρὰ μὲ τὰς τύψεις, ἂν τὸν καταστήση καλύτερον, τὸν προσδέχεται πάλιν. Ἂν ὅμως μείνη ἀδιόρθωτος, τότε πλέον ἐμπίπτει εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ὡς ἀχάριστος καὶ πονηρός. Πόσον μέγα εἶναι αὐτό, ἄκουσέ το ἀπὸ τὸν Παῦλον ποὺ τὸ λέγει: **E** «Εἶναι φοβερὸν νὰ πέση κανεὶς μέσα εἰς τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν εἶναι νεκρὸς

15. Ἡσ. 49, 15.
16. Γεν. 27, 13.
17. Γαλ. 3, 13.

σαν τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ ζῇ πάντοτε».[18] Γνωρίζω ὅτι αἱ λέξεις αὗται δαγκώνουν, ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Ἐὰν δὲν ἐπιθέσω πικρὰ φάρμακα, τὰ τραύματα δὲν θὰ θεραπευθοῦν. Ἂν ὅμως ἐπιθέσω πικρὰ φάρμακα, σεῖς δὲν ὑπομένετε τὸν πόνον. Ἀληθῶς εὑρίσκομαι εἰς ἀδιέξοδον. Ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη πλέον νὰ συγκρατήσω τὴν χεῖρα μου. Καὶ πράγματι, ἐλέχθησαν ἀρκετά, ὥστε νὰ διορθώσουν αὐτοὺς ποὺ τὰ προσέχουν. 144 A Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ εἶναι μόνον διὰ σᾶς χρήσιμα, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνουν χρήσιμα εἰς ἄλλους μὲ τὴν ἰδικήν σας παρέμβασιν καὶ συμβολήν, ἂς τὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν πάλι ὅλα αὐτά.

Ὡμιλήσαμεν διὰ τὰ Σεραφείμ, ἐδείξαμεν πόσον μεγάλην ἀξίαν ἔχει τὸ γεγονὸς ὅτι ἵστανται πλησίον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ ὅτι τὴν ἀξίαν αὐτὴν δύνανται νὰ τὴν ἀποκτήσουν καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ὡμιλήσαμε διὰ τὰς πτέρυγας καὶ διὰ τὴν ἀπρόσιτον δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν συγκατάβασίν του πρὸς ἡμᾶς. Ἐπροσθέσαμε τὴν αἰτίαν τῆς κραυγῆς καὶ τοῦ διαρκοῦς θαυμασμοῦ καὶ πῶς μέσα εἰς τὴν ἀκατάπαυστον θέαν, B ἀκατάπαυστος εἶναι καὶ ἡ δοξολογία τῶν Σεραφείμ. Σᾶς ὑπενθυμίσαμεν εἰς ποῖον χορὸν μετέσχομεν καὶ μαζὶ μὲ ποίους ἀνυμνήσαμεν τὸν κοινὸν Δεσπότην. Ἐπροσθέσαμεν κατόπιν τοὺς λόγους περὶ μετανοίας. Καὶ τέλος ἀπεδείξαμεν πόσον κακὸν εἶναι νὰ προσερχώμεθα εἰς τὰ μυστήρια μὲ πονηρὰν συνείδησιν, καὶ πῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγῃ ὁποιος μένει ἀδιόρθωτος. Ὅλα αὐτὰ ἂς τὰ μαθαίνῃ καὶ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα της καὶ τὸ παιδὶ ἀπὸ τὸν πατέρα, καὶ ὁ δοῦλος ἀπὸ τὸν Κύριον, καὶ ὁ γείτων ἀπὸ τὸν γείτονα, καὶ ὁ φίλος ἀπὸ τὸν φίλον, ἢ μᾶλλον νὰ τὰ συζητῶμεν αὐτὰ καὶ μὲ τοὺς ἐχθρούς μας. Διότι ἡμεῖς εἴμεθα ὑπεύθυνοι καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνων. C Διότι ἐὰν διατασσώμεθα νὰ σηκώνωμεν τὰ ὑποζύγιά των, ὅταν πίπτουν, καὶ ὅσα πλανιῶνται χαμένα νὰ τὰ σώσωμεν καὶ νὰ τὰ ἀποδώσωμεν,[19] πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ποὺ πλανᾶται καὶ νὰ τὴν ἀνορθώσωμεν ἀπὸ τὴν πτῶσιν. Ἂν ἔτσι ρυθμίζωμεν τὰς ὑποθέσεις μας καὶ τὰς ὑποθέσεις τῶν πλησίον, θὰ δυνηθῶμεν μὲ παρρησίαν νὰ σταθῶμεν ἐμπρὸς εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, τιμὴ καὶ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

18. Ἑβρ. 10, 31.
19. Παβλ. Ἐξόδ. 23, 5.

Α΄ ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΙΕΡΕΜΙΟΥ:

«ΚΥΡΙΕ, Η ΟΔΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΤΟΥ, ΔΕΝ ΘΑ ΒΑΔΙΣΗ ΟΥΤΕ ΘΑ ΚΑΤΟΡΘΩΣΗ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑΝ ΤΟΥ».[1]

Τῆς αἰσθητῆς ὁδοῦ καὶ τῆς λεωφόρου ἄλλα μέρη εἶναι ἐπίπεδα καὶ λεῖα, ἄλλα ὅμως εἶναι ἀνηφορικὰ καὶ τραχύτερα. Ἔτσι καὶ τῶν θείων Γραφῶν ἄλλα μὲν χωρία εἶναι ἀμέσως εὔληπτα, ἄλλα ὅμως χρειάζονται μεγαλυτέραν ἐπεξεργασίαν καὶ κόπον. Ἀλλά, ὅταν βαδίζωμεν δρόμον ἰσόπεδον καὶ ὁμαλόν, B δὲν χρειάζεται καὶ μεγάλη προσοχή. Ὅταν ὅμως ὁ δρόμος ποὺ βαδίζομεν εἶναι ἀπόκρημνος καὶ στενὸς καὶ ὁδηγῇ πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ ἔχῃ κρημνοὺς ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, τότε χρειάζεται ἡ ψυχή μας νὰ εἶναι νηφάλιος καὶ ἄγρυπνος, διότι ἡ τραχύτης τοῦ τόπου δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀμελῶμεν. 150 A Διότι καὶ ὀλίγον νὰ μὴ προσέξῃ, ἂν ὀλισθήσῃ μόνον ὁ πούς, κατακρημνίζεται ὁλόκληρον τὸ σῶμα, καὶ ἂν κύψῃ πρὸς τὸ φαράγγι κάτω, καταλαμβάνεται ἀπὸ σκοτοδίνην καὶ κατακρημνίζεται.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰς θείας Γραφάς. Ἄλλα μὲν χωρία αὐτῶν εἶναι εὔκολα καὶ εὔληπτα καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ διεξέλθῃ κανεὶς χωρὶς κόπον, ἄλλα ὅμως εἶναι τραχύτερα καὶ ἀνηφορικὰ καὶ δὲν εἶναι ἐξ ἴσου εὔκολον νὰ τὰ διαβῇς. Δι' αὐτὸ πρέπει ὅλοι νὰ εἴμεθα νηφάλιοι καὶ ἄγρυπνοι, ὅταν διεξερχώμεθα τοιαῦτα χωρία, ὥστε νὰ μὴ διατρέξωμεν τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε μὲν σᾶς ἐκγυμνάζομεν εἰς τὰ εὐκολώτερα, B ἄλλοτε δὲ σᾶς ὁδηγοῦμεν εἰς τὰ δυσκολώτερα, διὰ νὰ σᾶς ἀνακουφίσωμεν ἀπὸ τὸν κόπον καὶ σᾶς ἀποβάλωμεν τὴν ἀδιαφορίαν. Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ ζοῦν εἰς διαρκεῖς ἀνέσεις, γίνονται μαλθακώτεροι, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ διαρκῶς σύρονται πρὸς τὰς σκληρὰς δοκιμασίας, ἀπελπίζονται κουρασμένοι ἀπὸ τὸν μόχθον. Πρέπει λοιπὸν τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας νὰ εἶναι ἀνάμικτον καὶ νὰ μετερχώμεθα πότε τὸ ἕνα καὶ πότε τὸ ἄλλο, ὥστε οὔτε νὰ γίνεται πέ-

1. Ἱερεμ. 10, 23.

ραν τοῦ μέτρου νωθρὰ ἡ διάνοιά μας, οὔτε πάλι μὲ τὴν ὑπερβολικὴν ἔντασιν νὰ διαρραγῇ καὶ νὰ ἐξουθενωθῇ ἀπὸ τὸν μόχθον. Διὰ τοῦτο, ὅταν παλαιότερον ὡμίλησα διὰ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον C καὶ διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν ποὺ ἠγέρθη μεταξύ των εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἀπέδειξα, ὅτι αὐτὴ ἡ φαινομενικὴ μάχη ἦτο χρησιμωτέρα ἀπὸ οἱανδήποτε εἰρήνην καί, ἀφοῦ σᾶς ὡδήγησα εἰς τὸν ἀνηφορικὸν καὶ τραχὺν αὐτὸν δρόμον, ὅταν σᾶς εἶδα κουρασμένους, τὴν ἑπομένην ἡμέραν σᾶς ἐχειραγώγησα εἰς ἄλλο θέμα εὐκολώτερον, σᾶς ἀνέπτυξα δηλαδὴ τὰ ἐγκώμια τοῦ μακαρίου Εὐσταθίου καὶ ἔπειτα διεξῆλθον τὸν ἔπαινον τοῦ γενναίου μάρτυρος Ρωμανοῦ, ὁπότε καὶ τὸ θέαμα ἦτο λαμπρότερον καὶ ζωηρότερα τὰ χειροκροτήματα καὶ μεγαλύτερος ὁ θόρυβος.

Ὅπως δηλαδὴ ἕνας ἄνθρωπος κουρασμένος, D ὅταν εἰσέλθῃ εἰς ἕνα λειμῶνα, χαίρεται καὶ διασκεδάζει, καθὼς δὲν βλέπει τίποτε τραχὺ καὶ ἐπίπονον, ἀλλὰ μεγάλην ἀνακούφισιν καὶ τέρψιν καὶ ψυχαγωγίαν. Αὐτὸ τὸ αἴσθημα ἐδοκιμάζατε καὶ σεῖς τότε. Διότι ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰς δυσκολίας τῆς ἀκροάσεως ἐκείνης, ὡσὰν νὰ εἰσήλθατε εἰς λειμῶνα ἠκούσατε τὰ ἐγκώμια τῶν μαρτύρων καὶ ἐδοκιμάσατε μεγάλην ἀνακούφισιν καὶ τέρψιν. Διότι ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχον λαβαὶ καὶ ἀντιλαβαί, οὔτε παλαιστικαὶ φάσεις μὲ λαβὰς καὶ διαφυγάς, ἀλλὰ ὁ λόγος χωρὶς ἀντίλογον, ἐλεύθερος ἠγωνίζετο μόνος του. Διὰ τοῦτο ἦτο καὶ λαμπρότερος καὶ πανηγυρικώτερος καὶ ἐκέρδισε πολλοὺς ἐπαίνους. E Διότι ἡ ψυχὴ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν παρακολουθῇ μὲ ἄνεσιν τὰ λεγόμενα, αἰσθάνεται ἀνακούφισιν καὶ διεγείρεται περισσότερον ἡ ἐπιθυμία διὰ τὸν ἔπαινον τοῦ ὁμιλητοῦ. Ἀφοῦ λοιπὸν σᾶς ἀνενεώσαμεν ἀρκετὰ αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ποὺ δὲν ἐπεχειρήσαμεν νὰ ἀναπτύξωμεν πρὸς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην τίποτε τὸ ἐπίπονον καὶ δύσκολον, ἐμπρὸς λοιπὸν σήμερον ἂς σᾶς ὁδηγήσωμεν πάλιν εἰς τὴν παλαιὰν ἄσκησιν, εἰς τὰ ἐπίπονα χωρία τῆς Γραφῆς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ μεγάλην προσοχήν, 159
A ὄχι διὰ νὰ σᾶς συντρίψωμεν ἀπὸ τὴν κούρασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς γυμνάσωμεν, ὥστε νὰ δύνασθε νὰ διαβαίνετε καὶ αὐτὰ τὰ μέρη μὲ ἀσφάλειαν.

Ὅπως λοιπὸν τότε εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνομίζετο, ὅτι ὑπῆρχε μία φιλονεικία καὶ μάχη μεταξὺ τῶν ἀποστόλων, ὅταν ὅμως ἀνέβημεν ἐκείνους τοὺς σκοπέλους, εἴδομεν ἐκεῖ ἐπάνω τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος, τὴν ἀγάπην, τὴν χαράν, τὴν εἰρήνην καὶ ὁ κόπος μας δὲν ὑπῆρξε περιττὸς

καὶ μάταιος, ἀλλὰ κατέληξεν εἰς χαράν· ἔτσι καὶ σήμερον ἐλπίζω μὲ τὰς ἰδικάς σας εὐχάς, ἂν διανύσωμεν τὴν ὁδὸν ποὺ ἔχομεν ἐμπρός μας μὲ καρτερίαν καὶ μεγάλην ὑπομονήν, B καὶ δυνηθῶμεν νὰ ἀναβῶμεν καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτήν, θὰ τὰ εὕρωμεν ἐκεῖ ὅλα ἐπίπεδα καὶ ὁμαλὰ καὶ ἐπικλινῆ.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ θέμα μας σήμερον; Τὸ χωρίον τοῦ προφήτου ποὺ ἀνεγνώσθη. «Κύριε, ἡ ὁδὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι εἰς τὴν ἰδικήν του ἐξουσίαν, δὲν θὰ βαδίσῃ ὁ ἄνθρωπος οὔτε θὰ κατορθώσῃ τὴν πορείαν του». Τὸ μὲν πρὸς ἐξέτασιν θέμα εἶναι αὐτό. Σεῖς δέ, ὅπως τότε ἐδείξατε μεγάλην προθυμίαν, ἔτσι καὶ τώρα ἐντείνατε τὴν προσοχήν σας. Διότι τοῦτο τὸ ζήτημα δὲν εἶναι κατώτερον ἐκείνου, ἀλλὰ χρειάζεται μάλιστα καὶ μεγαλυτέραν φροντίδα. Διατί λοιπόν; Διότι ἡ φαινομενικὴ ἐκείνη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου, ἡ ὁποία δὲν ἦτο οὐσιαστική, δὲν ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς πολλούς, C δι' αὐτὸ καὶ ἦτο εὔλογον νὰ μὴ προξενηθῇ μεγάλη βλάβη ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν. Ἐνῷ αὐτὴ ἐδῶ ἡ ρῆσις περιφέρεται παντοῦ, εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰς νήσους. Καὶ ὅπου καὶ ἂν μεταβῇς, θὰ ἀκούσῃς πολλοὺς νὰ λέγουν αὐτά. Λέγει λοιπὸν ἡ Γραφή: «ἡ ὁδὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του». Καὶ δὲν ἐμελέτησαν αὐτὴν μόνον τὴν ρῆσιν, ἀλλὰ συνδυάζουν μὲ τὴν ρῆσιν αὐτὴν καὶ ἄλλας παρομοίας, ὅτι π.χ. «τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξαρτᾶται τελείως καὶ ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν θέλοντα οὐδὲ ἀπὸ τὸν ἐπιδιώκοντα τὸ ἔλεος τοῦτο ἄνθρωπον».[2] Ἔπειτα πάλιν: «Ἐὰν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος δὲν εὐδοκήσῃ εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν ἑνὸς οἴκου, ματαίως ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν».[3] Αὐτὸ δὲ τὸ κάμνουν διὰ νὰ προβάλουν τὰς θείας Γραφὰς ὡς προκάλυμμα τῆς ἀδιαφορίας των, καὶ ἐπιχειροῦν μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς D νὰ ὑπονομεύσουν τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλπίδα μας. Διότι ἐπικαλούμενοι τὰς ρήσεις αὐτὰς δὲν ἐπιδιώκουν τίποτε ἄλλο παρὰ ν' ἀποδείξουν, ὅτι τίποτε δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ ἔτσι ἀφανίζονται ὅλα τὰ δόγματά μας. Ματαίως ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ματαίως ἡ ἀπειλὴ τῆς κολάσεως, ματαίως οἱ νόμοι καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ οἱ κολασμοὶ καὶ αἱ συμβουλαί.

2. Ρωμ. 9, 16.
3. Ψαλμ. 126, 1.

Καὶ τί νὰ συμβουλεύση κανεὶς ἕνα ποὺ δὲν ἔχει καμμίαν ἐξουσίαν; Τί νὰ ὑποσχεθῆ κανεὶς εἰς ἕνα ἄνθρωπον ἀπεστερημένον ἀπὸ κάθε ἐξουσίαν; Οὔτε ὁ ἐνάρετος εἶναι ἄξιος ἐπαίνου, οὔτε ὅποιος ἡμάρτησεν εἶναι ἄξιος τιμωρίας καὶ κολάσεως, ἂν αἱ πράξεις μας δὲν προέρχωνται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν βούλησίν μας. E Ἐὰν δὲ τὸ πιστεύσουν αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι κανεὶς πλέον δὲν θὰ ἀγωνισθῆ διὰ τὴν ἀρετήν, κανεὶς δὲν θὰ προσπαθήση ν' ἀποφύγη τὴν κακίαν. Τώρα ἐὰν κάθε ἡμέραν διδάσκωμεν περὶ κολάσεως, ὁμιλοῦμεν περὶ βασιλείας καὶ προβάλλωμεν τὰς φοβερὰς τιμωρίας καὶ τὰ βραβεῖα ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ἂν συμβουλεύωμεν, παροτρύνωμεν καὶ καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν, 140 A μὲ δυσκολίαν μερικοὶ ὑπομένουν τοὺς μόχθους διὰ τὴν ἀρετήν, μὲ δυσκολίαν ἀποφεύγουν τὴν ἡδονὴν τῶν ἁμαρτημάτων. Ἂν ἀποκόψης καὶ αὐτὴν τὴν ἱερὰν ἄγκυραν, δὲν θὰ βυθισθῆ ὁλόκληρον τὸ σκάφος καὶ θὰ χαθοῦν ὅλοι εἰς τὸν βυθὸν καὶ θὰ ἔχωμεν κάθε ἡμέραν πολλὰ ναυάγια; Διότι ὁ διάβολος, τίποτε ἄλλο δὲν ἐπεδίωξε μὲ θέρμην ὅσον νὰ πείση τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν δι' αὐτό, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ὅταν ἁμαρτάνη ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄξιος τιμωρίας, οὔτε διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς εἶναι ἄξιος ἐπαίνων καὶ στεφάνων, B διὰ νὰ λύση τὰς χεῖρας τῶν ζηλωτῶν καὶ σβήση τὴν προθυμίαν των διὰ τὴν ἀρετήν, καὶ νὰ ἐπιτείνη τὴν ὀλιγωρίαν καὶ αὐξήση τὴν ἀδιαφορίαν τῶν εὐαλώτων ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ δώσωμεν μεγάλην προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ὑπάρχει κρημνὸς καὶ βόθρος, ἂν δὲν ἀναγνώσωμεν μὲ ἄγρυπνον διάνοιαν τὴν ρῆσιν. Διότι τί νὰ εἴπωμεν; Ὅτι ἐψεύσθη ὁ προφήτης; Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἐπικίνδυνον, διότι δὲν ψεύδεται ἕνας προφήτης, ἐφ' ὅσον λέγει τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐψεύσθη ὁ προφήτης; Λοιπὸν αἱ πράξεις μας δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν μας βούλησιν; C Ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτέα εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μας καὶ ὁ προφήτης δὲν ἐψεύσθη. Καὶ θὰ τὰ ἀποδείξωμεν καὶ τὰ δύο αὐτά, ἂν δώσετε προσοχήν. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον σᾶς ἔδειξα τὸν κρημνὸν ποὺ ὑπάρχει καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, διὰ νὰ διανύσωμεν τὸν δρόμον μας μὲ ἄγρυπνον προσοχήν.

Ἂς μὴ ἐξετάσωμεν λοιπὸν μόνον τὸ χωρίον «ἡ ὁδὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του», ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ παρεπόμενα, καὶ διὰ ποίους ἔχει λεχθῆ, καὶ ἀπὸ ποῖον, καὶ πρὸς ποῖον, καὶ διατί, καὶ πότε, καὶ πῶς. Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ λέγωμεν, ὅτι εἶναι χωρίον τῶν Γραφῶν οὔτε νὰ ἀποσπῶμεν ἁπλῶς φράσεις, νὰ κατασπαράσσωμεν τὰ μέλη τοῦ σώματος τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν, νὰ τὰ λαμβάνωμεν γυμνὰ καὶ ἀσύνδετα ἀπὸ τὰς περιστάσεις, D μὲ τὰς ὁποίας εἶναι ὀργανικῶς συνδεδεμένα καὶ νὰ ἔχωμεν ἔτσι τὴν δυνατότητα καὶ ἐλευθερίαν νὰ τὰ παραποιῶμεν. Διότι μὲ τὴν τακτικὴν αὐτὴν πολλὰ παρεφθαρμένα δόγματα ἔχουν εἰσαχθῆ εἰς τὸν βίον μας, μὲ τὸ νὰ πείθη ὁ διάβολος τοὺς νωθροὺς τὴν σκέψιν νὰ ἀπαγγέλλουν κατὰ τρόπον διεστραμμένον τὰ κείμενα τῶν Γραφῶν ἢ νὰ ἐπισκοτίζουν τὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν προσθήκην ἢ τὴν ἀφαίρεσιν ἐννοιῶν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀρκετὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι κεῖται εἰς τὴν Γραφήν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν ὅλα τὰ συμφραζόμενα. Διότι, ἐὰν πρόκειται νὰ διακόψωμεν τὴν μεταξύ των συνέχειαν καὶ συγγένειαν, θὰ προέλθουν ἔτσι πολλὰ ἁμαρτωλὰ καὶ ὕποπτα δόγματα. Διότι πράγματι ἀναγράφεται εἰς τὴν Γραφὴν E «δὲν ὑπάρχει Θεός»[4] καὶ ὅτι «ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του διὰ νὰ μὴ βλέπη ἕως τὸ τέλος»[5] καὶ ὅτι «δὲν θὰ ἀναζητήση ὁ Θεός». Λοιπόν; Εἰπέ μου, Δὲν ὑπάρχει Θεός; Οὔτε ἐποπτεύει τὰ πράγματα ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ ποῖος θὰ ἀνεχθῆ νὰ τὸ εἴπη αὐτὸ ἢ νὰ τὸ ἀκούση. Καὶ ὅμως ἀναγράφεται εἰς τὴν Γραφήν. Ἀλλὰ μάθε πῶς ἀναγράφεται. «Εἶπε», λέγει, «ὁ σκοτισμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν μωρὸς καὶ ἀσεβὴς ἄνθρωπος ἀπὸ μέσα του, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἁμαρτωλῆς καρδίας του: Δὲν ὑπάρχει Θεός». Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ γνώμη καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ τῆς σκοτισμένης ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν διανοίας τοῦ ἄφρονος. Δὲν διετύπωσεν ἐδῶ ἡ Γραφὴ τὴν ειδικήν της γνώμην, ἀλλὰ καταγγέλλει τὸν διαλογισμὸν ἄλλου. 141 A Καὶ πάλιν: «Ἕως πότε θὰ ἐξοργίζη ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν; Διότι εἶπεν ἀπὸ μέσα του, δὲν θὰ τὸν ἀναζητήση. Ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του διὰ νὰ μὴ βλέπη ἕως τὸ τέλος». Καὶ ἐδῶ πάλιν ἐκθέτει τὴν σκέψιν ἀνθρώπου ἀσεβοῦς καὶ διεφθαρμένου. Ἔτσι συνηθίζουν καὶ οἱ ἰατροὶ νὰ ἀναφέρουν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων ποὺ παραπαίουν καὶ εὑρίσκονται ἐκτὸς ἑαυτῶν, ὅταν συζητοῦν μὲ τοὺς ὑγιεῖς, διὰ νὰ τοὺς καταστήσουν περισσότερον ἀσφαλεῖς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑγεία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ εὐσέβεια καὶ ἐσχάτη νόσος εἶναι νὰ μὴ γνωρίζη τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ

4. «Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἔστι Θεός» (Ψαλμ. 13, 1).
5. Ψαλμ. 9, 32.

ἀναφέρει τοὺς λόγους τῶν ἀσεβῶν, ὄχι διὰ νὰ ἀκούωμεν ἁπλῶς, ἀλλὰ διὰ νὰ προφυλασσώμεθα. B Λέγει ἡ Γραφὴ τί εἶπεν ὁ ἄφρων, διὰ νὰ γίνῃς σὺ φρόνιμος καὶ νὰ μὴ δεχθῇς τοὺς λόγους του. Λέγει τί εἶπεν ὁ ἀσεβής, διὰ νὰ ἀποφύγῃς σὺ τὴν ἀσέβειαν. Ὄχι μόνον λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ ἀποσπῶμεν τὴν φράσιν ἀπὸ τὴν συνέχειάν της, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν προφέρωμεν ὀρθῶς καὶ νὰ μὴ προσθέτωμεν τίποτε. Διότι πολλοὶ περιφέρουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ μερικὰ ἄλλα χωρία τῶν Γραφῶν καὶ τὰ ἀναγινώσκουν μὲ διαστροφάς. Κεῖται λ.χ. εἰς τὴν Γραφήν: «Ἐὰν φλέγεσαι ἀπὸ ἐπιθυμίαν, ἐλθὲ εἰς γάμον». Ἀλλὰ πουθενὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι γεγραμμένον. Ἀλλὰ πῶς λέγεται; Πρόσεξε: «Λέγω δὲ εἰς τοὺς ἀγάμους καὶ εἰς τὰς χήρας, ὅτι εἶναι καλὸν εἰς αὐτούς, ἐὰν μείνουν, ὅπως μένω καὶ ἐγώ, δηλαδὴ ἄγαμοι. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐγκρατεύωνται, ἂς ἔλθουν εἰς γάμον. Διότι εἶναι προτιμότερον νὰ ἔλθῃ κανεὶς εἰς γάμον παρὰ νὰ καίεται ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας».[6] C Δὲν εἶναι λοιπὸν τὸ ἴδιον, θὰ εἴπῃς, μὲ τὸ «ἐὰν φλέγεσαι ἀπὸ ἐπιθυμίαν, ἐλθὲ εἰς γάμον». Ἐὰν ἦτο τὸ ἴδιον μὲ τὸ «ἐὰν φλέγεσαι ἀπὸ ἐπιθυμίαν, ἐλθὲ εἰς γάμον», τότε δὲν ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ὀρθὴν ἀπαγγελίαν τῆς Γραφῆς, καὶ νὰ προβαίνουν εἰς διαστροφὰς καὶ νὰ προφέρουν τὰ νοήματα τῆς Γραφῆς μὲ ἰδικάς των λέξεις. Ἡμεῖς ὅμως βλέπομεν, ὅτι ὑπάρχει καὶ μεγάλη διαφορά. Διότι, ἂν εἰπῇς ἁπλῶς, «ἐὰν φλέγεσαι ἀπὸ ἐπιθυμίαν, ἐλθὲ εἰς γάμον», τότε δίδεις τὴν ἄδειαν εἰς ὅλους, ὅσοι ἐπροτίμησαν τὴν παρθενίαν, ὁπόταν ἐνοχληθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, νὰ διαλύσουν τὴν συνθήκην ποὺ συνῆψαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ αὐτομολήσουν εἰς τὸν γάμον καὶ νὰ λησμονήσουν τὴν προηγουμένην των ὑπόσχεσιν.

D Ἐὰν δὲ μάθῃς πρὸς ποίους ἀπευθύνεται ὁ Παῦλος, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους γενικῶς, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ἐδεσμεύθησαν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς παρθενίας, τότε θὰ δυνηθῇς νὰ ἀπορρίψῃς αὐτὴν τὴν ἐπιβλαβῆ καὶ ὀλέθριον ἐλευθερίαν. Τὸ λέγω αὐτό, λέγει, εἰς τοὺς ἀγάμους καὶ τὰς χήρας, ὄχι εἰς ἐκείνας ποὺ ὑπεσχέθησαν νὰ μείνουν εἰς τὴν χηρείαν, ἀλλὰ εἰς ἐκείνας ποὺ δὲν ἀπεφάσισαν οὔτε τοῦτο οὔτε τὸ ἄλλο, ἀλλὰ εὑρίσκονται κατὰ κάποιον τρόπον εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς γνώμης διὰ νὰ ἀποφασίσουν εἰς τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλ-

6. Α' Κορινθ. 7, 8-9.

λο. Ἐπὶ παραδείγματι, ἔχασε μία γυναῖκα τὸν ἄνδρα της, λέγει. Δὲν ἔχει ἀποφασίσει ἀκόμη μέσα της τελειωτικῶς, ἂν πρέπει νὰ προτιμήσῃ τὴν χηρείαν ἢ νὰ ὑπανδρευθῇ δεύτερον ἄνδρα. Αὐτὴν λοιπόν, λέγει, συμβουλεύω, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ μείνῃ ἔτσι. Ἐὰν ὅμως δὲν δύναται νὰ φέρῃ αὐτὸ τὸ φορτίον, τότε ἂς ἔλθῃ εἰς νέον γάμον. E Αἱ γυναῖκες ὅμως, αἱ ὁποῖαι τὸ ἀπεφάσισαν ἤδη καὶ ὡμολόγησαν νὰ ὑπομείνουν ἕως τὸ τέλος τὴν χηρείαν καὶ συνῆψαν συνθήκας πρὸς τὸν Θεόν, δι' αὐτὰς ἀρνεῖται ὅτι ἔχουν τὴν ἐξουσίαν νὰ ἔλθουν εἰς δεύτερον γάμον. Διὰ τοῦτο, ὅταν γράφῃ πρὸς τὸν Τιμόθεον δι' αὐτάς, ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς: «Τὰς νεωτέρας ὅμως χήρας μὴ τὰς δέχεσαι. Διότι, ὅταν ὁ ἔρως καὶ ὁ πόθος τῆς σαρκικῆς ζωῆς ψυχράνῃ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸν Χριστόν, θέλουν νὰ ἔλθουν εἰς γάμον. Αὗται ἔχουν κατάκρισιν καὶ καταδίκην, διότι κατεφρόνησαν τὴν πρώτην των ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ παρέμειναν πισταὶ καὶ ἀφωσιωμέναι εἰς τὸν Χριστόν».[7] 162 A Βλέπεις ἐδῶ πῶς τὰς καταδικάζει καὶ τὰς τιμωρεῖ καὶ λέγει,ὅτι εἶναι ὑπαίτιαι τῆς καταδίκης καὶ τῆς κατακρίσεως, διότι ἠθέτησαν τὴν συμφωνίαν των μὲ τὸν Θεὸν καὶ κατεπάτησαν τὴν ὑπόσχεσίν των; Ὥστε εἶναι φανερὸν ἀπὸ αὐτό, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ῥητὸν δὲν ἐλέχθη διὰ τὰς γυναῖκας, ποὺ ἐδεσμεύθησαν μὲ ὑπόσχεσιν. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει ἁπλῶς νὰ τὸ προφέρωμεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὰ πρόσωπα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται αἱ Γραφαί.

Περιφέρουν πάλιν μίαν ἄλλην ῥῆσιν, χωρὶς νὰ διαστρέφουν τὴν σύνθεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ προσθέτουν ἄλλο ποὺ δὲν ἀναγράφεται. Διότι τέτοια εἶναι ἡ πανουργία τοῦ διαβόλου, νὰ εἰσάγῃ ὀλέθρια δόγματα μὲ τὴν προσθήκην ἢ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ τὴν διαστροφὴν ἢ τὴν μεταβολὴν τῶν κειμένων. B Ποῖον εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ χωρίον; «Ἰδικόν μου εἶναι τὸ ἀργύριον, ἰδικόν μου εἶναι τὸ χρυσίον καὶ θὰ τὰ δώσω εἰς ὅποιον θελήσω ἐγώ».[8] Ἀπὸ τὴν ῥῆσιν αὐτὴν τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἀναγράφεται εἰς τὴν Γραφήν, τὸ δεύτερον ὅμως ὄχι, ἀλλὰ ἀπὸ κάπου ἀλλοῦ προσετέθη ἐδῶ. Διότι τὸ «ἰδικόν μου εἶναι τὸ ἀργύριον, ἰδικόν μου εἶναι τὸ χρυσίον» τὸ εἶπεν ὁ προφήτης. Ἐνῷ τὸ «καὶ θὰ τὰ δώσω εἰς ὅποιον θελήσω ἐγώ» δὲν ἀναγράφεται, ἀλλὰ περιφέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαθείας τῶν πολλῶν. Καὶ ποία βλάβη προέρχεται ἀπὸ αὐτό; Πολλοὶ μια-

7. Α' Τιμ. 5, 11-12.
8. Ἀγγ. 2, 8.

ροί καὶ ἀπατεῶνες καὶ ἀκόλαστοι, ποὺ δὲν εἶναι ἄξιοι οὔτε αὐτὸν τὸν ἥλιον νὰ ἰδοῦν, οὔτε νὰ ζοῦν οὔτε νὰ ἀναπνέουν ἔχουν μεγάλα πλούτη, C διότι ἀνατρέπουν τὰ πάντα, ἁρπάζουν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,, λυμαίνονται τὰ ὀρφανά, καταπιέζουν τοὺς ἀδυνάτους. Θέλων λοιπὸν ὁ διάβολος νὰ πείση τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι κάθε πλοῦτος προέρχεται ἄνωθεν καὶ εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ προσάψη μεγάλην βλασφημίαν εἰς τὸν Κύριον ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου, ἔλαβε τὴν ρῆσιν τῆς Γραφῆς, ἡ ὁποία λέγει «ἰδικόν μου εἶναι τὸ ἀργύριον, ἰδικόν μου εἶναι τὸ χρυσίον» καὶ προσέθεσε καὶ τὴν φράσιν «καὶ θὰ τὰ δώσω εἰς ὅποιον θελήσω ἐγώ». D Ἐνῷ ὁ προφήτης Ἀγγαῖος δὲν λέγει αὐτό. Ἀλλά, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανῆλθον ἀπὸ τὴν γῆν τῶν βαρβάρων καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀνεγείρουν τὸν ναὸν καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν προηγουμένην μεγαλοπρέπειαν, ἐπειδὴ εὑρίσκοντο εἰς ἀμηχανίαν, καθὼς τοὺς περιέβαλλον ἐχθροί, ὑπῆρχε μεγάλη πτωχεία, καὶ δὲν ἐφαίνετο ἀπὸ πουθενὰ βοήθεια, ἤθελε νὰ τοὺς ἐμπνεύση ἀγαθὰς ἐλπίδας καὶ νὰ τοὺς πείση νὰ ἔχουν θάρρος διὰ τὴν ἔκβασιν καὶ τοὺς εἶπε ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. «Ἰδικόν μου εἶναι τὸ ἀργύριον, ἰδικόν μου εἶναι τὸ χρυσίον καὶ ἡ σημερινὴ δόξα τοῦ ναοῦ τούτου θὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ προηγουμένου».[9]

Καὶ τί σχέσιν ἔχει αὐτὸ μὲ τὸ προκείμενον, θὰ εἴπη κανείς; E Διότι δὲν πρέπει νὰ ἁρπάζωμεν ἁπλῶς τὰς ρήσεις τῶν Γραφῶν, οὔτε νὰ τὰς ἀποσπῶμεν ἀπὸ τὰ παρεπόμενα, οὔτε νὰ τὰς ἀποκόπτωμεν ἀπὸ τὸ συγκεκριμένον περιστατικὸν εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται, οὔτε νὰ λαμβάνωμεν τὰς λέξεις γυμνὰς ἀπὸ τὴν ἔννοιαν ποὺ τοὺς προσδίδουν τὰ συμφραζόμενα καὶ νὰ συκοφαντῶμεν καὶ νὰ παραβλάπτωμεν τὰ δόγματα; Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, εἰς τὰ κοσμικὰ δικαστήρια ὅταν δικαζώμεθα διὰ διαφόρους ὑποθέσεις, 163 A νὰ προσκομίζωμεν ὅλα τὰ τεκμήρια ποὺ σχετίζονται μὲ τὸν τόπον, τὸν χρόνον, τὰς κατηγορίας καὶ τὰ πρόσωπα καὶ νὰ φέρωμεν ἄπειρα ἄλλα στοιχεῖα διὰ νὰ δικαιωθῶμεν, καὶ ἐδῶ ποὺ οἱ ἀγῶνες εἶναι διὰ τὴν αἰώνιον ζωήν, νὰ χρησιμοποιῶμεν ὅπως - ὅπως τὰ χωρία τῶν Γραφῶν; Διότι καὶ τὸν βασιλικὸν νόμον κανεὶς δὲν θὰ τὸν ἀναγνώση ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ ἂν δὲν ἀναφέρη πρῶτα τὸν χρόνον, ἔπειτα τὸν νομοθέτην καὶ ἂν δὲν τὸν ἀνακοινώση ὅλον μὲ ἀπόλυτον πιστότητα, τιμω-

9. Ἀγγ. 2, 8-9.

ρεῖται μὲ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν. Ἡμεῖς δὲ ποὺ δὲν ἀναγινώσκομεν νόμον ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν νόμον ποὺ ἔχει θείαν προέλευσιν, τόσην ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν θὰ ἐπιδείξωμεν, ὥστε καὶ μέρη καὶ μέλη νὰ κακοποιῶμεν; B Καὶ ποῖος θὰ τὰ δικαιολογήση καὶ θὰ τὰ συγχωρήση αὐτά;

Ἴσως παρέτεινα τὸν λόγον περισσότερον ἀπὸ τὸ ἐπιβεβλημένον μέτρον. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξα ἄνευ λόγου, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς ἀπομακρύνω ἀπὸ μίαν ἁμαρτωλὸν συνήθειαν. Ἂς μὴ ἀποκάμωμεν λοιπὸν ἕως ὅτου εὕρωμεν τὸ τέλος. Διότι δι' αὐτὸ ἐγεννήθημεν, ὄχι διὰ νὰ φάγωμεν καὶ νὰ πίωμεν καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κακίαν, νὰ προτιμήσωμεν τὴν ἀρετὴν ἐγκολπούμενοι τὴν θείαν φιλοσοφίαν. Ὅτι, πράγματι, δὲν ἐγεννήθημεν διὰ νὰ φάγωμεν καὶ νὰ πίωμεν, ἀλλὰ δι' ἄλλα πολὺ μεγαλύτερα καὶ καλύτερα, ἄκουσε τὸ Θεόν, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον. C Διότι ὅταν ἔπλαθε τὸν ἄνθρωπον, εἶπεν: «ἂς δημιουργήσωμεν τὸν ἄνθρωπον σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικήν μας εἰκόνα, καὶ νὰ ἔχη τὴν δυνατότητα νὰ ὁμοιάση μὲ ἡμᾶς».[10]

Καὶ γινόμεθα ὅμοιοι πρὸς τὸν Θεόν, ὄχι τρώγοντες, πίνοντες καὶ ἐνδυόμενοι. Διότι ὁ Θεὸς οὔτε τρώγει, οὔτε πίνει, οὔτε ἐνδύεται. Ἀλλὰ γινόμεθα ὅμοιοι πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν ἀσκῶμεν τὴν δικαιοσύνην, ἐὰν ἐπιδεικνύωμεν φιλανθρωπίαν, ἐὰν εἴμεθα ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, ἂν ἐλεοῦμεν τοὺς πλησίον, ἂν ἐπιδιώκωμεν κάθε ἀρετήν. Διότι τὸ φαγητὸν καὶ τὸ ποτὸ εἶναι κοινὸν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ὅλα τὰ ζῷα D καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν εἴμεθα καθόλου καλύτεροι ἀπὸ ἐκεῖνα. Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ κρίνεται ἡ ὑπεροχή μας; Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπλάσθημεν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. Ἂς μὴ κουρασθῶμεν λοιπὸν νὰ ὁμιλῶμεν διὰ τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ ἀφοῦ φέρομεν ἐνώπιόν μας τὴν προφητικὴν αὐτὴν ρῆσιν, ἂς τὴν διερευνήσωμεν λεπτομερῶς, καὶ ἂς μάθωμεν ποῖος τὴν εἶπε, καὶ διὰ ποίους, καὶ πότε, καὶ πρὸς ποῖον καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν πραγμάτων καὶ ἐξετάζοντες ὅλα γενικῶς ὅσα συντελοῦν εἰς τὴν διευκρίνησιν.

Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ τὴν εἶπεν, εἶναι ὁ προφήτης Ἱερεμίας, ἱκετεύων τὸν Θεὸν ὄχι διὰ τὸν ἑαυτόν του, E ἀλλὰ διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἀγνώμονας, τοὺς ἀναισθήτους, τοὺς ἀδιορθώτους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν μὲ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ

10. Γεν. 1, 26.

Θεός τοῦ εἶπε: «Μὴ προσεύχεσαι δι' αὐτὸν τὸν λαόν, διότι δὲν θὰ σὲ εἰσακούσω».[11] Καὶ μερικοὶ λέγουν, ὅτι αὐτὸ ἐλέχθη διὰ τὸν Ναβουχοδονόσορα. Ὅταν δηλαδὴ ὁ βάρβαρος ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύση ἐναντίον των καὶ νὰ ἀφανίση τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀπέλθη ἀφοῦ λάβη αἰχμαλώτους, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς πείση ὅλους, 164 A ὅτι ὁ βάρβαρος δὲν κυριεύει τὴν πόλιν μὲ τὴν ἰδικήν του δύναμιν, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν τῶν ἰδίων, διότι τὸν πόλεμον τὸν κατευθύνει ὁ Θεὸς καὶ ὁδηγεῖ τὸν βάρβαρον εἰς τὴν ἰδικήν του πόλιν, λέγει: «Γνωρίζω, Κύριε, ὅτι ἡ ὁδὸς αὐτὴ δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρώπου, οὔτε ὁ ἄνθρωπος θὰ διανύση καὶ θὰ φέρη εἰς πέρας τὸν δρόμον του». Κι' αὐτὸ σημαίνει: Ἡ ὁδὸς αὐτή, τὴν ὁποίαν βαδίζει τώρα ὁ βάρβαρος ἐκστρατεύων ἐναντίον μας, δὲν προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν οὔτε θὰ ἐπετύγχανε ἐκεῖνος αὐτὸν τὸν πόλεμον καὶ τὴν νίκην, ἂν σὺ δὲν μᾶς παρέδιδες εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων, δὲν θὰ μᾶς ἐνίκα καὶ δὲν θὰ μᾶς ὑπέτασσεν. B Διὰ τοῦτο, λέγει, σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω, ἀφοῦ τὸ ἀπεφάσισες, ἡ τιμωρία νὰ ἐπιβληθῇ μὲ κάποιο μέτρον. Τιμώρησέ μας, ἀλλὰ μὲ δικαίαν κρίσιν καὶ ὄχι ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὀργῆς.

Ἀλλὰ ἐπειδὴ μερικοὶ ἔχουν ἀντιρρήσεις εἰς αὐτὴν τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὰ δὲν ἐλέχθησαν διὰ τὸν βάρβαρον, ἀλλὰ γενικῶς διὰ κάθε ἄνθρωπον, εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσωμεν τὴν μάχην καὶ πρὸς αὐτούς. Τί ἔχομεν λοιπὸν ν' ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτούς; Ὅτι παρεκάλει δι' ἀνθρώπους ποὺ ἡμάρτησαν, διὰ τοὺς ὁποίους πολλὰς φορὰς ἡμποδίσθη νὰ παρακαλέση. Διὰ τοῦτο προετοιμάζει τὴν πόλιν πρῶτα νὰ θρηνήση. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τοῦ ἔλεγε συνεχῶς C «μὴ παρακαλῇς δι' αὐτούς», εἰσάγει πρῶτα αὐτήν, ποὺ εἶχε ἀνάγκην φιλανθρωπίας, διὰ νὰ λάβη ἀπὸ ἐκεῖ κάποιαν ἀφορμὴν καὶ εὔλογον πρόφασιν διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἱκεσίαν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποτείνει τὸν λόγον καὶ λέγει: «Ἀλοίμονον εἰς τὸ σύντριμμά σου. Τὸ πλῆγμα σου εἶναι ὀδυνηρόν».[12] Ἔπειτα ἐκείνη λέγει: «Πράγματι αὐτὸ εἶναι τὸ τραῦμα μου, ἡ σκηνή μου ἐχάθη, τὰ παραπετάσματά μου διεσπάσθησαν, οἱ υἱοί μου καὶ τὰ πρόβατά μου ἐξῆλθον ἔξω ἀπὸ ἐμὲ καὶ δὲν ὑπάρχουν. Οἱ ποιμένες μου ἔγιναν ἄφρονες καὶ δὲν ἐπεζήτησαν καὶ δὲν παρεκάλεσαν τὸν Κύριον. Ἀκούεται βοὴ σεισμοῦ

11. Ἱερ. 7, 16.
12. Ἱερ. 10, 19.

μεγάλου ποὺ ἔρχεται ἀπὸ βορρᾶ, διὰ νὰ ἀφανίση τὰς πόλεις τοῦ Ἰούδα καὶ τὴν φωλεὰν τῶν στρουθίων».[13] D Ἔπειτα, ἀφοῦ ἐκείνη ἐθρήνησε τὴν ἰδικήν της συμφοράν, λέγει: «Κύριε, δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου ὁ δρόμος του». Τί συμβαίνει λοιπόν; Ἐπειδὴ θρηνεῖ, εἰσήγαγεν εἰς τὴν οἰκουμένην ὀλέθριον δόγμα, καὶ ἀφαιρεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἐξουσίαν καὶ λέγει, ὅτι τὰ πρακτέα δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς; Καθόλου, ἀλλὰ εἰς τὸν θρῆνον ἐπάνω ὁμιλεῖ ὀρθῶς. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε, ὅτι «δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου ὁ δρόμος του», δὲν ἐσιώπησε, ἀλλὰ προσέθεσεν: «Οὔτε ὁ ἄνθρωπος θὰ πορευθῇ καὶ θὰ φέρη εἰς πέρας τὸν δρόμον του». Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι τὸ πᾶν δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἐν μέρει μὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, ἐν μέρει δὲ ἀπὸ τὸν Θεόν. E Τὸ νὰ προτιμήσωμεν δηλαδὴ τὰ κάλλιστα καὶ νὰ θελήσωμεν καὶ νὰ ἐπιδιώξωμεν καὶ νὰ ὑπομείνωμεν ὅλους τοὺς μόχθους, εἶναι ἔργον τῆς ἰδικῆς μας ἐλευθέρας βουλήσεως. Νὰ τὰ φέρωμεν ὅμως ὅλα αὐτὰ εἰς πέρας καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν νὰ ἀποτύχωμεν, καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέρμα αὐτῶν τῶν κατορθωμάτων, αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐμοιράσθη πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν ὁ Θεὸς καὶ οὔτε ἄφησε τὸ πᾶν νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς διὰ νὰ μὴ ἐκτραπῶμεν εἰς ἔπαρσιν, οὔτε ὁ ἴδιος ἀνέλαβε τὸ πᾶν, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν. 165
A Ἀλλὰ ἀφοῦ ἄφησεν ὀλίγον μέρος νὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας κόπους, τὸ περισσότερον κατορθώνει ὁ ἴδιος. Ὅτι πράγματι, ἐὰν τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἡμᾶς, θὰ ὡδήγει πολλοὺς εἰς τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὸν ἐκτραχηλισμόν, ἂς ἀκούσωμεν τί λέγει ὁ Φαρισαῖος, εἰς πόσην ἀλαζονείαν ὑψώθη, πόσον μεγαλόστομος ἦτο καὶ ἔθεσε τὸν ἑαυτόν του ὑψηλότερον ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Διὰ τοῦτο δὲν ἄφησε τὸ πᾶν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, ἀλλὰ ἐπέτρεψε ἕνα μέρος νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ εὕρη εὐπρόσωπον πρόφασιν νὰ μᾶς στεφανώση, δικαίως. Καὶ τοῦτο ἐφανέρωσε μὲ τὴν παραβολὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι εὗρεν ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ ἐργασθοῦν εἰς τὸν ἀμπελῶνα. B Ἀλλὰ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν πόσον ἠδυνήθησαν νὰ ἐργασθοῦν; Ὅμως ἦτο ἀρκετὸν διὰ τὸν Θεὸν καὶ τὸ μικρὸν αὐτὸ χρονικὸν διάστημα διὰ νὰ ἀποδώση εἰς αὐτοὺς ὁλόκληρον τὸν μισθόν των. Καὶ διὰ νὰ μάθης, ὅτι ὁ προφήτης

13. Ἱερ. 10, 20-22.

ὁμιλεῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν ἀφαιρεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ φιλοσοφεῖ ἐδῶ διὰ τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, ἄκουσε τὴν συνέχειαν. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπεν ὅτι «δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου ὁ δρόμος του» ἀμέσως προσθέτει: «Τιμώρησέ μας, Κύριε, ἀλλὰ μὲ δικαίαν κρίσιν καὶ ὄχι ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὀργῆς».[14] Ἐὰν ὅμως δὲν ἐξηρτᾶτο τίποτε ἀπὸ ἡμᾶς, θὰ ἦτο περιττὸν νὰ εἴπῃ: «Τιμώρησέ μας, ἀλλὰ μὲ δικαίαν κρίσιν».

C Πράγματι, τί θὰ ἦτο ἀδικώτερον ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ἐκείνων ποὺ δὲν εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των, ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ὁ δρόμος καὶ ἡ ζωὴ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους; Ὥστε, ὅταν παρουσιάζεται νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν νὰ μὴ εἶναι σφοδροτέρα ἡ τιμωρία των, δὲν δεικνύει τίποτε ἄλλο παρὰ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἄξιοι νὰ τιμωρηθοῦν. Αὐτὸ ὅμως ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ἐὰν δὲν ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ἐνεργοῦν, δὲν ἔπρεπε νὰ ζητῇ νὰ εἶναι ἠπιωτέρα ἡ τιμωρία των, D ἀλλὰ νὰ μὴ τιμωρηθοῦν καθόλου. Μᾶλλον δὲν ἐχρειάζετο κἂν παράκλησις. Διότι ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται παράκλησιν νὰ μὴ τιμωρήσῃ τοὺς ἀνευθύνους. Καὶ τί λέγω ὁ Θεός, ἀφοῦ οὔτε ὁ νουνεχὴς ἄνθρωπος δὲν χρειάζεται. Ὅταν λοιπὸν ὁ προφήτης φαίνεται νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν χάριν τῶν Ἰουδαίων, εἶναι φανερὸν ὅτι τὸν παρακαλεῖ διότι εἶχον ἁμαρτήσει. Ἡ ἁμαρτία ὅμως ἐμφανίζεται τότε, ὅταν ἡμεῖς εἴμεθα κύριοι νὰ μὴ παραβῶμεν τὸν νόμον καὶ τὸν παραβαίνομεν. Ὥστε ἀπὸ παντοῦ συνάγεται, ὅτι τὰ κατορθώματά μας ἐξαρτῶνται ἐν μέρει ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τὸν Θεόν. E Αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ρητὸν «τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξαρτᾶται τελείως καὶ ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν θέλοντα οὔτε ἀπὸ τὸν ἐπιδιώκονται αὐτὸ ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἐλεοῦντα Θεόν».[15] Καὶ διὰ ποῖον λόγον λέγει «ἐπιδιώκω», διὰ ποῖον λόγον «θέλω», ἐὰν τὸ πᾶν δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου; Τὸ λέγει, ὥστε μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐπιδίωξιν νὰ ἀποσπάσῃ τὴν συμπαράστασιν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ συμπράξῃ καὶ αὐτός, νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας διὰ νὰ εὐοδωθῇ ἡ ἐπιδίωξις. Ἐὰν αὐτὸ τὸ ἀποκόψῃς καὶ παύσῃς νὰ θέλῃς καὶ νὰ ἐπιδιώκῃς, οὔτε ὁ Θεὸς θὰ ἁπλώσῃ τὸ χέρι του, ἀλλὰ θὰ σταθῇ μακρὰν καὶ αὐτός. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν αὐτό; 166

14. Ἱερ. 10, 24.
15. Ρωμ. 9, 16.

A Ἄκουσε τί λέγει εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ: «Πόσας φορὰς ἠθέλησα νὰ συμμαζεύσω τὰ παιδιά σου καὶ δὲν θελήσατε;».[16] Καὶ συνεχίζει: «Ἰδοὺ ἐγκαταλείπεται ἡ κατοικία σας ἔρημος».[17] Βλέπεις πῶς τοὺς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν;

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ θέλωμεν καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν, διὰ νὰ ἀποσπάσωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ ἐννοεῖ καὶ ὁ προφήτης, ὅταν λέγῃ, ὅτι ἡ αἰσία ἔκβασις τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, ἀλλὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐκλογὴ ὅμως εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐλευθέραν βούλησίν μας. Ἐὰν λοιπὸν ἡ αἰσία ἔκβασις τῶν ὑποθέσεών μας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, θὰ εἴπῃς, τότε καὶ ἂν δὲν κατορθώσω κάτι, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ δεχθῶ καμμίαν κατηγορίαν. Ὅταν δηλαδὴ πράξω τὸ πᾶν ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμὲ B καὶ θελήσω καὶ ἐκλέξω καὶ ἐνεργήσω μὲ ἔργα, ἀλλὰ ὁ Κύριος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ἔκβασις, δὲν συμπράξῃ καὶ δὲν δώσῃ χεῖρα βοηθείας, τότε εἶμαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Ἀλλὰ δὲν ἔχει ἔτσι, δὲν ἔχει ἔτσι τὸ πρᾶγμα. Διότι εἶναι ἀδύνατον, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ἠθελήσαμεν καὶ ἐξελέξαμεν καὶ ἐξεδηλώσαμεν ὅλην μας τὴν καλὴν διάθεσιν, νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ ὁ Θεός. Διότι ἐὰν παραινῇ καὶ συμβουλεύῃ ἐκείνους ποὺ δὲν θέλουν νὰ θελήσουν, πολὺ περισσότερον δὲν ἐγκαταλείπῃ αὐτοὺς ποὺ ἐκδηλώνουν μόνοι των τὴν ἀγαθήν των προαίρεσιν, δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει. «Ρίψατε τὸ βλέμμα σας», λέγει, «εἰς τὰς παλαιὰς γενεὰς καὶ κοιτάξατε νὰ ἴδῆτε, ποῖος ἤλπισε εἰς τὸν Κύριον καὶ κατῃσχύνθη; C Ἢ ποῖος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὸν κατεφρόνησεν;».[18] Καὶ ὁ Παῦλος πάλι λέγει: «Ἡ ἐλπὶς εἰς τὸν Θεὸν δὲν ντροπιάζει καὶ δὲν διαψεύδει αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει».[19] Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος ἐκεῖνος ποὺ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεὸν μὲ ὅλην του τὴν διάνοιαν καὶ πράττει πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. Καὶ πάλιν λέγει ὁ Παῦλος: «Ὅσον διὰ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ ἐνδέχεται νὰ σᾶς εὕρουν εἰς τὸ μέλλον, μὴ λησμονεῖτε, ὅτι εἶναι ἄξιος πάσης ἐμπιστοσύνης ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος σύμφωνα μὲ τὰς ὑποσχέσεις του, δὲν θὰ σᾶς ἀφήσῃ νὰ πειρασθῆτε παραπάνω ἀπὸ τὴν δύναμίν σας, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν πειρασμὸν θὰ φέρῃ καὶ τὸ

16. Ματθ. 23, 37.
17. Ματθ. 23, 38.
18. Σοφ. Σειράχ 2, 10.
19. Ρωμ. 5, 5.

τέλος τοῦ πειρασμοῦ, ὥστε νὰ δύνασθε νὰ τὸν ὑπομείνετε».[20] Διὰ τοῦτο καὶ ἕνας σοφὸς ἄνδρας παραινεῖ καὶ λέγει: «Ἐὰν προσέρχεσαι νὰ ὑπηρετήσῃς τὸν Κύριον, ἑτοίμασε τὴν ψυχήν σου νὰ ἀντιμετωπίσῃ κινδύνους. Ὀρθωσε τὴν καρδίαν σου καὶ ὑπόμεινε D καὶ μὴ ἐπιδείξῃς βιασύνην εἰς ἐποχὴν καταφορᾶς. Προσκολλήσου εἰς αὐτὸν καὶ μὴ ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ αὐτόν».[21] Καὶ ἄλλος πάλι λόγος μᾶς παραινεῖ: «Ἐκεῖνος ποὺ εἰς τὰς δοκιμασίας θὰ δείξῃ ὑπομονὴν μέχρι τέλους, αὐτὸς θὰ σωθῇ».[22] Ὅλοι δὲ αὐταὶ εἶναι κανόνες καὶ νόμοι καὶ δόγματα, ἀμετακίνητα. Καὶ πρέπει αὐτὸ νὰ ἐμπεδωθῇ εἰς τὴν ψυχήν μας, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἕνας ποὺ ἐπιδεικνύει προθυμίαν καὶ φροντίζει διὰ τὴν σωτηρίαν του, καὶ πράττει πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, νὰ ἐγκαταλειφθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸν Θεόν. Δὲν ἀκούεις τί λέγει εἰς τὸν Πέτρον; «Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς πόσας φορὰς ἐζήτησε νὰ σᾶς ταράξῃ καὶ σᾶς κλονίσῃ, ὅπως κοσκινίζεται καὶ σείεται τὸ σιτάρι μέσα εἰς τὸ κόσκινον. Ἐγὼ ὅμως προσηυχήθην ὑπὲρ σοῦ καὶ παρεκάλεσα νὰ μὴ χάσῃς τὴν πίστιν σου».[23]

E Ὅταν δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἴδῃ, ὅτι τὸ φορτίον εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὰς δυνάμεις μας, ἁπλώνει τὴν χεῖρα του καὶ ἐλαφρώνει τὸν κίνδυνον. Ὅταν ὅμως ἴδῃ, ὅτι προδίδομεν τὴν σωτηρίαν μας μὲ τὴν ἰδικήν μας ἀδιαφορίαν καὶ ἀμέλειαν καὶ ὅτι δὲν θέλομεν νὰ σωθῶμεν, τότε μᾶς ἀφίνει καὶ μᾶς ἐγκαταλείπει. Διότι δὲν μᾶς πιέζει, οὔτε μᾶς ἀναγκάζει, καὶ αὐτὸ ποὺ ἔκαμνε κατὰ τὴν διδασκαλίαν του, τὸ ἴδιον γίνεται καὶ ἐδῶ. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖ, αὐτοὺς ποὺ δὲν ἤθελον νὰ ἀκούσουν, ἀλλὰ ἀπεμακρύνοντο, δὲν τοὺς ἔσυρεν οὔτε τοὺς ἐβίαζε, καὶ εἰς αὐτοὺς ποὺ ἔμενον καὶ ἤκουον μὲ προσοχὴν 167 A διέλυε τὰς ἀσαφείας καὶ ἐφανέρωνε τὰ αἰνιγματικὰ σημεῖα, ἔτσι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα. Τοὺς μὲν ἀναλγήτους καὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν θέλουν οἱ ἴδιοι, δὲν τοὺς ἐξαναγκάζει οὔτε τοὺς πιέζει, ἐνῷ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν τοὺς σύρει πρὸς τὸ μέρος του μὲ σφοδρότητα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος λέγει: «Ἀληθῶς καταλαβαίνω, ὅτι εἰς κάθε ἔθνος ὅποιος φοβεῖται τὸν Θεὸν καὶ πολιτεύεται εἰς τὸν βίον του μὲ δικαιοσύνην εἶναι δεκτὸς ἀπὸ αὐτὸν καὶ

20. Α΄ Κορινθ. 10, 13.
21. Σοφ. Σειράχ 2, 1 - 3.
22. Ματθ. 10, 22.
23. Λουκ. 22, 31 - 32.

δύναται νὰ ἀρέσῃ εἰς αὐτόν».[24] Τὸ ἴδιον μᾶς προτρέπει καὶ ὁ προφήτης ποὺ λέγει: «Ἐὰν ἔχετε θέλησιν καὶ μὲ ἀκούσετε, θὰ φάγετε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. B Ἐὰν ὅμως δὲν θέλετε καὶ δὲν μὲ ἀκούσετε, τότε θὰ σᾶς κατασπαράξῃ μάχαιρα».[25] Ἔχοντες λοιπὸν ὅλ' αὐτὰ ὑπ' ὄψιν καὶ ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ θέλωμεν καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν καὶ ὅτι μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐπιδίωξιν θὰ κερδίσωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν βοήθειάν του θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέρμα τῶν ἐπιδιώξεών μας, ἂς ὀρθωθῶμεν, ἀγαπητοί μου, καὶ ἂς ἐπιδείξωμεν ὅλην τὴν προθυμίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας, ὥστε, ἀφοῦ κουρασθῶμεν ἐδῶ ὀλίγον χρόνον, εἰς τὴν ἄλλην τὴν αἰώνιον καὶ ἀθάνατον ζωὴν νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀθάνατα ἀγαθά. Τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν C καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

24. Πράξ. 10, 34 - 35.
25. Ἡσ. 1, 19, 20.

B ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ:[1] «ΟΧΙ ΜΟΝΟΝ ΑΥΤΟ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΥΧΩΜΕΘΑ ΔΙΑ ΤΑΣ ΘΛΙΨΕΙΣ ΜΑΣ, ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΕΣ ΟΤΙ Η ΘΛΙΨΙΣ ΑΠΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΜΟΝΗΝ» ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ.

Εἶναι κουραστικὸν διὰ τὸν γεωργὸν νὰ ζεύξη τὰ βόδια του, νὰ σύρη τὸ ἄροτρον, νὰ ἀνοίξη αὐλάκι, νὰ ρίψη τοὺς σπόρους, νὰ ἀντιμετωπίση τὴν κακοκαιρίαν, νὰ ὑποφέρη τὸν παγετὸν καὶ νὰ ἀνοίξη τάφρον διὰ τῆς ὁποίας θὰ διοχετεύση τὴν περίσσειαν τῶν ὑδάτων ποὺ ἀπειλοῦν τὸν σπόρον, νὰ ὑψώση τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ νὰ ἀνοίξη εἰς τὸ μέσον τοῦ χωραφιοῦ βαθύτερα αὐλάκια. Ἀλλὰ τὰ κουραστικὰ αὐτὰ καὶ ἐπίμοχθα ἔργα γίνονται εὐκολώτερα καὶ ἐλαφρότερα ὅταν ὁ γεωργὸς ἴδη σύμφωνα μὲ τὰς ἐλπίδας του C νὰ ἔχουν φυτρώσει τὰ σπαρτά, ὅταν ἔχη ἀκονισμένο τὸ δρεπάνι καὶ τὸ ἁλώνι γεμᾶτον ἀπὸ δεμάτια καὶ στοιβάζη τὸν καρπὸν εἰς τὸν οἶκον του μὲ πολλὴν εὐφροσύνην. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ καπετάνιος ἀψηφεῖ τὰ ἄγρια κύματα καὶ περιφρονεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ τὴν μαινομένην θάλασσαν καὶ τοὺς ἀστάτους ἀνέμους καὶ τὴν θαλασσοταραχὴν τῶν πόντων καὶ ὑποφέρει τὰς μακρὰς ἀποδημίας ὅταν ἀναλογίζεται τὰ φορτία καὶ τὰ ἐμπορικὰ λιμάνια καὶ ἰδίως ὅταν ἴδη τὸν ἄπειρον πλοῦτον ποὺ γεννᾶται ἀπὸ ὅλα αὐτά. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἐπίσης καὶ ὁ στρατιώτης ὑποφέρει τὰ τραύματα καὶ ἀποδέχεται τὰ νέφη τῶν βελῶν καὶ τὴν πεῖναν καὶ τὸν παγετὸν καὶ τὰς μακρὰς ἀπουσίας 141 A καὶ τοὺς κινδύνους ἐκ τῆς παρατάξεως ἔναντι τοῦ ἀντιπάλου, ὅταν ἔναντι ὅλων αὐτῶν ἀναλογίζεται τὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας καὶ τὴν δόξαν.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον ἐνεθυμήθην ὅλα αὐτὰ ἢ εἰς τί μοῦ χρειάζονται τὰ παραδείγματα ταῦτα; Ἐξ αὐτοῦ θέλω νὰ κάμω μίαν προτροπὴν πρὸς τὸ ἀκροατήριόν σας καὶ μίαν παραμυθίαν πρὸς τοὺς ἱδρῶτας ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς. Ἐὰν ἀπὸ ὅσους ἐλέχθησαν ὁ καθένας θεωρῆ τὸ ἐπίπονον εὔκολον χάριν τῶν ἐλπίδων τοῦ μέλλοντος καὶ ἂν κανεὶς ἠμπορέση νὰ τὰ ἐπιτύχη αὐτὰ ποὺ τελειώνουν μαζὺ μὲ

1. Ρωμ. 5, 3.

τὸν παρόντα βίον, τότε πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἀνέχεσθε σεῖς ἀκούοντες τὰ ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας καὶ νὰ ὑποφέρετε μὲ γενναιότητα τὰ ἐκτιθέμενα ὑπὲρ τῆς αἰωνίου ζωῆς ὡς καὶ τοὺς σχετικοὺς κόπους. B Εἰς ἐκείνους εἶναι ἄδηλα τὰ τῆς προσκαίρου ἐλπίδος καὶ μὲ μόνην τὴν προσδοκίαν τῶν ἀγαθῶν, ἐτελείωσαν τὴν ζωήν των, ἀφοῦ ἐνετρύφησαν μὲ ἐλπίδας, χωρὶς νὰ φθάσουν εἰς τὰ ἔργα των, χάριν τῶν ὁποίων ὑπέστησαν τὰς μεγαλυτέρας δυσκολίας. Νὰ τί θέλω νὰ εἰπῶ, μετὰ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους κόπους καὶ ἱδρῶτας, ὁ γεωργὸς ἀκριβῶς καθὼς ἀκονίζει τὸ δρεπάνι καὶ ἑτοιμάζεται διὰ τὸν θερισμόν, βλέπει νὰ ἐνσκήπτη ἀρρώστεια ἢ ἀκρίδα ἢ ἡ βροχὴ νὰ γίνεται μεγάλη, ἢ κάποια ἄλλη συμφορὰ νὰ ἐπιπίπτη ἐξ αἰτίας τῆς ἀκαταστασίας C τῶν ἀνέμων, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπίτι του μὲ κενὰ τὰ χέρια. Ἀφοῦ ὑπέμεινεν ὅλους τοὺς κόπους, διεψεύσθη εἰς τὰς ἐλπίδας του διὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ καρποῦ. Καὶ ὁ καπετάνιος κατὰ παρόμοιον τρόπον χαίρει διὰ τὸ πλῆθος τῶν φορτίων καί, ἀνοίγει μὲ πολλὴν χαρὰν τὰ πανιὰ καὶ ἐνῷ περνᾶ τὸ πέλαγος, συμβαίνει εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ στόμιον τοῦ λιμένος νὰ τὸν πιάση μία θαλασσοταραχὴ ἢ νὰ προσαράξη εἰς ὕφαλον ἢ σκόπελον ἢ νὰ πληγῆ ἀπὸ καμμίαν ἄλλην ἀδόκητον συμφορὰν καὶ νὰ χάση ὅλον τὸ φορτίον καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας νὰ διασώση γυμνὸν τὸ σαρκίον του μετὰ τοὺς μυρίους ἐκείνους κινδύνους. Ἔτσι καὶ ὁ στρατιώτης, ἐνῷ παρετάχθη εἰς μυρίους πολέμους καὶ ἐνῷ ἀπέκρουσε τοὺς ἀντιπάλους D καὶ ἐλύγισε τοὺς ἐχθρούς, τὴν στιγμὴν πλέον ποὺ περιμένει τὴν τελικὴν νίκην, χάνει τὴν ζωήν του καὶ φονεύεται χωρὶς νὰ ἀπολαύση τίποτε τὸ καλὸν μετὰ τοὺς μόχθους ἐκείνους καὶ τοὺς κινδύνους.

Ὅμως ἡ ἰδική μας περίπτωσις δὲν εἶναι ὁμοία μὲ τὰς ἀνωτέρω. Αἱ ἐλπίδες μας εἶναι ἀμετακίνητοι καὶ βέβαιαι καὶ δὲν σβήνουν μαζὺ μὲ τὸν πρόσκαιρον τοῦτον βίον, ἀλλὰ ἀνάνονται εἰς τὴν ἀτελεύτητον ἐκείνην καὶ μακαρίαν καὶ ἀθάνατον ζωὴν καὶ δὲν κινδυνεύουν ἀπὸ καιρικὰς συνθήκας καὶ ἀπροσδόκητα γεγονότα, ἀλλὰ οὐδὲ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν θάνατον. E Εἰς τὰς ἐλπίδας αὐτὰς θὰ διακρίνη κανεὶς νὰ λάμπη ὁ καρπός των, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ πολλὴν καὶ μεγάλην ἀμοιβήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐβροντοφώνησεν:[2] «Ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ τὰς θλίψεις μας».

2. Ρωμ. 5, 3.

Σᾶς παρακαλῶ ἂς μὴ προσπεράσωμεν τὸ χωρίον ἐπιπολαίως. Ἐπειδή, δὲν γνωρίζω πῶς, πάλιν ὁ λόγος μᾶς ἔφερεν εἰς τοῦ καλοῦ κυβερνήτου Παύλου τὸ λιμάνι, ἂς σταθῶμεν εἰς τὴν φρᾶσιν, ἡ ὁποία παρ' ὅλον ποὺ εἶναι σύντομος, ἔχει πολὺ διδακτικὸν νόημα. Τί νὰ εἶναι ἆρά γε τὸ λεχθὲν καὶ τί, ἀφοῦ τὸ εἶπεν, ὑπαινίσσεται μὲ τὴν φρᾶσιν «ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ τὰς θλίψεις μας;» Δι' ὀλίγον, ἂν θέλετε, ἂς προχωρήσωμεν πιὸ πέρα τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας μας καὶ θὰ ἴδωμεν πολλὴν σαφήνειαν εἰς τὴν φρᾶσιν 142 A καὶ δύναμιν νοημάτων νὰ βγαίνῃ ἀπὸ ἐκεῖ. Ἂς μὴ καταταλαιπωρῇ κανεὶς τὸ σῶμα του καὶ ἀντὶ δρόσου ἂς γεννηθῇ ἡ ἐπιθυμία τῆς πνευματικῆς ἀκροάσεως.

Ὁ λόγος εἶναι περὶ θλίψεως καὶ περὶ ἐπιθυμίας αἰωνίων ἀγαθῶν καὶ περὶ ὑπομονῆς καὶ περὶ τῆς προκυπτούσης ἐκ τούτων ἀμοιβῆς δι' ἐκείνους ποὺ δὲν ἐλύγισαν. Τί σημαίνει ἆρά γε τὸ «ὄχι μόνον»; Αὐτὸς ποὺ τὸ εἶπε, ἔχει εἰπεῖ καὶ πολλὰ ἄλλα καὶ μᾶς ὑποδεικνύει καὶ ἕτερα ἀγαθὰ ποὺ προϋπῆρξαν. Εἰς αὐτὰ προστίθεται καὶ τοῦτο, τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς θλίψεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν ὁ ἴδιος «ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ τὰς θλίψεις». Διὰ νὰ γίνῃ πλέον σαφὲς τὸ ρητόν, ἔχετε ὀλίγας ὥρας ὑπομονήν, διὰ νὰ κάμωμεν τὴν διδασκαλίαν μακροτέραν μὲ τὸν λόγον μας. B Ἀφοῦ ἐσαλπίσθη τὸ θεῖον κήρυγμα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ περιώδευσαν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην σπείροντες τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ ἐξερρίζωναν τὴν πλάνην τελεσιδίκως καταλύοντες τοὺς πατρῴους νόμους τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀπομακρύνοντες τὴν παρανομίαν καὶ καθαίροντες τὴν γῆν καὶ συμβουλεύοντες νὰ καταλύσουν τὰ εἴδωλα καὶ τοὺς ναούς των, τοὺς βωμοὺς καὶ τὰς πανηγύρεις των, ἀναγνωρίζοντες ἔναντι ὅλων αὐτῶν τὸν ἕνα καὶ μόνον Θεὸν καὶ νὰ προσδοκοῦν τὰς μελλοντικὰς ἐλπίδας καὶ ὡμιλοῦσαν περὶ τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύαμτος καὶ ἐφιλοσοφοῦσαν ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ὡμιλοῦσαν περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. C Διὰ τοῦτο ἐξέσπασε φοβερὸς πόλεμος, ὁ πλέον τυραννικὸς ἀπὸ ὅλους, γεμᾶτος ἀπὸ πολὺν θόρυβον καὶ στάσιν καὶ ὁλόκληροι πόλεις καὶ ὅλος ὁ λαὸς καὶ σπίτια καὶ ἡ οἰκουμένη καὶ ἡ ἔρημος, τὴν στιγμὴν ποὺ διεσαλεύοντο τὰ παλαιὰ ἤθη, καὶ ἡ τόσον βαθιὰ ριζωμένη πρόληψις ἐκλονίζετο, καὶ εἰσήγοντο καινούρια δόγματα, τὰ ὁποῖα κανεὶς ποτὲ δὲν ἤκουσεν. Κοντὰ εἰς αὐτὰ βασιλεῖς ἐξηγριοῦντο καὶ οἱ ἄρχοντες ἐσκληρύνοντο, οἱ ἁπλοὶ πολῖται ἐταράσσοντο καὶ αἱ ἀγοραὶ ἀνεστατώνοντο, τὰ δικαστήρια ἐγίνοντο αὐστηρότερα, τὰ ξίφη ἐγυμνώνοντο, τὰ ὅπλα προετοιμάζοντο καὶ οἱ νόμοι ἀγρίευαν. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπειλαὶ καὶ κολασμοὶ καὶ τιμωρίαι καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα κακὰ ἔβγαιναν εἰς τὸ προσκήνιον. D Τὰ πράγματα ὅλης τῆς οἰκουμένης δὲν ἦσαν καλύτερα ἀπὸ μίαν ἀγριεμένην θάλασσα ποὺ προετοιμάζει πολλὰ ναυάγια. Ὁ πατέρας ἀπεκήρυσσε τὰ παιδιά του λόγῳ εὐσεβείας, ἡ νύμφη ἐχώριζεν ἀπὸ τὴν πενθερὰν καὶ τὰ ἀδέλφια ἀπεχωρίζοντο· οἱ κύριοι ἠγανάκτουν κατὰ τῶν δούλων καὶ ἡ ἴδια ἡ φύσις ἐπανεστάτει ἐναντίον τῆς ἰδίας τῆς φύσεως, καὶ ὁ πόλεμος δὲν ἦτο μόνον ἐμφύλιος, ἀλλὰ καὶ συγγενικὸς καὶ συνεκλόνιζε κάθε σπίτι. Ὁ λόγος καταφερόμενος ὡσὰν μαχαίρι, καὶ ἀποκόπτων τὸ νοσοῦν μέρος ἀπὸ τὸ ὑγιές, ἔφερε πανταχοῦ ἀναστάτωσιν καὶ τὴν φιλονεικίαν E καὶ ἀπὸ παντοῦ ἔκαμνε νὰ ἐγείρωνται κατὰ τῶν πιστευόντων δυσκολίαι καὶ διαμάχαι. Καὶ λόγῳ τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἄλλοι ἐκλείοντο εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλοι ἐσύροντο εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἄλλοι εἰς τὴν ὁδὸν ποὺ ἔφερε πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ τῶν μὲν αἱ περιουσίαι ἐδημεύοντο, ἐνῷ ἄλλοι ἔχαναν τὴν πατρίδα των καὶ πολλάκις καὶ τὴν ζωήν των καὶ ἀπὸ παντοῦ τὰ κακὰ ἐπέπιπτον πυκνότερα καὶ ἀπὸ νιφάδας χιόνος. Ἐσωτερικῶς διαμάχαι, ἐξωτερικῶς φόβοι ἐκ μέρους τῶν φίλων, ἐκ μέρους τῶν ξένων, καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν τούτων ποὺ συνεδέοντο μὲ φυσικοὺς δεσμούς. 143 A Βλέπων αὐτὰ ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὁ ἐκλαϊκευτὴς τῶν οὐρανίων δογμάτων, ἐπειδὴ τὰ δεινὰ ἦσαν πρόχειρα καὶ ἐπράττοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐνῷ τὰ ἀγαθὰ ὑπῆρχον μόνον εἰς τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ὑποσχέσεις, θέλω νὰ εἰπῶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ τὰ τέλος αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν ὑπερέβαινε κάθε σκέψιν καὶ λογικήν, ἐνῷ αἱ κάμινοι καὶ τὰ τηγάνια τῆς θανατώσεως καὶ τὰ ξίφη καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ οἱ διάφοροι κολασμοὶ καὶ οἱ φόνοι δὲν ἦσαν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐλπίδων, ἀλλὰ προϊόντα τῆς πείρας. Καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀγωνισθοῦν ἐναντίον τούτων μόλις εἶχον προσχωρήσει εἰς τὴν πίστιν B ἀποσπασθέντες ἀπὸ τοὺς βωμούς, τὰ εἴδωλα καὶ τὴν τρυφήν, τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν μέθην, χωρὶς νὰ ἔχουν εἰς τὸ παρελθὸν μελετήσει τίποτε ὑψηλὸν περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀλλὰ παρασυρόμενοι μᾶλλον ἀπὸ τὸ παρόν, ἦτο δὲ φυσικὸν πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ εἶναι μικρόψυχοι καὶ νὰ ὑποχωροῦν καὶ κάθε ἡμέραν ποὺ τοὺς πολιορκοῦσαν νὰ ὑποτάσσωνται,

κοίταξε τί κάνει ὁ κοινωνὸς τῶν μυστικῶν καὶ πρόσεξε τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου. Συζητεῖ μαζύ τους συνεχῶς περὶ τῶν μελλόντων καὶ τοὺς φέρει πρὸ ὀφθαλμῶν των τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς ἐπιδεικνύει τοὺς στεφάνους ἑτοιμάζων αὐτοὺς διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ παρηγορῶν μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Καὶ τί τοὺς λέγει;[3] «Σκεπτόμεθα ὅτι δὲν εἶναι ἄξια τὰ σημερινὰ παθήματα ἐν σχέσει μὲ τὴν μέλλουσαν δόξαν ποὺ πρόκειται ν' ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς». Τί μοῦ λέγεις, συνεχίζει, διὰ τραύματα καὶ βωμοὺς καὶ δημίους καὶ τιμωρίας καὶ λιμοὺς καὶ δημεύσεις περιουσιῶν καὶ πενίαν καὶ φυλακὰς καὶ ἁλύσεις; Βάλε ὅσα θέλεις ἀπὸ τὰ πιθανὰ δεινὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τίποτε ἄξιον δὲν θὰ εὕρῃς ἔναντι τῶν ἐπάθλων ἐκείνων καὶ τῶν στεφάνων καὶ τῶν ἀμοιβῶν. Τὰ μὲν συγκαταλύονται ὁμοῦ μὲ τὸν παρόντα βίον, ἐνῷ τὰ ἄλλα δὲν ἔχουν τέλος εἰς τὴν ἀπεραντωσύνην τῆς αἰωνιότητος. Τὰ μὲν εἶναι παροδικὰ καὶ πρόσκαιρα, ἐνῷ τὰ δὲ παραμένουν ἐπ' ἄπειρον, ἀγέραστα καὶ συνυπάρχοντα. D Καὶ ἀλλοῦ, ὑπαινιττόμενος τὸ ἴδιον, ἔλεγεν:[4] «Ἡ παροῦσα θλῖψις εἶναι ἐλαφρά». Ἡ ποσότης διαιρεῖ τὴν ποιότητα καὶ ὁ χρόνος παρηγορεῖ τὴν ὀξύτητά της. Ἐπειδὴ τὰ τότε συμβαίνοντα ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των ἦσαν βαριὰ καὶ πιεστικά, ἡ πιεστικότης των ἐλαφρώνει μὲ τὸ πρόσκαιρον καὶ ἡ ὀξύτης των μαλακώνει. Λέγει ὁ Παῦλος:[5] «Ἡ ἐλαφρότης τῆς θλίψεώς μας μᾶς προετοιμάζει καθ' ὑπερβολὴν καὶ εἰς αἰωνίαν διάρκειαν βάρος δόξης, ἐπειδὴ δὲν προσηλωνόμεθα εἰς ὅσα βλέπομεν, ἀλλ' εἰς ὅσα δὲν βλέπομεν. Ὅσα βλέπομεν εἶναι πρόσκαιρα, ἐνῷ ὅσα δὲν βλέπομεν αἰώνια». Καὶ ἀλλοῦ, ἀνάγων αὐτοὺς εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ μεγέθους τῶν τότε ἀγαθῶν, E εἰσάγει τὴν ἰδίαν τὴν κτίσιν νὰ πονῇ καὶ νὰ στενάζῃ μαζί μας διὰ τὴν μοχθηρίαν τοῦ παρόντος καὶ σφοδρῶς ἐπιθυμοῦσαν τὰ μέλλοντα, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ ἀγαθά, λέγων:[6] «Ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συμπονεῖ ὡς τώρα». Διατί στενάζει; Διατί πονεῖ; Προσδοκᾷ τὰ μέλλοντα ἐκεῖνα ἀγαθὰ καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν μεταβολὴν πρὸς τὸ καλύτερον. Καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις, λέγει, θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς φθορᾶς καὶ θὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἀκούσῃς ὅτι στενάζει καὶ πονεῖ, μὴ νομίσῃς ὅτι εἶναι λογική, ἀλλὰ ἀναζήτησε τὸ νόημα τῆς Γραφῆς.

3. Ρωμ. 8, 18.
4. Β' Κορινθ. 4, 17.
5. Β' Κορινθ. 4, 18.
6. Ρωμ. 8, 22.

144 A Ὅταν ὁ Θεὸς θέλῃ ν' ἀναγγείλῃ κάτι μέγα καὶ καλὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν προφητῶν, κάμνει ὡσὰν νὰ αἰσθάνωνται καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα τὸ μέγεθος τῶν τελουμένων θαυμάτων. Δὲν λέγομεν ὅτι αἰσθάνεται ἡ φύσις, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ παρασταθῇ τὸ μέγεθος τῶν θαυμάτων ἐκ τῶν συμβαινόντων εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τοῦτο εἶναι ὑποχρέωσίς μας νὰ τὸ εἴπωμεν ὅταν συμβῇ κάτι ἐκ τῶν ἀπροσδοκήτων, ὅτι αὐτὴ ἡ πόλις ἔγινε στυγνή, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔδαφος ἔγινε σκυθρωπόν. Ἐπὶ φοβερῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν θηριώδη ψυχικὴν διάθεσιν, τὸ ἴδιον θὰ εἴπῃ κανείς, ὅτι διεσάλευσε δηλαδὴ τὰ θεμέλια καὶ τὸν ἐτρόμαξαν αἱ πέτραι. Ὄχι διότι πράγματι τὸν ἐτρόμαξαν οἱ λίθοι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ παρασταθῇ ἡ θηριωδία τῆς καρδιᾶς του καὶ τῆς ψυχῆς του. B Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θαυμαστὸς προφήτης Δαυΐδ, ἀπαριθμῶν τὰ ἀγαθὰ τὰ συμβάντα εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τὴν ἐκ τῆς ἐλευθερίας ποὺ ᾐσθάνθησαν ὅταν ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἔλεγε:[7] «Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰακὼβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου, ἐγεννήθη ἡ Ἰουδαία ὡς ἱερὸς τόπος καὶ ἐξουσία τοῦ Ἰσραήλ. Τὸ εἶδεν ἡ θάλασσα καὶ ὑπεχώρησεν, ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσὰν κριάρια καὶ τὰ βουνὰ ὡσὰν πρόβατα ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου». Αὐτὸ δὲν τὸ ἤκουσε κανεὶς νὰ συμβῇ ποτέ. Ἡ θάλασσα καὶ ὁ Ἰορδάνης ὑπεχώρησαν μὲ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ δὲν ἐσκίρτησαν. C Ἀλλά, ὅπως εἶπα, ὁ προφήτης θέλων νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπερβολικὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν ἄνεσιν ποὺ ᾐσθάνθησαν μετὰ τὰς κακώσεις τῶν Αἰγυπτίων ἐναντίον των, ἔλεγε πῶς καὶ τὰ ἄψυχα σκιρτοῦν καὶ σαλεύουν διὰ κάθε τί καλὸν ποὺ συνέβαινεν. Ὅπως καὶ ὅταν θέλῃ νὰ ἀναγγείλῃ κάτι λυπηρόν, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν μας, λέγει: «Θὰ πενθήσῃ ὁ οἶνος, θὰ πενθήσῃ καὶ ἡ ἄμπελος».[7α] Καὶ ἀλλοῦ: Πενθοῦν αἱ ὁδοὶ τῆς Σιών».[8] Ἀλλὰ λέγει ἐπίσης ὅτι δακρύζουν τὰ ἄψυχα: «Δακρύσατε, τείχη τῆς Σιών». Καὶ ὅτι αὐτὴ αὕτη ἡ γῆ τῆς Ἰουδαίας πενθεῖ καὶ μεθύει ἀπὸ λύπην D, ὄχι διότι αἰσθάνονται τὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ ὅπως εἶπα, κάθε προφήτης μεταχειρίζεται τὴν ὑπερβολὴν διὰ νὰ παραστήσῃ τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς παρέχει ὁ Θεὸς καὶ τὰς τιμωρίας ποὺ ἐπιφέρει

7. Ψαλμ. 113, 1-4.
7α. Ἠσ. 24, 7.
8. Θρήν. 1, 2-18.

ἡ κακία μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος παρουσιάζει καὶ αὐτὴν τὴν κτίσιν νὰ στενάζῃ καὶ νὰ πονῇ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ παραστήσῃ τὸ μέγεθος τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ ποὺ μᾶς παρεχωρήθησαν κατόπιν.

Ἀλλὰ ὅλα αὐτά, λέγουν, εἶναι εἰς τὰς ἐλπίδας, ὁ δὲ μικρόψυχος καὶ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ποὺ τώρα ἀπηλλάγη τῆς εἰδωλολατρίας καὶ ποὺ δὲν γνωρίζει νὰ φιλοσοφῇ περὶ τῶν μελλόντων, δὲν διορθώνεται ἐπαρκῶς μὲ τοὺς λόγους τούτους, E ἀλλὰ ζητεῖ καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν νὰ εὕρῃ κάποιαν παραμυθίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ σοφὸς αὐτὸς διδάσκαλος, ὁ τὰ πάντα γνωρίζων, δὲν παρηγορεῖ μόνον ἀπὸ τὰ μέλλοντα ἀγαθά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα καλὰ δίδει θάρρος. Καὶ πρῶτον ἀναφέρει τὰ πραγματικὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν οἰκουμένην, 145 A τὰ ὑπάρχοντα ὄχι εἰς τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς προσδοκίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα ὑπάρχοντα καὶ ἀπολαμβανόμενα (αὐτὰ ἄλλωστε εἶναι ἡ πλέον μεγάλη καὶ σαφὴς ἀπόδειξις περὶ ὑπάρξεως καὶ τῶν μελλόντων καὶ τῶν ἐλπιζομένων) καὶ ἀφοῦ ἐπεξέτεινεν ἐπὶ πολὺ περὶ πίστεως τὸν λόγον καὶ ἀφοῦ ἐμνημόνευσε καὶ τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ (ποὺ ἐνῷ ἡ φύσις τοῦ ἀπηγόρευε νὰ γίνῃ πατήρ, ἐν τούτοις ἤλπισε, προσεδόκησε καὶ ἐπείσθη ὅτι θὰ γίνῃ, διὸ καὶ ἐγένετο) καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινώντας διδάσκει ὅτι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ περιπίπτῃ κανεὶς εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ νὰ ὀρθώνεται καὶ νὰ στηλώνεται μὲ τὸ μέγεθος τῆς πίστεως καὶ νὰ ἔχῃ ὑψηλὸν φρόνημα. Κατόπιν ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ μέγεθος τῶν ὑπαρξάντων. Τί δὲ εἶναι τοῦτο; Εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν B τὸν μονογενῆ, τὸν γνήσιον, τὸν ἀγαπητόν, τοῦτον προσέφερε ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν ἀγνωμόνων δούλων του, οἱ ὁποῖοι βρουνόμεθα μὲ πλῆθος ἁμαρτημάτων. Καὶ δὲν μᾶς ἀπήλλαξε μόνον ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ μᾶς μετέβαλε καὶ εἰς δικαίους, χωρὶς νὰ μᾶς ἐπιβάλῃ τίποτε τὸ φορτικόν, οὔτε τὸ ἐπαχθές, ἀλλὰ ζητήσας μόνον πίστιν παρ' ἡμῶν. Μᾶς ἔκαμεν ἔτσι δικαίους καὶ διεμόρφωσεν ἁγίους καὶ ὠνόμασεν υἱοὺς Θεοῦ καὶ μᾶς ἀνέδειξε κληρονόμους τῆς βασιλείας του καὶ συγκληρονόμους τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ του καὶ ὑπεσχέθη τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν τῶν σωμάτων καὶ κατάταξιν μεταξὺ τῶν ἀγγέλων, γεγονὸς ποὺ ὑπερβαίνει κάθε λογικὴν καὶ σκέψιν, καὶ τὴν διαμονὴν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν συναναστροφὴν C μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξέχεε ἐπὶ τὰς κεφαλάς μας τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μᾶς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ διαβόλου καὶ μᾶς ἀπεμάκρυ-

νεν ἀπὸ τοὺς δαίμονας καὶ κατέλυσε τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἠφάνισε τὴν κατάραν, καὶ ἔθραυσε τὰς πύλας τοῦ Ἅδου καὶ ἤνοιξε τὸν παράδεισον. Καὶ δὲν ἀπέστειλεν ἄγγελον ἢ ἀρχάγγελον, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Μονογενῆ του διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὅπως ἐλέχθη διὰ στόματος τοῦ προφήτου:[9] «Οὔτε πρέσβυς, οὔτε ἄγγελος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς ἔσωσε». Αὐτὰ δὲν εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ μύρια στέφανα; Δὲν ἡγιάσθημεν; Δὲν ἐδικαιώθημεν μέσῳ τῆς πίστεως; Δὲν κατῆλθεν ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπὸ τὸν οὐρανόν; D Δὲν μᾶς ἔδωσεν ὁ Θεὸς τὸν ἀγαπητόν του; Δὲν ἐδέχθημεν Πνεῦμα Ἅγιον; Μὲ τόσην εὐκολίαν; Δὲν ἀπελαύσαμεν ἄφατον χάριν καὶ δωρεάν; Ἀφοῦ εἶπε ὅλα αὐτὰ μὲ συντόμους φράσεις, πάλιν ἔστρεψε τὸν λόγον εἰς τὴν ἐλπίδα, λέγων:[10] «Δικαιωθέντες ἀπὸ τὴν πίστιν μας, ἔχομεν εἰρήνην πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον προσήλθομεν εἰς τὴν πίστιν καὶ αὐτὸς μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὴν χάριν αὐτὴν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐστάθημεν». Καὶ προσέθεσεν: «Καὶ καυχώμεθα μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θείας δόξης». Ἀνέφερε τόσον ὅσα συνέβησαν, ὅσον καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Ἀφ' ἑνὸς τὸ ὅτι ἐδικαιώθημεν, τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς E ἐθανατώθη ὑπὲρ ἡμῶν, τὸ ὅτι δι' αὐτοῦ προσήλθομεν εἰς τὸν Πατέρα, ἀπελαύσαμεν τὴν θείαν χάριν καὶ δωρεὰν καὶ ἀπηλλάγημεν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τὸ ὅτι ἔγινεν εἰρήνη μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ συμμετέσχομεν εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅλα αὐτὰ εἶναι ὅσα συνέβησαν. Ἐνῷ τὰ μέλλοντα εἶναι ἡ μυστικὴ ἐκείνη δόξα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπίσης εἶπε:[11] «Εἰς αὐτὴν προσηλώθημεν τὴν μυστικὴν δόξαν καὶ καυχόμεθα μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θείας δόξης».

Ἡ ἐλπίς, ὅπως ἤδη ἐτόνισα, δὲν εἶναι πολὺ ἱκανὴ νὰ ὀρθώσῃ καὶ νὰ σηκώσῃ τὸν μικρόψυχον ἀκροατήν. Κοίταξε λοιπὸν τί κάνει αὐτὸς καὶ θαύμασε τὴν ἱκανότητα τοῦ Παύλου καὶ τὴν σοφήν του σκέψιν. 146 A Ἀπὸ τὰ ὅσα δημιουργοῦν κλῖμα λύπης, ταραχῆς καὶ ξαφνιάσματος τοῦ ἀκροατοῦ, πλέκει τοὺς στεφάνους τῆς παρακλήσεως καὶ τοῦ καυχήματος. Ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνέφερε, συμπεραίνει περαιτέρω λέγων, ὅτι δὲν εἶναι μόνον αὐτὰ ποὺ σᾶς εἶπα, ὅπως τὸ ὅτι ἡγιάσθημεν, ὅτι ἐδικαιώθημεν, ὅτι ἐλάβομεν τὴν χάριν διὰ τοῦ Μονογενοῦς, ὅτι ἀπελαύσαμεν

9. Ἠσ. 63, 9.
10. Ρωμ. 5, 1-2.
11. Ρωμ. 5, 2.

εἰρήνην, δωρεάν, ὅτι συνεχωρήθησαν τὰ ἁμαρτήματά μας, ὅτι ἐκοινωνήσαμεν μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὅτι μὲ εὐκολίαν πολλήν, χωρὶς μόχθους καὶ ἱδρῶτας B καὶ μόνον μὲ τὴν πίστιν ἔστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱόν του τὸν μονογενῆ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἔδωκεν, ἀφ' ἑτέρου ὑπεσχέθη δόξαν ἀπέραντον καὶ ἀφθαρσίαν, ἀνάστασιν τῶν σωμάτων, ἀγγελικὰ τέλη, συναναστροφὴν μὲ τὸν Χριστὸν καὶ διαμονὴν εἰς τὸν οὐρανόν. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκαμε φανερὰ λέγων:[12] «Καυχώμεθα μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ».

Καὶ δὲν λέγει μόνον αὐτὰ ὅσα ἔγιναν καὶ ὅσα θὰ συμβοῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται λυπηρὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἐννοῶ τὰ δικαστήρια, τὰς ἀπαγωγάς, τοὺς θανάτους, τὰς ἀπειλάς, τοὺς λιμούς, τὰ βασανιστήρια, τὰ τηγάνια, τὰ καμίνια, τὴν λεηλασίαν, τοὺς πολέμους, τὰς πολιορκίας, τὰς μάχας, τὰς C ἐξεγέρσεις, τὰς φιλονεικίας, ὅλα αὐτὰ τὰ θέτει ἐπίσης εἰς τάξιν δωρεᾶς καὶ κατορθωμάτων. Καὶ ὄχι μόνον δι' ἐκεῖνα ποὺ ἐλέχθησαν προηγουμένως πρέπει νὰ χαιρώμεθα καὶ νὰ εὐχαριστούμεθα, ἀλλὰ νὰ καυχώμεθα καὶ δι' αὐτὰ τὰ τελευταῖα, ἀφοῦ λέγει:[13] «Χαίρω τώρα διὰ τὰ πρὸς χάριν σας παθήματά μου καὶ ἀναπληρῶ διὰ τῆς σαρκός μου τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ». Εἶδες δυνατὴν ψυχὴν καὶ γνώμην ὑψηλὴν καὶ φρόνημα ἀκλόνητον, ποὺ δὲν στολίζεται μόνον μὲ τοὺς στεφάνους, ἀλλὰ εὐχαριστεῖται καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας; D Ποὺ δὲν χαίρει μόνον διὰ τὰς ἀμοιβάς, ἀλλὰ ἐναβρύνεται καὶ εἰς τὴν πάλην, ποὺ δὲν εὐφραίνεται εἰς τὰς ἀνταποδόσεις, ἀλλὰ καυχᾶται καὶ διὰ τὸ ἴδιον τὸ ἀγώνισμα; Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς μόνον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὔτε τὰ ἀμάραντα ἐκεῖνα στέφανα, οὔτε τὰ βραβεῖα, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ παρόντα, ποὺ ἔχουν θλῖψιν, μόχθον καὶ ταλαιπωρίαν πολλήν. Φέρε τα αὐτὰ εἰς τὸ μέσον καὶ θὰ ἠμπορέσω ν' ἀποδείξω ὅτι πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ καυχώμεθα δι' αὐτά.

Εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων, ἡ μὲν προσπάθεια περικλείει τὸν κόπον, ὁ δὲ στέφανος τὴν χαράν. Ἐνῷ ἐδῶ δὲν εἶναι ἔτσι· πρὸ τοῦ στεφάνου τὸ παλαιμα ἔχει πολλὴν καύχησιν. Καὶ διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, E σκεφθῆτε τὸν κάθε ἅγιον τῆς κάθε γενεᾶς, ὅπως λέγει:[14] «Λάβετε παράδειγμα τῶν κακοπαθειῶν,

12. Ῥωμ. 5, 2.
13. Κολοσ. 1, 24.
14. Ἰακ. 5, 10.

ἀδελφοί, καὶ τῆς ὑπομονῆς τοὺς προφήτας οἱ ὁποῖοι ὡμίλησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου». Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ μᾶς ἐπρότεινε τοῦτον τὸν ἀγῶνα καὶ συνεκρότησε τὸν παρόντα πνευματικὸν στίβον, ὁ Παῦλος ἐννοῶ, ἀφοῦ ἐδοκίμασε τὰς ἀπείρους ταλαιπωρίας κάθε ἁγίου, τὰς ὁποίας δὲν εἶναι εὔκολον τώρα νὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὸν λόγον, συμπεραίνει λέγων:[15] «Περιεπάτησαν μὲ προβιὰς καὶ μὲ δέρματα αἰγός, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι ἐν μέσῳ κακουχιῶν, 147 A καὶ ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἄξιός των καὶ εἰς ὅλα αὐτὰ ἔχαιρον». Τὸ αὐτὸ θὰ ἴδῃ κανεὶς ὅταν μετὰ τὴν φυλακὴν καὶ τὰς λοιδορίας τοὺς ἐμαστίγωσαν καὶ τοὺς ἀπήλασαν. Τί λέγει ἡ Γραφή;[16] «Αὐτοὶ μὲν ἐπορεύοντο χαίροντες ὅτε ἔφευγον ἀπὸ τὸ Συνέδριον διότι ἠξιώθησαν νὰ διασυρθοῦν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἀλλὰ παρόμοια συνέβησαν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἂν θέλῃ κανεὶς ἂς ἐνθυμηθῇ αὐτὸ ποὺ λέγω, τί συνέβαινε δηλαδὴ εἰς καιρὸν διωγμῶν. Συνελάμβανον μίαν παρθένον, τρυφερὰν καὶ ἄπειρον τῶν ἐρωτικῶν, μὲ σῶμα πλέον μαλακὸν καὶ ἀπὸ τὸ κερί. Τὴν κάρφωναν εἰς τὰ ξύλα ἀπὸ παντοῦ, τῆς ἐτρυποῦσαν τὰ πλευρά, τὴν κατεξέσχιζαν καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε ποτάμι. Αὐτή, ὡσὰν νὰ ἐνυμφεύετο καὶ ὡσὰν νὰ ἦτο ἐξαπλωμένη εἰς τὴν νυμφικὴν παστάδα, B ἔτσι ὑπέφερε τὰ γενόμενα πρὸς χάριν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, στεφανωμένη εἰς τὸν ἀγῶνα της αὐτόν. Κατάλαβε λοιπὸν τί σπουδαῖον εἶναι νὰ ἴδῃ κανεὶς ἕνα τύραννον μὲ στρατὸν καὶ ἀκονισμένα ξίφη καὶ τόσα ὅπλα νὰ νικᾶται ἀπὸ μίαν κόρην. Βλέπεις ὅτι καὶ ἡ θλῖψις ἡ ἴδια περικλείει μεγίστην καύχησιν; Συμφωνεῖτε καὶ σεῖς μὲ τὰ λεγόμενα. Ἐνῷ οἱ μάρτυρες δὲν ἀπολαμβάνουν ἀκόμη τὰς ἀμοιβάς, οὔτε τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους, ἀφοῦ ἔγουν διαλυθῆ εἰς σκόνην καὶ στάκτην, ἐν τούτοις μετὰ πόσης προθυμίας δὲν συντρέχομεν εἰς τὰς ὑπὲρ ἐκείνων τιμὰς καὶ συγκροτοῦμεν πνευματικὸν στίβον καὶ τοὺς ἀνακηρύττομεν ἁγίους C καὶ τοὺς στεφανώνομεν διὰ τὰ τραύματα καὶ τὸ αἷμα των, διὰ τὰ βασανιστήρια καὶ τὰς πληγάς των, διὰ τὰς θλίψεις των ἐκείνας καὶ τὰς στενοχωρίας. Ἔτσι καὶ αἱ ἴδιαι αἱ θλίψεις ἀποτελοῦν καύχημα πρὸ τῆς ἀνταμοιβῆς.

Κατάλαβε πόσον μέγας ἦτο ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος κατοικοῦσε τότε εἰς τὰ δεσμωτήρια, ἐσύρετο εἰς τὰ δικαστή-

15. Ἑβρ. 37 - 38.
16. Πράξ. 5, 41.

ρια, πόσον περίβλεπτος, πόσον λαμπρὸς καὶ περιφανὴς ἐφαίνετο εἰς ὅλους καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰ μάτια ἐκείνων ποὺ τὸν ἐπολέμουν καὶ τὸν ἐπεβουλεύοντο. Τί λέγω, περίβλεπτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ καὶ διὰ τοὺς δαίμονας ἦτο φοβερὸς μᾶλλον ὅταν ἐμαστιγοῦτο; Ὅταν ἐφυλακίζετο, ὅταν ἐναυαγοῦσε, τότε ἀκριβῶς ἔκαμνε τὰ μεγαλύτερα θαύματα, **D** τότε περισσότερον κατανίκα τὰς ἀντιπάλους δυνάμεις. Γνωρίζων λοιπὸν καλῶς τὸ κέρδος ποὺ προσεπορίζετο ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὰς θλίψεις αὐτὰς ἔλεγεν:[17] «Ὅταν ἀσθενῶ, τότε εἶμαι δυνατός». Καὶ συνεχίζει: «Δι' αὐτὸ ἐπιθυμῶ ἀσθενείας, ὕβρεις, ἀνάγκας, διωγμούς, παθήματα διὰ νὰ σκηνώσῃ μέσα μου ἡ δύναμις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Διὰ τοῦτο ἀποτεινόμενος εἰς μερικοὺς ποὺ διέμεναν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ποὺ εἶχαν μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτόν των, ἐνῷ παραλλήλως περιεφρόνουν τοὺς ἄλλους, ὅταν ἔκλεινε τὴν ἐπιστολήν του ἐδοκίμασε τὴν ἀνάγκην νὰ συνθέσῃ τὴν εἰκόνα **E** τῶν κατορθωμάτων του πρὸς χάριν μας καὶ ὄχι προσφεύγων εἰς τὰ θαύματά τ υ ἢ τὰ σημεῖα, οὔτε εἰς τὴν τιμήν, οὔτε ἀπὸ θέσεως ἀνέσει ς, ἀλλὰ συνέθεσε τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὰ δεσμωτήρια, τὰ δικαστήρια, τὴν πεῖναν, τὸ ψῦχος, τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐπιβουλὰς λέγων εἰς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς:[18] «Εἶναι διάκονοι τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὴν παραφροσύνην μου, λέγω: περισσότερον ἐγώ». Καὶ τονίζων τὸ περισσότερον καὶ τὴν ὑπεροχήν, προσθέτει: «Πολὺ περισσότερον εἰς τοὺς κόπους, ὑπερβαλλόντως εἰς τὰς πληγάς, περισσότερον εἰς τὰς φυλακάς, πολλάκις εἰς τὸν θάνατον» καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. «Ἐὰν πρέπει νὰ καυχηθῶ, θὰ καυχηθῶ διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου».[19] **148 A** Τὸν βλέπεις νὰ καυχᾶται περισσότερον δι' αὐτά, παρὰ διὰ λαμπροὺς στεφάνους, νὰ ὑπερηφανεύεται καὶ νὰ λέγῃ «ὄχι μόνον διὰ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ καυχώμεθα καὶ διὰ τὰς θλίψεις μας». Τί σημαίνει αὐτὸ τὸ ὄ χ ι μ ό ν ο ν; Ὄχι μόνον λέγει δὲν κακοκαρδίζομεν θλιβόμενοι καὶ ταλαιπωρούμενοι, ἀλλὰ καυχώμεθα διὰ τὰ θλιβερὰ συμβάντα ὡσὰν νὰ προκόπτωμεν εἰς μεγαλυτέραν τιμὴν καὶ δόξαν, διότι πιστεύει ὅτι ἡ μεγίστη δόξα ποὺ καλλωπίζει τὸν ἄνθρωπον εἶναι αὐτὴ ποὺ προβάλλει ἀπὸ τὰς θλίψεις. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ δόξα ἔχει καὶ χαράν. Ὅπου χαρὰ ἐκεῖ καὶ δόξα καὶ ὅπου τέτοια δόξα ἐκεῖ καὶ χαρά.

17. Β' Κορινθ. 12, 10, 9.
18. Β' Κορινθ. 11, 23.
19. Β' Κορινθ. 11, 30.

B Ἐπειδὴ ἀπέδειξε λοιπὸν ὅτι ἡ θλῖψις εἶναι δόξα καὶ φέρει καλλωπισμόν, λέγει ἕνα ἄλλο κατόρθωμά του μέγιστον, ἕνα ἀποτέλεσμα μέγιστον καὶ παράδοξον. Ποῖον εἶναι αὐτό, θὰ ἴδωμεν. «Γνωρίζοντες, λέγει, ὅτι ἡ θλῖψις ἀπεργάζεται τὴν ὑπομονήν, ἡ ὑπομονὴ τὴν δοκιμασίαν καὶ ἡ δοκιμασία τὴν ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς δὲν μᾶς ντροπιάζει». Τί σημαίνει «γνωρίζοντες ὅτι ἡ θλῖψις ἀπεργάζεται τὴν ὑπομονήν;». Αὐτὸ ἔχει μέγιστον καρπὸν καὶ ἰσχυροποιεῖ τὸν θλιβόμενον. Μερικὰ δένδρα ποὺ ἀναπτύσσονται εἰς τὴν σκιὰν καὶ φυτρώνουν εἰς ὑπανέμους τόπους, εὐδοκιμοῦν μέν, ἀλλὰ γίνονται πλέον μαλακώτερα καὶ χαῦνα καὶ βλάπτονται ἀπὸ κάθε προσβολὴν ἀνέμων. **C** Ὅσα ὅμως ἵστανται εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ μαστίζονται ἀπὸ πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς ἀνέμους καὶ ὑποφέρουν τὴν συνεχῆ ἀκαταστασίαν τοῦ καιροῦ καὶ κλονίζονται ἀπὸ ἰσχυροὺς κλύδωνας καὶ φορτώνονται πολὺ χιόνι, γίνονται ἰσχυρότερα ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν σίδηρον. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὰ σώματα τὰ ὁποῖα ρίπτονται εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἡδονάς, κοσμοῦνται μὲ μαλακὰ ἱμάτια καὶ χρησιμοποιοῦν πολλὰ λουτρὰ καὶ μύρα καὶ ἀπολαμβάνουν πολλὰς τροφάς, περισσοτέρας ἀπὸ τὰς ἀνάγκας των. **D** Καθίστανται ἔτσι ἐντελῶς ἄχρηστα διὰ τὸν ἱδρῶτα καὶ τὸν πόνον ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ εἶναι ἄξια διὰ μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αἱ ψυχαί, ὅταν διάγουν βίον ἀταλαίπωρον καὶ ἔχουν ὅλας τὰς ἀνέσεις καὶ διάκεινται εὐχαρίστως ἔναντι τῶν παρόντων καὶ προτιμοῦν τὸν ἀνάλγητον βίον ἀντὶ νὰ θλίβωνται κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἁγίων, καθίστανται μαλακώτεραι καὶ ἀσθενέστεραι καὶ ἀπὸ τὸ κερὶ καὶ ἔτσι εἶναι ὑποψήφιαι διὰ τὸ αἰώνιον πῦρ. Ὅμως ὅσαι ἐπιδίδονται εἰς κινδύνους καὶ κόπους καὶ ταλαιπωρίας πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ συσπειρώνονται γύρω εἰς αὐτὸν τὸν σκοπόν, εἶναι στερεώτεραι καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν σίδηρον ἢ καὶ τὸν ἀδάμαντα καὶ γενικώτερα λόγῳ τῆς συνεχοῦς κακοπαθείας , **E** ἄτρωτοι ἔναντι τῶν ἐχθρῶν, ἀκαταμάχητοι διὰ τοὺς μεταγενεστέρους, διότι προσλαμβάνουν συνηθείας ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας. Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ πρωτοεισέλθουν εἰς ἕνα καράβι, ζαλίζονται καὶ ναυτιοῦν, ταράσσονται καὶ θορυβοῦνται καταλαμβανόμενοι ἀπὸ ἐμετὸν καὶ σκοτοδίνην. Ἐνῷ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν διασχίσει πολλὰ καὶ μεγάλα πελάγη καὶ ἠψήφισαν τὰ κύματα καὶ ἔχουν ὑποστῆ πολλὰ ναυάγια, ἀναλαμβάνουν μὲ θάρρος κάθε νέαν ἀποδημίαν. Ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ὑπομείνασα πολλοὺς πειρασμούς, καὶ ὑποφέρουσα μεγάλας θλίψεις, γίν-

ται ἀνθεκτική εἰς τούς πόνους καί καρτερική. 149 A χωρίς νά εἶναι ψοφοδεής οὐδέ εὐκόλως πτοουμένη, οὔτε ταράσσεται ἀπό τά λυπηρά συναπαντήματα, ἀλλά ἀπό τήν συνεχῆ γυμναστικήν τῶν γεγονότων καί τῆς πυκνῆς μελέτης τῶν ὅσων συμβαίνουν, ὑποφέρει εὔκολα ὅλα τά ἀκολουθοῦντα κακά. Αὐτό ἐφανέρωνεν ὁ σοφός ἀρχιτέκτων τῆς οὐρανίου πολιτείας λέγων: «Ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλά καί καυχώμεθα διά τάς θλίψεις μας», διότι καρπούμεθα μέγιστον μισθόν πρό τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί τῶν οὐρανίων στεφάνων, ἐφ' ὅσον μέ τάς συνεχεῖς θλίψεις ἡ ψυχή μας γίνεται καρτερικωτέρα καί αἱ σκέψεις μας σφυρηλατοῦνται καί καθίστανται πλέον ἰσχυραί.

Γνωρίζοντες, λοιπόν, ἀγαπητοί μου, ὅλα αὐτά ἂς ὑποφέρωμεν μέ γενναιότητα τάς λύπας πού μᾶς εὑρίσκουν, **B** διότι τό θέλει ὁ Θεός, ἀλλά καί διά τό συμφέρον μας καί ἂς μή λυγίζωμεν οὔτε ν' ἀπογοητευώμεθα ἀπό τήν εἰσβολήν τῶν πειρασμῶν, ἀλλά νά ἀντιστεκώμεθα μέ πολλήν ἀνδρείαν καί νά εὐχαριστῶμεν συνεχῶς τόν Θεόν δι' ὅλας τάς ἐπιδαψιλευομένας εὐεργεσίας εἰς ἡμᾶς, διά ν' ἀπολαύσωμεν καί τά παρόντα ἀγαθά καί νά ἐπιτύχωμεν καί τάς μελλοντικάς δωρεάς, μέ τήν χάριν καί τούς οἰκτιρμούς καί τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετά τοῦ Ὁποίου εἰς τόν Πατέρα καί τό Ἅγιον καί ζωοποιόν Πνεῦμα, ἀνήκει ὁμοῦ ἡ δόξα καί ἡ δύναμις νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 34

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΖΙΑΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—ΣΤ'
«ΚΥΡΙΕ ΟΥΧΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ...»
Η ΘΛΙΨΙΣ ΑΠΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΜΟΝΗΝ

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Edit. «Les Belles Lettres» - Budé)
VI, Parisiis 1835, σελ. 110 - 165, 181 - 192·
Parisiis 1835, σελ. 169 - 179
(PG 56, 97 - 141, 153 - 161· PG 51, 156 - 164).